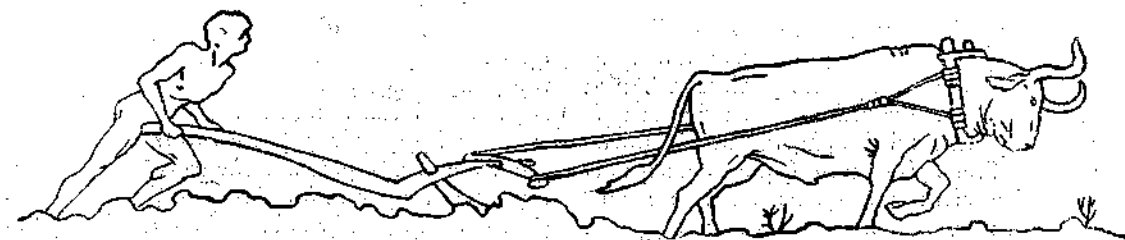

ΜΠΕΤΟΒΕΝ (BIENNA)
ΥΠΟ ΖΟΥΜΠΟΥΣ

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ ΙΑ' 15 ΙΑ'
ΝΟΥΑΡΙΟΥ 1911

ΤΟ ΧΥΔΑΙΟΝ ΚΑΙ ΑΠΟΒΛΗΤΟΝ ΕΝ ΤΗ ΓΛΩΣΣΗ

Επειδή πολλά παρ' ἡμῖν λέγονται περὶ τοῦ ἐν τῇ γλῶσσῃ χυδαίου καὶ ἀποβλήτου, τοῦ εὐγενοῦς καὶ ἀποδεκτοῦ, δὲν νομίζω ἄσκοπον νὰ εἰπω ὀλίγα τινὰ πρὸς διαλευκάνωσιν τοῦ πράγματος.

Λοιπὸν ἐφ' ὅσον τὸ πάλαι δὲν εἶχε μὲν σχηματισθῆ καὶ γνωσθῆ μία τις ἔθνικῃ γλῶσσῃ, μεταχειρίζετο δὲ ἐκάστη πόλις τὴν ἰδίαν αὐτῆς διάλεκτον, ἕκαστος ὡς εἰκὸς ἐφρόνει ὅτι ἡ διάλεκτος αὐτοῦ ἦτο ἡ ἀρίστη, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον θὰ ἐπέθετο ὅτι ἄλλη τις ὑπερεῖχεν αὐτῆς. Ὅτε δ' ὄμως διὰ τὴν μεγάλην ὑπεροχὴν τοῦ Ἀττικοῦ πολιτισμοῦ οἱ λοιποὶ Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ μιμῶνται τοὺς τε ἄλλους τρόπους τῶν Ἀθηναίων καὶ οὐχ ἥμισυ τὴν γλῶσσαν (ἴδε Θουκυδίδου Ζ' 63), τότε ἡ διάλεκτος αὐτῶν ἐνομίσθη κατὰ μικρὸν ὡς ἡ κατ' ἔξοχὴν ἔθνικῃ γλῶσσῃ, διὸ καὶ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος καὶ οἱ Διάδοχοι αὐτοῦ ταύτην μόνην μετεχειρίζοντο γραπτῶς καὶ προφορικῶς, ταύτην κατέστησαν ἐπίσημον ὄργανον τῆς νομοθεσίας, τῆς διοικήσεως, τῶν δικαστηρίων, τοῦ στρατοῦ κλπ. Τότε δὲ ἤρχισε νὰ θεωρῆται ἡ χρῆσις τῶν κατὰ τόπους διαλέκτων ὡς σημεῖον ἀπαιδευσίας καὶ ἀγροικίας, τούτου δ' ἕνεκα οἱ πολλοὶ ἐπροθυμοποιούνητο νὰ φεύγωσιν αὐτάς, νὰ διδάσκωνται ἐν τοῖς σχολείοις καὶ νὰ προτιμῶσιν ἐν τε τῷ γραπτῷ καὶ τῷ προφορικῷ λόγῳ τὴν Ἀττικὴν.

Βραδύτερον ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Σωτήρος καὶ ἔξης τὰ πράγματα μετεβλήθησαν ὀλίγον ἐπειδὴ δηλονότι αἱ ἀρχαῖαι διαλέκτοι εἶχον σχεδὸν λησμονηθῆ, ἡ δὲ Ἀττικὴ διάλεκτος σὺν τῷ χρόνῳ μετὰ τὴν μεγάλην μάλιστα διάδοσιν αὐτῆς, ἀπεμακρύνθη ἐν πολλοῖς ἀπὸ τοῦ δοκίμου τύπου, διὰ τοῦτο ἀνεφάνη ὁ λεγόμενος Ἀττικισμός, τ. ἔ. ἡ προσπάθεια τῶν τότε λογίων ν' ἀποβάλλωσι μὲν πᾶν τὸ μετὰ τοὺς δοκίμους χρόνους ἀνακῦψαν νέον γλωσσικὸν στοιχεῖον,

λέξιν, τύπον, σύνταξιν, σημασίαν κλπ., νὰ περιορίζωνται δὲ εἰς τὴν χρῆσιν μόνον τῶν γνωστών τοῖς ἀρχαίοις. Τότε ἐχαρκτηρίσθησαν ὡς χυδαῖα καὶ ἀπόβλητα πάντα τὰ νεώτερα δι' αὐτὸ καὶ μόνον διότι ἦσαν νεώτερα καὶ ἀγνωστα εἰς τοὺς ἀρχαίους. Οὕτω λ. χ. ὁ Ἀττικιστὴς Φρύνιχος καταδικάζει τὸ εὐχαριστῶ, τὸ κράββατος, τὸ σάρον καὶ σαροῦν, τὸ βούδιον, τὸ διέφρα, τὸ ἀργή, τὸ κληρονομῶ τινα, τὸ ἀσθέντης, τὸ θερμασία, τὸ μέθυσος, τὸ νοσῶς, τὸ σκοπιζῶ, τὸ σικχαίνομαι, τὸ πέπων, τὸ μαγειρεῖον, τὸ προκοπή, τὸ φύλλος, τὸ καμμύω, τὸ βρέχω, τὸ ξύστρο, τὸ κωνηγός κλπ. κλπ. Οἰκοθεν δὲ νοεῖται ὅτι τὰ καταδικαζόμενα ταῦτα δὲν ἐβλήθησαν ἕνεκα τῆς καταδίκης ταύτης ἐκ τῆς παρὰ τῷ Ἕλληνικῷ λαῷ χρῆσεως τούναντιον ἐσώθησαν, πολλὰ δὲ καὶ σώζονται καλλίστα μέχρι σήμερον· δηλονότι ἄρα ὅτι τὸ Ἕλληνικὸν ἔθνος δὲν συνεφώνει τοῖς Ἀττικισταῖς ὡς πρὸς τὸν χυδαῖσμον τούτων, δὲν ἐκρίνεν αὐτὰ χυδαῖα καὶ ἀπόβλητα, ἀλλὰ καὶ αἷα ἐαυτοῦ, διὸ καὶ μετεχειρίζετο καὶ διέσωσεν αὐτά.

Ἄλλ' ἀφοῦ κατὰ τὸν τρόπον τούτον διεφέροντο καὶ νῦν ἔτι διαφέρονται οἱ Γραμματικοὶ πρὸς τοὺς πολλούς, τότε ἐρωτᾶται: ποῖον εἶναι τὸ ἀληθὲς γνώρισμα τοῦ χυδαίου; ποῖα πρέπει ἡμεῖς νὰ κηρύττωμεν χυδαῖα καὶ ἀπόβλητα; Πρὸς τοῦτο λέγομεν τάδε: Οὐδεμίαν πρέπει νὰ ὑπάρχη ἀμφιβολία ὅτι ὅπως εἰς τὰ ἄλλα κοινωνικὰ καθεστῶτα καὶ τὰς ἄλλας συνηθείας ὑπάρχουσι πολλοὶ καλαὶ καὶ πολλοὶ κακίαι, οὕτω καὶ ἐν τῇ γλῶσσῃ φέρονται πολλὰ ἀρετῆ καὶ ἀπηγορευόμενα ὑπὸ τῆς καλῆς ἀγωγῆς. Καὶ ἀληθῶς τίς ἀγνοεῖ ὅτι ὑπάρχουσι φράσεις καὶ λέξεις, τὰς ὁποίας οὐδεὶς καλῶς ἀνατεθραμμένος προφέρει καὶ μάλιστα ἐνώπιον κυριῶν; Οὕτω λ. χ. γινώσκονται βλάσφημοι φράσεις, χονδραὶ καὶ

ἀρεπείς εκφράσεις, γραμματικοί τύποι ὄζοντες ἐπαρχίας, προφορά φθόγγων τινῶν ἀσυνήθης λ.χ. παιδάτι μου, *michè dka kraschi* κλπ. Ταῦτα πάντα ὀφείλομεν ἀναντιλέκτως νὰ χαρακτηρίσωμεν ὡς χυδαῖα καὶ ἀπόβλητα, διὰ τὸν μόνον λόγον ὅτι οὕτω κρίνει ἀτὰ ἡ μορφωμένη κοινωνία· αὕτη εἶναι καὶ πρέπει νὰ εἶναι κριτῆς τούτων ὕπατος, διὸ καὶ ὅσα ἀποκηρύξῃ καὶ καταδικάσῃ, ἀναγκαιῶς καὶ ἀμετακλήτως εἶναι καταδικασμένα, καὶ τἀνάπαλιν ὅσα ἐγκρίνῃ, ἐγκυκλιμμένα καλὰ καὶ ἀσπαστά.

Καὶ ἀληθῶς πῶς εἶναι δυνατόν νὰ κρίνονται καὶ χαρακτηρίζονται ὡς χυδαῖα καὶ ἀπόβλητα τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα τῆς γλώσσης, τὰ ὁποῖα πάντες πεπαιδευμένοι καὶ ἀπαίδευτοι ἔχοντες πάντοτε ἀνὰ στόμα; καὶ πῶς θὰ δυνηθῶμεν νὰ εἴπωμεν ὅτι εἶναι καλὰ καὶ εὐγενῆ, ὅσα ἡμεῖς αὐτοὶ δὲν μεταχειρίζομεθα ἐν τῷ λόγῳ ἡμῶν; Ἐγὼ ὁμολογῶ ὅτι δὲν δύναμαι νὰ ὀνομάσω χυδαῖα τοιαῦτα στοιχεῖα τῆς γλώσσης ἡμῶν, οἷον ὁ πατέρας, ἡ μητέρα, ἡ γυναῖκα, ἡ νύκτα, τὸ παιδί, τὰς τιμὲς, λέγουν, νὰ λέγετε, νὰ λέγεσαι, Παναγὰ μου, τὰ κόκκαλα κλπ. Διότι ἐκτὸς ἄλλων λόγων καὶ ἡ πάγκοινος χρῆσις αὐτῶν ἐν τῇ ποιήσει βοᾷ μεγαλοφώνως ὑπερ τῆς μὴ χυδαιότητος αὐτῶν. Οὐδ' ὅτι ταῦτα εἶναι ἐξηλλωυμένα ἀπὸ τῆς ἀρχαίας αὐτῶν μορφῆς, προσάπτει αὐτοῖς μομφὴν ἢ χυδαιότητά τινα. Διότι ἡ ἐξαλλοίωσις αὕτη καθ' ἑαυτὴν δὲν σημαίνει χυδαιότητα. Ἡ τίς θὰ εἶπῃ τὸ θά, ἐκ τοῦ θέλει ἢ ἀ-θέλει νὰ-θελῶν-θενῶν-θά, ἢ τὸ ἀκόμη, ἐκ τοῦ ἀκμῆ-ἀκομῆ ἀκόμη, ἢ τὸ με ἐκ τοῦ μετὰ ἢ τὸ νὰ ἐκ τοῦ ἢα κτ. χυδαῖα καὶ ἀπόβλητα; Ἡ μεταβολὴ ἄρα ἢ ἀποβολὴ φθόγγων τινῶν αὕτη καθ' ἑαυτὴν, δὲν καθιστᾷ τὰς λέξεις χυδαῖας, ἄλλως θὰ ἦτο χυδαῖον καὶ τὸ δόκιμον γένους γενῶν ἐκ τοῦ γένους γενέων, τὸ φιλεῖς φιλεῖ ἐκ τοῦ φιλέεις φιλέει, τὸ ἥλιος ἐκ τοῦ ἥλιος, τὸ λέγουσι ἐκ τοῦ λέγονσι-λέγοντι κλπ. κλπ. Ἐπιμένοντες ἄρα ν' ἀποκαλῶμεν χυδαῖα τὰ ἄλλοιωθέντα στοιχεῖα τῆς γλώσσης ἡμῶν ἁπλῶς καὶ μόνον διότι σὺν τῷ χρόνῳ ἡλλοιώθησαν, ἀμαρτάνομεν μὲν ἐπιστημονικῶς, παρέχοντες δὲ ἀφορισμὸς εἰς τοὺς φιλοσόφους νὰ κηρύττωσιν ὅτι ἐγκολάπτοντες ἡμεῖς τὸ στίγμα τῆς χυδαιότητος ἐπὶ τῶν μεταβεβλημένων τούτων ἁπλῶς καὶ μόνον ἔνεκα τῶν μεταβολῶν, οὐδὲν ἄλλο ἢ ὑβρίζομεν ἑαυτοῦς.

Ἄλλο πράγμα εἶναι τώρα ἂν ἐν τῷ ἐπισήμῳ πεζῷ λόγῳ ἀντὶ τῶν ἐξηλλωυμένων τούτων προτιμῶνται ἄλλαι λέξεις καὶ ἄλλοι τύποι ὁμοίω-τεροι καθόλου πρὸς τοὺς γνωστὸς ἡμῖν ἐκ τῆς γρατῆς παραδόσεως καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας. Τῆς προτιμήσεως ταύτης αἰτία εἶναι οὐχὶ ἡ εὐγένεια τούτων καὶ ἡ δυσγένεια καὶ χυδαιότης ἐκείνων, ἀλλ' ὅτι τούτων τὴν χρῆσιν συνιστᾷ

ἡμῖν ἀπὸ πολλῶν αἰώνων ἡ πανίσχυρος ἱστορία ἡμῶν, ταύτην ἐπιβάλλει ἡμῖν ἡ μεγάλη δύναμις τοῦ μακροῦ καὶ μοναδικοῦ ἐν τῷ κόσμῳ φιλο-λογικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ παρελθόντος, ἔστω τέλος, ὃ ἐρριζωμένος βαθύτατα εἰς τὴν ψυχὴν ἡμῶν συρμός. Ἡμεῖς καὶ τὸν ἱερεῖα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ συνηθίσαμεν ἀπὸ αἰώνων νὰ βλέπωμεν φο-ροῦντα ἄλλην στολὴν καὶ λαλοῦντα ἄλλην ἀρχαιο-πρεπεστέρην γλῶσσαν, καὶ θὰ ἐφαίνεται ἡμῖν βεβήλωσις, ἂν ἱερεὺς τις ἐτόλμα νὰ φέρῃ κατὰ τὴν λειτουργίαν στολὴν διάφορον τῆς συνήθους καὶ νὰ μεταχειρίζεται διάφορον γλῶσσαν. Δὲν εἶναι δὲ ὀρθὸν νὰ νομίζεται ἡ διαφορὰ αὕτη τοῦ ἐπισήμου πεζοῦ λόγου ἀπὸ τοῦ συνήθους προφορικοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ τῆς ποιήσεως ἀνήκου-στον κακόν. Μήπως καὶ οἱ ἀρχαῖοι δὲν εἶχον ἄλλον γλωσσικὸν τύπον διὰ τὸ ἔπος, ἄλλον διὰ τὴν λυρικήν ποιήσιν καὶ ἄλλον διὰ τὸν πεζὸν λόγον; Καὶ ὅμως τίς ποτε ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ ὅτι αἱ διαφοραὶ αὗται ἐβλάσαν αὐτοὺς καὶ ἡμῶ-δισαν νὰ παραγάγῃσι τὰ δοκιμώτατα ἐν ἐκάστῳ εἶδει τοῦ λόγου; Ὅπως δ' ἐκεῖνοι συνηθίσαντες εἰς τοὺς διαφορῶς τούτους γλωσσικὸς τύπους ἡρέσκοντο εἰς αὐτούς, οὕτω ποιοῦμεν καὶ ἡμεῖς καὶ διὰ τοῦτο ἀποκηρύττομεν γενικῶς πᾶν ὅτι παρὰ τὰ κρατοῦντα καὶ καθιερωθέντα ταῦτα τολμᾶται ὑπὸ τινῶν.

Ὅτι δὲ ἀληθῶς τοῦτο ποιοῦμεν, θὰ παρα-θέσω μαρτυρίας τινὰς ἀνδρός, ὅστις διὰ πάντος τοῦ βίου αὐτοῦ πᾶν ἄλλο ὑπῆρξεν ἢ Ἀτικι-στῆς ἢ σχολαστικῆς, λέγω τὸν ἀείμνηστον καθη-γητὴν πάντων ἡμῶν τῶν νεωτέρων, Στέφανον Κουμανούδην.

Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἀφοῦ ὡς γραμματεὺς τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἡμῶν Ἐταιρείας ἐπὶ δεκαετηρί-δας πολλὰς ἐκόσμηε αὐτὴν καὶ ἀνύψωσεν εἰς μεγάλην περιωπὴν, ἐπεμελήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του τῆς νέας Ἑλληνικῆς γρατῆς γλώσσης, καὶ συνέλεξε περὶ πᾶς 60,000 νεολο-γισμῶν, ἥτοι λέξεων, αἰτινες ἐπλάσθησαν ὑπὸ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων ἀπὸ ἐνός καὶ ἡμίσεως περίπου αἰῶνος. Ἀναγράφω ὀλίγας τινὰς ἐκ πολλῶν ἀποφάνσεων αὐτοῦ, δι' ὧν ἀπεδοκιμασε καὶ κατεδίωξε τοὺς παραβιάζοντας τὴν καθε-στῶσαν συνήθειαν. Οὕτως ἐν λ. Αἰσχύλος γρά-φει: *Δικαιώτατα ἐρριζεν ὁ...* (διὰ τὴν γραφὴν τῆς λέξεως ταύτης διὰ τοῦ *σὺ ἀντὶ σὺ*), *διὸτι προσθέτω ἐγὼ, ἐν ὀνόματι τῆς ἐπιστήμης (ἔνεκα δηλ. τῶν κοινῶς προφερομένων σχολειῶ *οὐίω*, *οκονί* κλπ.) θὰ ἠναγκαζόμεθα ἴσως νὰ λέγωμεν καὶ ἄγιος Ἰσχυρὸς καὶ παράσκου Κύριε καὶ τόσα ἄλλα κατὰ καὶ ψυχρά.* Ἐν λ. Ἀπόλοχος γράφει *«Ὅτως δ' ἐν Ἰλιάδος Ζ Ἰππόλοχος μετεμορ-φῶθη γλωσσικῶς ὑπὸ Ἄλ. Πάλλη ἐν τῇ μετα-φράσει τῆς Ὀμήρου Ἰλιάδος. Ὁ Ἀγαμέμνων, ὁ Ἀυσσεάς, ὁ Δομενιάς, οἱ Αἴδες καὶ ἄλλοι ἄνδρες*

καὶ γυναῖκες, θεοὶ καὶ θεαί, ὡς καὶ χῶραι καὶ κτίσματα, οἷον Ζερβοπόρι = (αἱ Σκαιαὶ Πύλαι) μετεμορφῶθησαν ἐκεῖ ὁμοίως ὑπὸ τοῦ Πάλλη διὰ λόγους τινὰς, βαθεῖς ἴσως γραμματικῶς, ψυχολογικῶς; ἀλλὰ ποίας ἀμαρτίας εἶχεν ὁ Ἰπ-πόλοχος, ἵνα καὶ αὐτὸς μεταβαπτισθῇ ἀεικέως, ἐνῷ ὁ Ἀντίλοχος καὶ ὁ Ὀρσίλοχος ἔμειναν ὡς εἶχαν παρ' Ὀμήρῳ; Αἴτιγμα τοῦτο συστηματι-κῆς γλωσσολογίας». Ἐν λ. ἀρχιλογῶς ὁ Δημο-σθένης προσθέτει «ἔστω διὰ λογισμὸν τοῦ γρά-φαντος ἡ λέξις ἡ ἀνευλαβῆς». Ἐν λ. ἀφηρημάδα γράφει «ἔστω καὶ αὕτη ἐνταῦθα καταλελεγμένη, χάριν μάλιστα τῆς μετὰ δοτικῆς συντάξεώς της (ἐν τῇ ἀφηρημάδα του), ἥτις οὕσα ἀρχαιοπινῆς δύναται τινὰς καὶ μάλα νὰ εὐφράνῃ, ἄλλους δὲ ὡς ἐμὲ νὰ φέρῃ εἰς ἀγανάκτησιν». Ἐν λ. ἀγαμ-πρωσύνη «ἡ κατασκευὴ καὶ χρῆσις τοιούτων λέξεων ὑπερβαίνει σχεδὸν καὶ τὸ γλωσσικὸν σύ-στημα τοῦ Ψυχῆου καὶ τοῦ Ἄλ. Πάλλη». Ἐν λ. διχοτέμει, Π. Σούτσου 1864 «καὶ ταῦτα μὲν ἐγένοντο τότε πρὸ τεσσαρακονταετίας, καὶ ἦσαν δευτὰ ὄντως; ἀλλὰ δὲν εἶναι τὰ τωρινὰ δευτέ-τερα, ὁ Παρθενὸς καὶ ὁ Δομενιάς καὶ οἱ Αἴδες καὶ τόσα ἄλλα τέρατα τοῦ Ἰ. Ψυχῆου καὶ τοῦ Ἄλ. Πάλλη καὶ τῆς πολυπληθοῦς συντροφίας των;» Ἐν λ. θρητοδώρητο. «Αὐτὰ εἶναι τῆς νέας δημοτικῆς δηθεν γλώσσης τὰ κατορθώματα!» Ἐν λ. ἐχθροπάθεια «τὴν λ. ταύτην ἔγραψεν ὁ Ἰω. Βηλαρᾶς ὀχτροπαθία, ὅπως καὶ ἄλλας δανειζόμενας ἐκ τῆς ἀρχαίας οὕτως ἐπὶ τὸ δημω-δέστερον μετοχηματίων, πρόδρομος γενόμενος ὁ μακαρίτης τοῦ ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν κατὰ τὴν ὀρθογραφίαν τὴν παλαιὰν καταργήσας ἐν ἔτει 1814 καὶ γράψας βιβλὴν τοῦ Θουκυδέου καὶ Κρήτορας τοῦ Πλάτωνα κλπ. κλπ., ὥστε νὰ μὴ ἔχωσιν τι πρωτότυπον νὰ δείξωσιν οἱ σήμε-ρον γράφοντες καλὰ κατὰ τὴν λαϊκὴν γλῶσσαν, ἐναντίως, ὡς ἐγὼ βλέπω, τῇ παγκοίνῳ τοῦ ἔθνους θελήσει».

Τὰ παρατεθέντα, ἐλάχιστα ἐκ πολλῶν ἀρκούσι νὰ δείξωσι πᾶσιν, ὁποῖα τις ἦν ἡ γνώμη τοῦ φιλοκάλου ἐκείνου ἀνδρός περὶ τῶν παραβαι-νόντων τὴν καθεστῶσαν συνήθειαν ἐν τῇ χρῆσι τῆς γλώσσης.

Χάριν τοῦ πλήρους καὶ πρὸς ἀποφυγὴν πα-

ρανοήσεων ἐπιφέρω πρῶτον ὅτι ἐκτὸς τῶν οὕτως ὑπὸ τῆς καλαισθησίας τοῦ Κοινῶν ἐγκρι-νομένων ἢ ἀποβαλλομένων ὑπάρχονσι καὶ ἄλλα γλωσσικὰ στοιχεῖα, περὶ ὧν τὸ Κοινὸν δὲν ἀπο-φαίνεται γνώμην, τὸ μὲν διότι δὲν λαμβάνει πάντοτε γνώσιν αὐτῶν, τὸ δὲ διότι ἢ περὶ τού-των κρίσις διαφεύγει καθόλου εἶπειν τὴν δικαιο-δοσίαν αὐτοῦ. Τοιαῦτα στοιχεῖα εἶναι τὰ ἀτόπως ἦτοι παρὰ τὸν γλωσσικὸν κανόνα πεπλασμένα, ὁποῖα πολλὰ παρ' ἡμῖν ἀπὸ τινος ἐτολμήθησαν. Καὶ δεύτερον ὅτι καὶ περὶ τούτων ὁ ἀείμνηστος ἀνὴρ σαφῆ καὶ δητὴν πολλὰς ἐξέφερε τὴν καταδικαστικὴν αὐτοῦ ψῆφον. Εἶδομεν λ.χ. ἀνωτ. πῶς ἐξεφράσθη περὶ τοῦ διχοτέμει τοῦ παρὰ τοὺς κανόνους τῆς ἀρχαίας γλώσσης συν-τεθειμένου. Ἄλλ' οὐδὲν βλάπτει ἂν παρατεθῶσι τούτου δύο ἀκόμη παραδείγματα. Οὕτως ἐν λ. θερμοπεπιδέριμος (εὐχεταί ἡ ἐκκλησία), γράφει, «εἰς τοιαύτας δυστήνους λέξεων συνθέσεις χάριν ἐπιδείξεως νὰ καταφέρεται ἀνὴρ τοῦ κλήρου!» Καὶ πάλιν ἐν λ. ἀναποτελεσματικότης διδάσκει, «τί τὰς θέλομεν τὰς τοιαύτας λέξεις; Ἄλλὰ τὰς ἔχον οἱ Γάλλοι καὶ δὴ καὶ ταύτην λέγοντες *inefficacitè* καὶ ἄλλας πολλὰς ὁμοίας, ἡμεῖς δὲ δουλικῶς ὑποτασσόμεθα ἐνῷ ἡδυνάμεθα καὶ ἄλλως καὶ διὰ ζημάτων ἀντὶ τὰς θηλυκῶν ἀφηρημένων ὀδασιαστικῶν νὰ ἐμφραζώμεθα, ὡς οἱ παλαιοὶ ἡμῶν, γινόμενοι οὕτω καὶ ἐνκατα-ληπτότεροι εἰς τὸν λάον».

Συγκεκριαλαῖων τᾶνωτέρω λέγω ὅτι κατὰ ταῦτα ἀνάγκη νὰ κρίνονται χυδαῖα καὶ ἀπόβλητα πρῶ-τον τὰ ὑπὸ τῆς ἀνεπτυγμένης κοινωνίας ἡμῶν τοιαῦτα θεωρούμενα καὶ ὡς τοιαῦτα καταδικα-ζόμενα καὶ δεύτερον τὰ παρὰ τοὺς κανόνους τῆς γλώσσης ἡμῶν πλαττόμενα καὶ ἐπομένως ἀνε-λήνιστα. Πᾶν δ' ὅτι λέγεται μὲν ὑπὸ πάντων ἡμῶν συνήθως, δὲν προσκορῶει δὲ εἰς τὸ γλωσ-σικὸν ἡμῶν αἴσθημα, καὶ πᾶν ὅτι δὲν ἀντίκει-ται πρὸς τοὺς νόμους καὶ κανόνους τοὺς διέπον-τας τὰ τῆς ἡμετέρας γλώσσης, οὔτε χυδαῖον οὔτε ἀπόβλητον δύναται καὶ πρέπει νὰ ὀνομάζεται καὶ στιγματίζεται εἴτε ἀκέραιον εἴτε ἡλαττωμέ-νον τὸν τύπον ἢ τοὺς φθόγγους εἶναι. Περὶ τῆς ἀληθείας ταύτης καλὸν ἢ μάλλον ἀναγκαῖον φαίνεται νὰ πεισθῶμεν τέλος καὶ νὰ συμφωνή-σωμεν πάντες.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΑΚΙΣ

Καθηγητῆς τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου

ΩΔΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΔΑ

Για την αδερφή μου

Τὸ ἀρχαῖο τὸ κάλλος ἀνάστησε
 Ἡ ὁμορφιά σου,
 Σαρκώθη τὸ ὄνειρο.
 Ἡ θεία μορφή σου
 Σάν ὀπτασία λευκή.
 Ἀύλη ὑφώνεται
 Στὸν ναὸ τοῦ Ὁραίου
 Μὲς τὶς λατάνιες,
 Καὶ τὸ κορμί
 Λαμπαδοχυμένο
 Πλαστικὸ ὄνειροζει.

(1910)

Στὸ περιβόλι τοῦ Ἥλιου
 Τὸ Φεῖδιον ἀγαλμα.
 Γύρο σου ἀχνίζει
 Κάποιο φῶς μυστικὸ.
 Ὁ Πόνος σοῦ χαρίζει
 Τὸν πυρσὸν ἱερὸν
 Τῆς ἀθανασίας.
 Χλωμὴ νοσταλγία
 Μιᾶς λιτανείας σεμνῆς
 Τῶν Παναθηναίων
 Σὲ ἐξιδανικεύει.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ

ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΤΩΝ ΣΚΛΑΒΩΝ

Τὸ βουνό, βαρὺ καὶ σιωπηλό, ξεδιπλωνόταν με
 μιὰ πεταχτὴ δύναμη στὸ ὕψος κάπνιζε μέσο
 στὰ σύννεφα, συλλογιζόταν καὶ κατσούφιαζε.

Ἐκεῖ κοντά, γεννοβολοῦσαν κ' ἀναδεδούταν
 μιὰ χούφτα ἄθλιες ὑπάρξεις· ἐκεῖ στίς ἀνήλιες
 κ' ὑγρές ῥίζες, ὅπου μέσα σὲ μιὰ λακούβα ἦταν
 χτισμένο τὸ χωριὸ τῶν σκλάβων. Θαρροῦσε
 κανεὶς πὸς τὸ εἶχε διώξῃ ἕνας φόβος ἀπ' ὅλες
 τὶς προσήλιες ἀνοιχτοπολίες, πού γελοῦσαν τρι-
 γύρω· ἕνας μυστικὸς φόβος, πού τὸ εἶχε κινή-
 γῆση καταπόδι σ' ὅλες τὶς ζαϊθρες καὶ τὶς
 πρόσχαρες ἰσιοτοπιές τοῦ κάμπου, μποροῦσε νὰ
 ἐξηγήσῃ, πὸς εἶχε στριμωχθῆ κοντὰ στὸ γέφυρο
 βουνό, ἐκεῖ στὴν ἀνήλιαγῃ ῥίζα. Ἦταν μιὰ
 χούφτα μικρὰ χωριάτικα σπιτάκια καὶ τίποτε
 ἄλλο· ὀλίγα ἀκομψα φτωχόσπιτα, ἀδέξια κινω-
 μένα μὲ τὰ χέρια τῶν χωριατῶν κ' ὅπως ἦταν
 μαζωμένα, στριμωγμένα τὸ ἕνα κοντὰ στὸ ἄλλο,
 ἔμοιαζαν σὰ νὰ συνομιλοῦν πολὺ σιγὰ μεταξὺ
 τους καὶ νὰ λὲν ἰστορίες γεμάτες φόβο· ἄλλα
 ἔσκυβαν ἀπάνω ἀπὸ τὴ λακκά, ν' ἀκούσουν
 τάχα τί συνέβαινε ἐκεῖ μέσα· τί λέγαν τὰ νερά
 τόσο φωναχτὰ ἀναμεταξύ τους, τί χλαλοῦσαν
 καὶ κατέβαιναν ἐκεῖ μέσα ὅλα μαζί, σὰν κοπάδι,
 σπρώχνοντας τὸ ἕνα τὸ ἄλλο καὶ βγάζοντας
 γοερὲς φωνές.

Ὅλα σχεδὸν αὐτὰ τὰ σπιτάκια εἶχαν πολὺ
 ἀθλιο ἔξωτερικό· κ' ὅπως ἦταν ὅλα σχεδὸν
 στραμμένα πρὸς τὸ ἴδιο μέρος, ἔμοιαζαν νὰ
 κοιτάζον κατὰ μακρὰ, μ' ἀνεξήγητη προσοχή·
 σὰ νὰ περιμέναν ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή κατὶ

φοβερὸ νὰ ἴδουν ἐκεῖ πέρα· θάλεγε κανεὶς πὸς
 κατὶ ἀφάνταστο θάβγαίνε ἀπ' αὐτὸ τὸ μέρος·
 ἕνας ἐχθρὸς ἄγνωστος κ' ἀμείλικτος, πού ἔμελλε
 νὰ φανῆ στὸν ὀρίζοντα· γι' αὐτὸ εἶχαν καρφωθῆ
 νὰ κοιτάζον καὶ νὰ περιμένουν, μὲ τὴν ὄψη
 ἀλλαγμένη ἀπὸ τὸν τρομό· κ' ἄλλα εἶχαν μείνῃ
 στὸ ψῆλωμα, σὰν ὁ φόβος νὰ τὰ εἶχε κολλήσῃ
 στὴ θέση τους, ἄλλα χαμύλωναν στίς πλαγιές,
 ἔσκυβαν καὶ χανόνταν μέσα στίς λακούβες κ' ὅλο
 πάσκιζαν νὰ τρυπώσουν κ' ὅπως ὅπως κάπου
 νὰ κρυφτοῦν ἀπὸ τὸ φόβο τους.

Ἔτσι ἦταν μαζωμένα αὐτὰ τὰ χωριάτοσπιτα
 κ' ἀπὸ πάνω τους ὁ πελώριος ἴσκιος τοῦ βου-
 νοῦ πού τὰ βάραινε· ὁ βαρὺς ἴσκιος τοῦ βου-
 νοῦ κ' ἡ νοτερὰ πιάζε κ' ἀρωστίανε αὐτὰ
 τ' ἀπλοῦν καὶ γελοῖα σπιτάκια, κινωμένα τόσο
 ἀδέξια, μὲ λάσπες καὶ ξύλα, μὲ πλιθάρι ἢ πέτρες.

Αὐτὸ ἦταν ὀλόκληρο τὸ χωριό, ἕνα μικρὸ
 σπιτομάζωμα καὶ τίποτε ἄλλο· κ' ἂν καὶ ἦταν
 ξεμοναχιασμένο, μακρὰ ἀπὸ τὸ παράλογο
 βούϊσμα τοῦ πολιτισμοῦ κ' ἀπὸ τὶς ἐρεθισμένες
 καὶ πολυτάραχες ἀνθρωποαγέλες τῶν πόλεων,
 ὅμως εἶχε ὅλες τὶς δυστυχίες πού βαραίνουν μιὰ
 σωστὴ πολιτεία· εἶχε ἀφέντες καὶ δεκατιστάδες,
 ἀρχές κ' ἐξουσίες, κ' ὅλο τὸ ἐπιλοιπὸ συνάφι
 πού κάνουν οἱ χωρὶς ἔλεος συντεχνίες τῶν δυ-
 νασιῶν· ἂν καὶ ἦταν μακρὰ χαμένο, σχεδὸν
 λησμονημένο ἀνάμεσα στὴν ἀφωνή ἐγκατάλειψη
 τῆς ἐρημιάς.

Τριγύρω ἀπλωνόταν ἡ εὐδαιμονία τῆς γῆς
 πού τοὺς εἶδερε ὅλους, δούλους καὶ κυρίους·

τ' ἀμπέλια καὶ τὰ χωράφια, μαύρα, καστανά
 καὶ κόκκινα, κατοικημένα ἀπὸ μυστικὰ δυνάμεις·
 καὶ πὸς πέρα ἡ ἀτέλειωτὴ ἐρημία.

Ὁ σκιδρωπὸς χωριάτης δούλευε ὅλες τὶς μέρες
 του, μὲ τὸ πρόσωπο ἀργασμένο ἀπὸ τοὺς σκλη-
 ροὺς ἀέροδες· ὄργωνε καὶ μοιραῖονε τὴν τραχεὴ
 ζωὴ κ' οἱ ἀφέντες μοιραῖονε ἀναμεταξύ τους τὸν
 κόπο του· χοντρός ἰδρωτὰς τοῦτροχεν ἀπὸ τὸ
 μέτωπο, σὰ χοντὰ δάκρυα· ἔσπρωχνε μὲ τὰ
 στήθια καὶ μὲ τὴν κοιλία τ' ἀλέτρι καὶ μιλοῦσε
 στὸ βαρὺ κτήνος, τὸ βόδι.

Ἔσπερνε ἡ θέρσιζε, κτύπαζε πάντα τὸν οὐρανὸ
 ἕνας φόβος μίλαε κρυμμένος πάντα μέσα του.
 Ἐνα σύννεφο σκοτεινὸ σερνόταν ἀπάνω ἀπὸ τὸ
 κεφάλι του· ἢ ἕνα ἄλλο μελανό, μὲ πλατεῖα κοι-
 λιά, περνοῦσε καὶ κύταξεν ὑπουλά, σὰ νὰ παρα-
 μόνευε τὰ ἔργα του. Ἐνα ὄρνιο, περνώνας
 ἀξαφνα, ἀφηνε ἕνα ξεφωνητό, δὲν καὶ θλιβερό-
 μιὰ ἤσυχη ἀπελπισιὰ ἔσταζε τότες στὴν ἐρημία
 καὶ στὴν καρδιά του.

Ἐγύριζε τὰ μάτια του πρὸς τὸ χωριό, πού
 τὸ εἶχαν ζωμένο, ἀπὸ τὶς τέσσερις γωνίες, οἱ
 τέσσερες ἐξουσίες· νά, ἀπὸ κόκκινο τοῦβλο τὸ
 σπίτι τοῦ ἀρχοντα, μὲ τὰ χοντὰ κόκκινα μου-
 στάκια, συλλογιζόταν· κἀθετα κοντὰ τῆς φωτιάς,
 πίναε κρασί ἀπὸ τὸ λαγῆνι καὶ τρώει κρέας
 βέβαια· ἢ γυναικα του, ἡ ἀρχόντισσα, ἔχει ὀμι-
 μένα πλήθος ψιλὰ μαργαριτάρια στὸ φακίολι
 τῆς· καὶ τὸ μικρὸ ἀρχοντόπουλο, ἀξάινει μέσα
 στὰ καλά, σὰν κόκκινο λουλούδι στὸν ἥλιο· εἶναι
 περήφανο καὶ ζωηρό, ἄλλα εἶναι σκληρὸ σὰν
 κύριος· νά, στὴν ἄλλη μεριά τὸ σπίτι τοῦ δεκα-
 τιστῆ, πού παίρνει τὸ δέκατο κ' ἐκεῖ τὸ σπίτι
 τ' ἀλλοινοῦ, πού παίρνει τὸ ἕμισο μὲ τὸ βούρ-
 δουλα καὶ κάνει τοὺς φτωχοὺς ἀνθρώπους· νὰ
 τρέμουν ὅλοι αὐτοὶ ἔχουν μεγάλες ἀποθήκες, νὰ
 βάζουν τὰ γεννήματα, πού μαζώνουν· ἔχουν καὶ
 μηχανές, νὰ ξεσπρίζουν τ' ἀραποσίτι· ὁ χωριά-
 της, μὲ τὸ μικρὸ σακκὶ ἀλεύρι, πού τοῦ μένει,
 πρέπει νὰ θρέψῃ τὸν ἑαυτό του καὶ κάποτε νὰ
 δίνη καὶ στὴν κοσάδα. Ἡ κοσάδα ἦταν ἕνας
 μικρὸς σιρατός, ἀπὸ εἴκοσι νομάτους· καθόταν
 στὸ κονάκι, σ' ἕνα ψηλὸ κίβριο, πού φαινόταν
 βορεινὰ καὶ φύλαε τὸ χωριὸ ἀπὸ τοὺς κλέφτες.

Ἄλλὰ, πάνω ἀπὸ τὰ χωράφια κ' ἀπὸ τὸ
 χωριὸ τῶν σκλάβων, ἦταν τὸ κοιμητήρι· σ' ἕνα
 θελκτικὸ πλάι, ἦταν ἀποτραβηγμένες οἱ κατοι-
 κίες τοῦ θανάτου· αὐτοῦ καθόταν ὁ Ἀόρατος
 κύριος, ἕνας τρομερὸς εὐγενής· ἦταν ὁ ἀρχαιό-
 τερος ἀφέντης τοῦ τόπου, αὐτός ὁ ἀλύγιτος·
 τοῦ εἶχε διαλεχτὴ τὸ πὸς θελκτικὸ μέρος, στρω-
 μένο μὲ χαλιὰ ἀπὸ μενεξέδες κ' ἀπὸ ἄγρια
 κρένα· εἶχε στρωθῆ αὐτοῦ μ' ὄλη του τὴν ἀνεση
 καὶ μάζευε μ' ἀκριβεία κ' ἀσθητάδα τὸν καρπὸ
 του, ἕναν φάρο αἵματος, πού οἱ δυστυχισμένοι
 χωριάτες χρωστοῦσαν σ' αὐτὸν ἀνέκαθεν καὶ

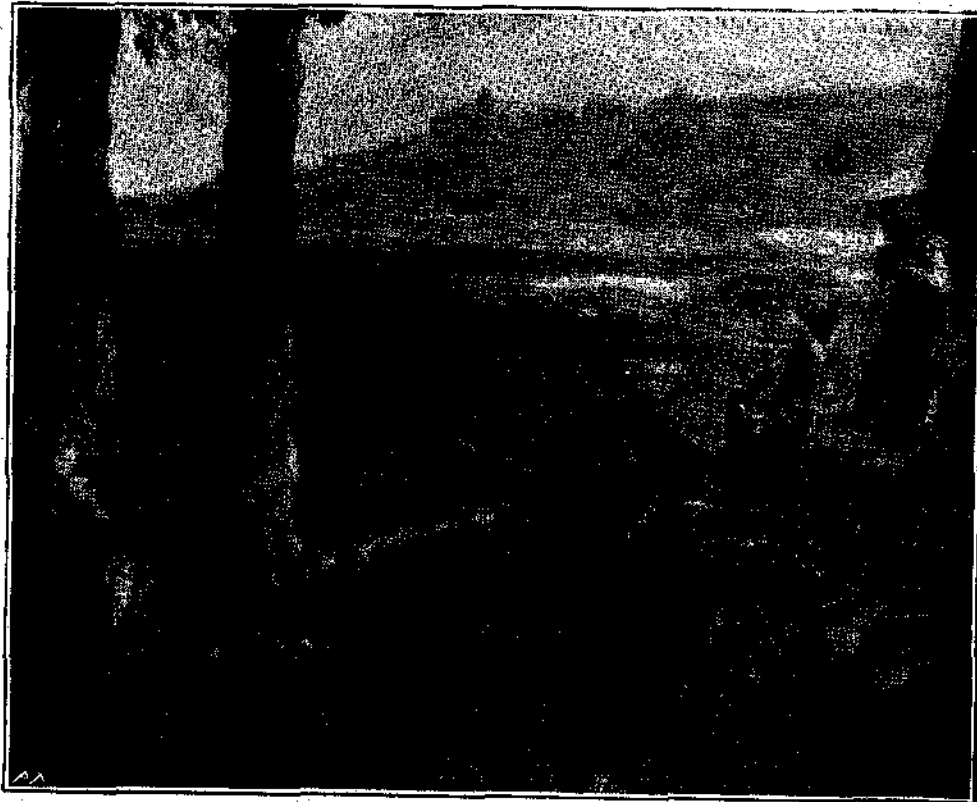
σὰν παλαιὸς εὐγενής, πού ἦτον· εἶχε κἀνή τ' ἀρ-
 χοντικὸ του μὴ ἀλλόκοτῃ κατοικία· γύρω γύρω,
 φύτεψε ὄρθια κυπαρίσσια, σὰ μαύρους βιγλά-
 τορες, νὰ φυλάν τὶς ἤσυχες αἰλές του· καὶ μέσα,
 τὶς σάλες του, τὶς εἶχεν ἀλλόκοτα στολισμένες, μὲ
 εἰκόνες φανταστικές, ὅπου τὸ μεγαλύτερο ὄλο
 ἔπαιζαν οἱ σκιές· σ' αὐτὲς τὶς λίγο μελαγχολικὲς
 σάλες, ἔδινε συχνὰ χοροὺς μετεμφισμένων· οἱ
 ὑπερέτες του, ντυμένοι μὲ κοινοῦμα τοῦ μυ-
 στηρίου καὶ τῆς τρομάρας, ἦταν πάντα σὲ μεγάλη
 κίνηση· ὁ κύριος ἔπαιζεν εὐθυμης φάρσες, περ-
 νοῦσε τοὺς καλεσμένους του χολῆ, καὶ πρόσο-
 φερνε ἀναμνητικὰ ξύδι στὸ ἴδιο μέρος, ἦταν
 κ' οἱ κρέες ἀποθήκες του κ' οἱ φρικαλέες μηχαν-
 νές, πού δούλευαν χωρὶς θόρυβο.

Ἔτσι περνοῦσαν οἱ ἀμέτρητες καὶ θλιβε-
 ρὲς ἡμέρες, μὲ τοὺς σκλάβους ὑποταγμένους
 στοὺς ἀφέντες· ὡς πού τὸ καταδυναστεμα βάραινε
 τόσο πολὺ ἀπάνω τους, ὥστε μιὰ μέρα τοὺς
 σήκωσε ὅλους μαζί στὸ πόδι· τὸ μῖσος τοὺς
 ἔφερε τὴν ἐπιθυμία, νὰ πιοῦν τὸ αἷμα τῶν κυ-
 ρίων τους καὶ νὰ φᾶν ἀπὸ τὸ κορμί τους· στὴν
 ἀρχὴ σύρθηκαν ἀπὸ πίσω τους κρυφά, μὲ τὴν
 κοιλία τοὺς παραμόνευαν πολλὲς μέρες μ' ὑπο-
 μονή· τοὺς παρακολούθησαν μὲ μάτια γεμάτα
 αἷμα καὶ μὲ σαγόνια, πού ἔτρεμαν ἀπὸ τὴ λύσσα·
 ὅταν ἦρθε ἡ στιγμὴ, ὄχθησαν ἀπάνω τους ξεφω-
 νίζοντας ὅλοι μαζί· πάλεψαν καὶ φραγώθηκαν
 ἀναμεταξύ τους μέσα σὲ βρισιές καὶ ζωώδεια
 ἀλληγήματα· κ' ἐπειδὴ αὐτοὶ ἦταν πὸς πολλοὶ
 καὶ πὸς πονηροὶ, κατὰβυλαν τοὺς δυνατότες τους.

Τότες μὲ τὴ σκληράδα πού ἐκδικοῦνται οἱ
 δούλοι, τρύπησαν τὰ κορμὰ τους μὲ λόγχες·
 τοὺς ξεγύμνωσαν ἀπὸ τὰ ὄσχη τους καὶ τοὺς
 κρέμασαν στὰ δέντρα, σὰν ὄρμιους καρπὸς γιὰ
 τὰ πουλιά· ἄλλους ἔσυραν ζωντανούς στὴν πλα-
 τέα κ' ἐκεῖ ἔκοψαν τὰ κεφάλια τους καὶ τὰ τοί-
 τησαν σὲ σιδερένια σουβλιά, ὄρθια στὴν ἀράδα·
 ὕστερα ἀναψαν μεγάλες φωτιές καὶ χόρσταν
 γύρω τους μὲ παράφορη χαρά, σὰν καννίβαλοι·
 τὸ θέαμα ἦταν μιὰ φανταστικὴ θηριωδία· τὰ
 ὄσχη τους καὶ τὰ χέρια τους ἦταν κόκκινα, καὶ
 τὰ χοντὰ τσαρούχια τους εἶχαν πατήσῃ σὲ λί-
 μνες ἀπὸ ζεστὸ αἷμα· τὰ σκυλλιά, πού πῆγαιναν
 ἀπὸ πίσω τους, ἔγλυφαν τὰ βήματά τους.

Πολλὲς μέρες δόθηκεν στὸ ξεφάντωμα, στὴ
 δεμούλα καὶ στὸ μεθοκόπι· ἔπιασαν τὶς μαργα-
 ριταγένιες ἀρχόντισσες, τὶς ἔβγαλαν τὰ πλοῦσια
 ὄσχη καὶ, ντυμένες σὰ ζητιάνες, τὶς γύρισαν στίς
 ὄσυχες· τελευταῖα τὶς ἔβαλαν νὰ δουλεύουν τὸ
 χειρόμυλο· τ' ἀρχοντόπουλα τὰ ξυπόδωσαν καὶ
 τάστειλαν νὰ βόσκουν χίγες· ἔκαψαν τὰ σπίτια
 τῶν ἀφεντάδων τους καὶ μοιρασαν ἀναμεταξύ
 τους ὅλα τους τ' ἀγαθὰ.

Ἀφοῦ χάλασαν ὅσα μπόρεσαν ἀπὸ τ' ἀπο-
 κτημένα, στὸ φαγοπότι καὶ στὴν ἀσέλγεια, ὕστερα,

ΤΟΠΙΟΝ Γ. ΡΟΙΛΟΥ

αιγά σιγά, κουραστικῶν ὁ ἐνθουσιασμός τους ἔπεσε καὶ τὸ μεθύσι πέρασε κ' ἔμειναν ξανά αὐτοὶ οἱ ἴδιοι, χωριάτες, μὲ μιὰ γεύση στάχτης στὸ στόμα καὶ μὲ τὴν ἴδια ἀδυναμία στὸ μυαλό. Γι' αὐτὸ συλλογισμένοι καὶ σκυθρωποί, ὅπως ἦταν, ξαναγύρισαν πάλι στὴν ἡμερὴ γῆς.

Ἡ ἐξοχὴ ἦταν ὅλη παραδομένη σ' ἓνα βαθὺ ὄνειρο.

Οἱ χωραφιῆς ἦταν ἐκεῖ, γεμάτες ἐπιθυμίες ἦταν δοσμένες σ' ἓναν ἐκστατικὸν ἔρωτα, μὲ τὸ σύννεφο καὶ μὲ τὸν ἄνεμο, μὲ τὸ ζῶο καὶ μὲ τὸ πουλί ἄνοιχτες σ' ὅλες τὶς ἀγαθὲς συγκυρίες περιμέναν τὸ σπόρο, ἀπ' ὅπου κ' ἂν ἔρθῃ.

Ὁ φτωχὸς ἄνθρωπος ἔπεσε προύμντα καὶ φίλησε τὸ χῶμα μὲ δάκρυα φώναζε τὴν ἀλλαγὴ θεότητα, ποὺ ἐκεῖ μέσα κατοικοῦσε τὴν ὠνόμασε μάννα του ἀγαπητή, ἀσιτίρευτη, μητερούλα ἀγία τὴν ἔκραξε βοηθὸ καὶ βάλθηκε πάλι στὸν καθημερινὸ μόχθο.

Ὅργωνε μέσα στὴν ἐρημιά ἓνα ξηρὸ πουλὶ τραγουδοῦσε καὶ τὸν συνόδευε μὲ μιὰ λυπητερὴ νότα τὸ ἀκουσε μαγεμένος καὶ μιὰ ἤσυχη χαρὰ πέρασε, σὰ γλήγορη φλόγα, ἀπ' ὄλο του τὸ αἷμα τότες χαμογέλασε, σὰ σὲ ὄνειρο σήκωσε ψηλά

τὸ κορμί του καὶ κίτταξε μακρὰ τὶς θάλασσες, ὅπου λαμποκοποῦσε ἓνας ἀνοιξιάτικος ἥλιος.

Ἄλλὰ ἡ ἀπειρή γῆς ἀποκάτω του, τὸν ἐκράτουσε σφιχτὰ ἀκατάπαντα ἡ γῆς τὸν ἐτραβούσε μέσα τῆς τὸ χῶμα, ἀποκάτω του, ἀκατάπαντα τὸν ἐφώναζε καὶ τὸν ἐγοήτευε. Ἄπο πάνω του σερνόταν τὸ μελανὸ σύννεφο, ὑπουλο κ' ἐχθρικό. Ὁ οὐρανός, στὸ βάθος, γεννοῦσε κ' ἔσβηνε, ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ, παράξενα τέρατα. Ὁ ἴδιος φόβος πάντα ἦταν μαζεμένος στὴν καρδιά του.

Γύρισε τὰ μάτια του στὸ χωριό, ὅπου τὰ σπιτια μόρφαζαν πάντα θλιθερά, κερφωμένα νὰ κυττάζουν μακρὰ στὸν ὀρίζοντα τὶ περιμέναν λοιπὸν ἀπὸ κεῖ πέρα; ποιά φοβερὴ δυστυχία μποροῦσε νὰ φανῆ ἀπὸ κεῖ πέρα; τὰ καμένα χαλάσματα ἔχασκαν κ' οἱ ἀφέντες τους σάπιζαν μέσα στὴ γῆς.

Ἄπο πάνω πάντα τὸ κοιμητήρι σ' ἓνα τερπνὸ πλάϊ ἦταν οἱ ἀκατάλυτες κατοικίες τοῦ θανάτου τριγύρω τους ὄρθια τὰ σκοτεινὰ κυπαρίσσια, μιλοῦσαν στὸ νοῦ, σὰν ἰδέες σταλμένες ἀπὸ τὴ νύχτα στὴν ἡμέρα.

Τὸ βουνὸ κάπνιζε μέσα στὰ σύννεφα, συλλογιζόταν μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ κατσούφιαζε.

ΜΑΡΚΟΣ ΑΥΓΕΡΗΣ

ΜΑΡΗ-ΚΛΑΙΡ*

— ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ —

Τὴν ἄλλη ἡμέρα εἶδα τὴν ἀδελφὴ Μαρία, τὴν ὥρα τοῦ περιπάτου. Φαινόταν εὐχαριστή- μένη ποτὲ δὲν τὴν εἶχα ἰδῆ τόσο ἔμορφη. Ὅλο τὸ πρόσωπό της ἔλαμπε.

Παρατήρησα πὸς περπατοῦσε σὰν κἀνὶ νὰ τῆς ἔδινε φτερά. Δὲν θυμοῦμαι ποτὲ νὰ τὴν εἶδα νὰ περπατῆ ἔτσι. Τὸ πέπλο της πετοῦσε λίγο στοὺς ὄμους καὶ ἡ τραχηλιά της δὲν ἐσκέπαζε τέλεια τὸ λαιμό.

Δὲν μᾶς πρόσεξε διόλου. Τίποτε δὲν ἐκτύπαζε, καὶ θὰ ἔλεγα πὸς σὲ κἀνὶ ἦταν προσηλωμένα τὰ μάτια της. Κάποτε χαμογελοῦσε, λὲς κάποιος τῆς μιλοῦσε μέσα της.

Τὸ βράδυ, μετὰ τὸ φαγητό, τὴν ξαναεἶδα καθισμένη σ' ἓνα παλιὸ θρανίον, κοντὰ σ' ἓνα χοντρὸ δένδρο. Ὁ ἐφημέριος καθότανε στὸ πλάϊ τῆς ἀκουμπώντας τὴ ράχη στὸ δένδρο.

Ἦτανε σοβαροί.

Νόμιζα πὸς μιλοῦν γιὰ τὴν Κολέττα καὶ σταμάτησα:

Ἡ ἀδελφὴ Μαρία ἔλεγε, σὰν ν' ἀπαντοῦσε σὲ κάποια ἐρώτησι:

— Ναι, δεκαπέντε ἐτῶν.

Ὁ ἐφημέριος εἶπε:

— Δεκαπέντε ἐτῶν δὲν ἔμπορεῖ κανεὶς ν' ἀποφασίση.

Δὲν ἀκουσα τί ἀπήντησε ἡ ἀδελφὴ Μαρία, μὰ ὁ ἐφημέριος εἶπε:

— Δεκαπέντε ἐτῶν ἔχει κανεὶς κλίσι σὲ καθεὶ ἓνα ναι ἢ ἓνα ὄχι ἀρκεῖ νὰ ἐμποδίσῃ ἢ νὰ μᾶς ἐνθαρρύνῃ στὴν ἐκλογή μας.

Σταμάτησε λίγο καὶ ξαναεἶπε:

— Οἱ γονεῖς σας θὰ ἔχουν τὸ κρίμα.

Ἡ ἀδελφὴ Μαρία ἀπήντησε:

— Δὲν μετάνοιωσα καθόλου.

Γιὰ πολλὴν ὥρα δὲν εἶπαν τίποτε ἄλλο. ἔπειτα ἡ ἀδελφὴ Μαρία ἐσήκωσε τὸ δάχτυλο σὰν νὰ ἔδινε μιὰ παραγγελία καὶ εἶπε:

— Παντοῦ, ὅ,τι καὶ νὰ γείνη καὶ πάντοτε.

Ὁ ἐφημέριος ἄπλωσε λίγο τὸ χέρι γελώντας καὶ εἶπε ὁμοίως:

— Παντοῦ, ὅ,τι καὶ νὰ γείνη καὶ πάντοτε.

Ἐσήμανε τὸ σιωπητήριον, καὶ ὁ ἐφημέριος κάθηκε κάτω ἀπὸ τὰ δένδρα.

Πολὺν καιρὸ θυμώμωνα τὰ λόγια ποὺ ἀκουσα μὰ ποτὲ δὲν ἔμπορεσα νὰ καταλάβω τὴ σημασία των.

Ἡ ἀδελφὴ Μαρία, ποὺ ὑπόφερε τώρα τελευταία, ἔπεσε ἄρρωστη.

Ἡ Μαγδαληνὴ τὴν περιποιεῖτο μὲ ἀφοσίωσι καὶ μᾶς ἐπέβλεπε στραβά κοντά. Προπάντων τὰ ἔβανε μαζί μου καὶ ὅταν ἔβλεπε πὸς βαρύνουνα νὰ ράψω, ἔλεγε ὑπεροπτικά:

— Ἀφοῦ ἡ δεσποινὶς δὲν ἀγαπᾷ τὸ ράψιμο, ἄς πιάσῃ τὴ σκοῦπα.

Μ' ἔβαλε μιὰ Κυριακὴ νὰ καθαρίσω τὴ σκάλα, τὴν ὥρα τῆς λειτουργίας. Ἦταν Ἰανουάριος ἀπὸ τοὺς διαδρόμους ἀνέβαινε κρῦο καὶ ὑγρασία καὶ βελόνιαζε τὸ σῶμα μου.

— Ἐσκοῦπιζα μὲ ὅλη μου τὴ δύναμι γιὰ νὰ ζεσταθῶ.

Ἄκουσα τὸ ἄρμόνιον ποὺ ἔπαιζε στὸ ἐκκλησιδάκι ξεχώριζα κάποτε τὶς σκληρὲς νότες τῆς Μαγδαληνῆς καὶ τὰ κοιμένα ξεφωνητὰ τοῦ ἐφημέριου.

Παραμιλοῦνθούσα τὴ λειτουργίᾳ ἀκούοντας τὴ ψαλμωδίᾳ. Ἄκουσα ἔξαφνα τὴ φωνὴ τῆς Κολέττας ἀνέβαινε δυνατὴ καὶ καθαρὴ ἔσπεπασε τὸ ἄρμόνιον καὶ πέταξε πάνω ἀπὸ τὶς ψιλλύρες, πάνω ἀπὸ τὰ σπιτῖα, ψηλότερα ἀπὸ τὸ καμpanαριό.

Ἐνοιώσα μιὰν ἀνατριχίλα καὶ ὅταν ἡ φωνὴ ξανακατέβηκε λίγο τρεμουλιασθῆ, ὅταν ξανάμπηκε στὴν ἐκκλησιὰ καὶ πνίγηκε ἀπὸ τοὺς ἦχους τοῦ ἄρμόνιου, ἄρχισα νὰ κλαίω σὰν μικρὸ κοριτσάκι. Ἐπειτα ἡ σκληρὴ φωνὴ τῆς Μαγδαληνῆς ἀκούσθηκε πάλι, καὶ ἄρχισα νὰ σκομπιζῶ δυνατὰ σὰν νὰ ἤθελα νὰ σβύσω, μὲ τὴ σκοῦπα, τὴ φωνὴ αὐτὴ ποὺ μοῦ ἦταν τόσο ἀντιπαθητικὴ.

Τὴν ἡμέρα ἐκείνη ἡ ἀδελφὴ Μαρία μ' ἐκάλεσε κοντὰ της. Δυὸ μῆνες τώρα δὲν εἶχε βγῆ ἀπὸ τὴν κάμαρά της. Ἄρχισε νὰ πηγαίνει καλύτερα τὰ μάτια της ὅμως εἶχαν χάσει τὴ λάμψη τους. Μοῦ θύμιζαν τὴν ἀγία ζώνη ὅταν ἀρχίζῃ νὰ σβύνη.

Μοῦ εἶπε νὰ τῆς διηγηθῶ ὅλα τὰ μικροεπεισόδια ποὺ εἶχαν γίνει ἔκανε πολλὲς φορὲς νὰ χαμογέλασῃ, μὰ τὰ χεῖλή της μόλις κουνούσαν. Μὲ ρώτησε ἂν εἶχα ἀκούσει τὶς φωνές της.

Ὁ, ναι, τίς εἶχα ἀκούσει, ὅσο ἦταν ἄρρωστη. Εἶχε ξεφανώσει τόσο δυνατὰ τὴ νύχτα, ποὺ ὅλες ξυπνήσαμε. Ἡ Μαγδαληνὴ πηγαινοερχότανε. Τὴν ἀκούαμε ποὺ ἀνακάτανε νερό καὶ ὅταν τὴν ρώτησα τί εἶχε ἡ ἀδελφὴ Μαρία, μοῦ ἀπήντησε βιαστικῶς:

— Ποεῖ.

* Συνέχεια ἀπὸ τῆς 15 Δεκεμβρίου 1910.

Θυμήθηκα άμέσως τή Ζουστίνα που πονούσε κι αυτή· μα ποτέ δεν είχε βάλει τέτοιες φανές, και συλλογίζομουνα πως τα πόδια της αδελφής Μαρίας θα ήταν πολύ πιο περιμένα παρά τής Ζουστίνας.

Οι φωνές γινόντανε όλοένα πιο δυνατές. Νόμισα μιá φορά πως έβγαιναν μέσα από τα σωθικά της. Έπειτα τήν άκουσα ν' αναστενάξει. Και πιά, τίποτε.

Ύστερα από μιá στιγμή ή Μαγδαληνή ήθελε και μίλησε τής Μαρής Ρενώ. Η Μαρή Ρενώ έφώρεσε τή φούστα της και κατέβηκε.

Σε λίγο ξαναήρθε με τον έφημέριο. Μαήκε βιαστικώς στην κάμαρα τής αδελφής Μαρίας και ή Μαγδαληνή έκλεισε άμέσως τήν πόρτα.

Δέν έμεινε πολύ. Έφυγε όμως όχι τόσο βιαστικά όπως είχε ήρθει. Είχε χαμηλωμένο τó κεφάλι και με τó δεξι χέρι κρατούσε τήν άκρη του επανωφοριού του πάνω στο άριστερό σαν να ήθελε νά προσφυλάξει κατιτί πολύτιμο.

Σκέφθηκα πως ήταν τó άγιο μύρο, μα δεν τόλμησα νά τόν ρωτήσω αν είχε πεθάνει ή αδελφή Μαρία.

Δέν λησιμόνησα ούτε τή γροθιά που έφαγα από τή Μαγδαληνή όταν κρεμάσθηκα άπάνω της. Με σκούνησε λέγοντας σιγά και βιαστικά: — Είναι καλύτερα.

Όταν ή αδελφή Μαρία έγενε καλά, ή Μαγδαληνή έχασε τήν περηφάνεια της και όλα ξαναμπήκαν σε τάξι.

Ξακολοθούσα νά σχαίνωμαι τó ράψιμο, και ή αδελφή Μαρία άρχισε ν' άνησυχή.

Μπροστά μου μίλησε γι' αυτό τó πράμα στην άδελφή του έφημέριου. Ήταν μιá γεροντοκόρη με πρόσωπο μακρόν και μεγάλα σβυσμένα μάτια. Κυρία Μαξιμιλιανή.

Η αδελφή Μαρία έλεγε πως ήταν άνησυχη γιά τó μέλλον μου· έβλεπε πως μάθαινα καθετί με πολλή εύκολία, μα πως κανένα είδος ραπτικής δεν μου άρεσε.

Είχε παρατηρήσει πρό πολλού πως αγαπούσα τó διάβασμα. Θέλησε τότε νά μάθη αν είχα κανένα μακρυνό συγγενή που νά φροντίσει γιά μένα· ήταν μόνο μιá γρηά συγγένισσα, που είχε υιοθετήσει τήν αδελφή μου και δεν ήμπορούσε νά αναλάβη κ' έμένα.

Η κυρία Μαξιμιλιανή επρότεινε νά με πάρη στο κατάστημά της. Ο έφημέριος βρήκε τήν ιδέα της πολύ καλή· είπε μάλιστα πως θα 'ρχότανε με πολλή εύχαρίστησι δυό φορές τήν εβδομάδα νά μου δίνη μαθήματα. Η αδελφή Μαρία ήταν πολύ χαρούμενη και δεν ήξερε πως νά φανερώση τήν ευγνωμοσύνη της.

Συμφώνησαν νά πάω στην κυρία Μαξιμι-

λιανή εδής που θα γύριζε από τή Ρώμη, που ήταν άνάγκη νά πάη, ο έφημέριος. Η αδελφή Μαρία έφρόντιζε γιά τά πράματα του ταξιδιού του και ή κυρία Μαξιμιλιανή έπηρε νά ζητήσει τήν άδεια από τήν ήγουμένη.

Η ιδέα πως ή ήγουμένη θα άποφασίσει γιά μένα, μ' έκανε άληθινά άνησυχή· όλοένα συλλογίζομουνα τή ματιά που έρχοιγε όταν περνούσε κοντά στο παλιό θρανίο, που σνειίθιζε νά κάθεται ο έφημέριος.

Περιμένα λοιπόν άνυπόμονη τήν άπάντησί της.

Ο έφημέριος είχε φύγει, μιá εβδομάδα τώρα, και ή αδελφή Μαρία μου μιλούσε κάθε ήμέρα γιά τήν εργασία μου. Μου έλεγε πόσο εύχαριστημένη θα είναι που θα με βλέπη τις Κυριακές. Μου έδινε χίλιες συμβουλές γιά τήν υγεία μου.

Ένα πρωί ή ήγουμένη με κάλεσε.

Μπήκα στην κάμαρά της και τήν είδα καθισμένη σε μιá μεγάλη κόκκινη πολυθρόνα. Θυμήθηκα μονομιάς τις ιστορίες και τά φαντάσματα που μου είχαν διηγηθῆ γι' αυτήν· βλέποντάς την κατάμαυρα, τριγυρισμένη από κόκκινα, νόμισα πως είδα μιá πελώρια παπαρούνα που φύτρωσε μέσα σ' ένα υπόγειο.

Χαμήλωσε και ανέβασε κάμποσες φορές τά μάτια. Τό χαμόγέλο της έμοιαζε αυθάδικο. Ένοιωσα πως κοκκινίζω, και όμως τήν κύτταξα ως τó τέλος.

Έγέλασε και είπε:

— Ξέρεις γιάτί σε κάλεσα;

Είπα πως βέβαια γιά νά μου μίληση γιά τήν κυρία Μαξιμιλιανή.

Έγέλασε πάλι.

— Ά, γιά τήν κυρία Μαξιμιλιανή. Βγάλ' το από τó νου σου. Άποφασίσαμε νά σε στείλωμε σ' ένα κτήμα τής Σολόνης.

Μισόβλεψε τά μάτια λέγοντας:

— Θα γέινης βοσκοπούλα, κυρά μου!

Και έπειτα, τονίζοντας τις λέξεις:

— Θα βόσκης πρόβατα.

Έγώ άποκριθήκα:

— Καλά, μητέρα μου.

Άνασηκώθηκε από τά βιάθη τής πολυθρόνας της και με ρώτησε:

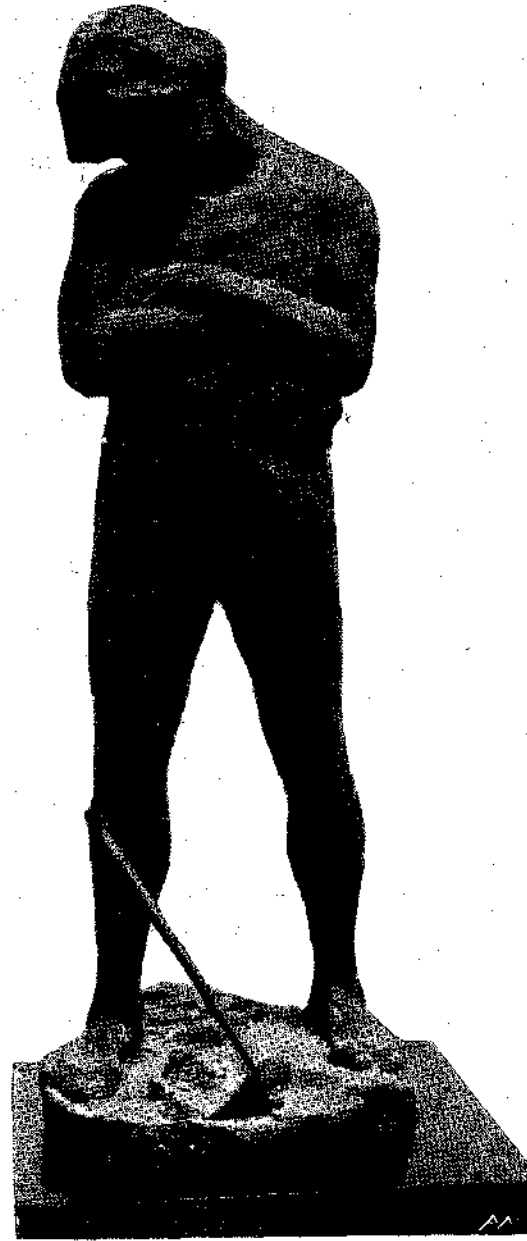
— Ξέρεις τί θα πῆ νά βόσκης πρόβατα;

Τῆς είπα πως είχα ιδῆ βοσκούς στα χωράφια.

Θά καθαρίζης τή στάνη. Βρώμικη δουλειά· και οι βοσκοπούλες, κι αυτές βρώμικες. Θα βοηθής στο κτήμα, θα μάθης ν' άρμέγης τις αγέλαδες και νά κυτάξης τά γουρούνια.

Μιλούσε πολύ δυνατά, σαν νά φοβότανε μη δέν τήν καταλαβαίνο.

Όπως και πριν, είπα:

ΕΠΟΥΔΗ Θ. ΘΟΜΟΠΟΥΛΟΥ

— Άληθινά, παιδί μου; Νόμιζα πάντα πως ήσουν περήφανη.

Ξαναχώθηκε στην πολυθρόνα της, χαμήλωσε τά μάτια και μιλούσε με φωνή μονότονη όπως όταν έλεγε προσευχή. Μου είπε πως έπρεπε νά υπακούω τους κυρίους μου, ποτέ νά μη ξεχνά τά θρησκευτικά μου χρέη, και πως θα 'ρχόντανε νά με πάρουν τήν παραμονή του Άϊ-Γιάννη.

Δέν ήξερω τί αισθανόμουνα τήν ώρα που βγήκα από τήν κάμαρά της. Αυτό ξέρω μονάχα, πως φοβόμουνα μήν τύχη και λυπήσω τήν αδελφή Μαρία. Πώς νά τής τά 'πώ;

Δέν έλαβα καιρό νά τó συλλογισθώ. Με περίμενε στην είσοδο του διαδρόμου μας μ' έπιασε από τους ώμους και χαμηλώνοντας, πλησίασε τó πρόσωπό της στο πρόσωπό μου και είπε:

— Λοιπόν;

Η ματιά της ήταν άνησυχη και ζητούσε μιάν άπάντησι. Άμέσως άποκριθήκα:

— Δέν θέλει, και θα γέινω βοσκός.

Δέν κατάλαβε. Ζάρωσε τά φρύδια της.

— Πώς; βοσκός;

Γρήγορα είπα:

Μου βρήκε θέσι σ' ένα κτήμα σ' άρμέγω και τις αγέλαδες και θα φροντίζω και τά γουρούνια.

Μ' έσπρωξε με τόση βία που χτύπησα στον τοίχο.

Έτρεξε στην πόρτα· νόμισα πως πήγαινε στην ήγουμένη, μα προχώρησε μονάχα λίγα βήματα· ξαναγύρισε πίσω και πηγαινοερχότανε με μεγάλα βήματα στο διάδρομο. Έσφιγγε τις γροθιές και χτυπούσε τά πόδια της. Η άναπνοή της ήταν βιαστική. Άκούμπησε έπειτα στον τοίχο, κρέμασε τά χέρια της σαν άποκαμωμένη, και με φωνή που νόμιζες πως έρχόταν από μακριά, είπε:

— Θέλει νά εκδικηθῆ, ναι, νά εκδικηθῆ.

Με πλησίασε πάλι, μουπιασε με αγάπη τά χέρια και με ρώτησε:

— Και δέν τής είπες πως δέν θες νά πῆς; Δέν τήν παρακάλεσες νά σ' άφήση νά πῆς στην κυρία Μαξιμιλιανή;

Κούνησα τó κεφάλι πως όχι και διηγήθηκα λέξι πρὸς λέξι, τι μου είχε πῆ ή ήγουμένη.

Με άκουε χωρίς νά με διακόρη. Έπειτα μου σύστησε νά μην ελπώ τίποτε στα άλλα κορίτσια. Ήλιψε νά τά διορθώση με τήν έπιστροφῆ του έφημέριου.

— Καλά, μητέρα μου.

Άνασηκώθηκε στα χέρια τής πολυθρόνας και στηλώνοντας άπάνω μου τά γυαλιστερά της μάτια, ξαναείπε:

— Δέν είσαι λοιπόν περήφανη;

Χαμογέλασα αδιάφορη:

— Όχι, μητέρα μου.

Φάνηκε πολύ παραξευμένη· έγώ ξακολοθούσα τó χαμόγέλο μου· ή φωνή της τότε μαλάκωσε λίγο:

Τήν επόμενη Κυριακή, τήν ώρα που μπαίναμε στή γραμμή γιά τή λειτουργία, μπήκε ή Μαγδαληνή στην αίθουσα σαν τρελή· σήκωσε τά χέρια και φώναξε:

— Πέθανε ο έφημέριος!

Κ' έπεσε πάνω στο τραπέζι που ήταν δίπλα της. Έπαισε κάθε θόρυβος και τρέξαμε όλες κοντά στη Μαγδαληνή που ξεφώνιζε. Ήθελαμε να μάθουμε το τί και πώς. Εκείνη ξακολουθούσε να φωνάζει άπελπισμένα:

— Πέθανε, πέθανε.

Τίποτε δεν σκεπτόμουν. Δεν ήξερα αν ήμουν λυπημένη και όμως σ' όλη τη λειτουργία άκουσα σαν καμπάνα μέσα στ' αυτιά μου τη φωνή της Μαγδαληνής.

Δεν έγεινε λόγος για περίπατο εκείνη την ημέρα και οι πιο μικρές άκόμα, δεν είπαν λέξη. Ζήτησα την άδελφή Μαρία. Δεν ήλθε την ώρα της ύπηρεσίας, μα ήξερα από τη Μαρή Ρενώ πως δεν ήταν άρρωστη.

Την βρήκα στην τραπεζαρία. Καθισμένη στην έξεδρα, άκουμπούσε γυριστό το κεφάλι στο τραπέζι και είχε τα χέρια της κρεμασμένα.

Εκάθησα, άρκετά μακριά της άκουα το βαθύ της μυρολόγι και άρχισα να κλαίω κ' εγώ, κρύβοντας το πρόσωπό μου. Μα δεν έκλαια πολύ: δεν αισθανόμουν καμιά λύπη. Προσπάθησα να κλάψω, μα δεν μπόρεσα να χύσω πιά ούτε ένα δάκρυ. Ντροπέμουνα λίγο γιατί νόμιζα πως έπρεπε να κλαίη κανείς για το θάνατο του άλλου. Και δεν τολμούσα να ξεσκεπάσω το πρόσωπό μου, μη τυχόν και η άδελφή Μαρία με νομίση άκαρδη.

Τώρα ξεχώριζα το κλάμα της. Το μυρολόγι της μου θύμιζε το χειμωνιάτικον άνεμό μέσα στην καμινάδα. Πότε ψηλά, πότε χαμηλά, σαν να ήθελε να συνθέση κανένα τραγούδι: έπειτα σταματούσε, έσβυνε και τελείωνε σε νότες χαμηλές και τρεμουλιαστές.

Λίγο πριν την ώρα του φαγητού, η Μαγδαληνή μπήκε στην τραπεζαρία. Ήθεσε την άδελφή Μαρία κρατώντας την προσεκτικά.

Το βράδυ μ'αξ διηγήθηκε πως ο εφημέριος είχε πεθάνει στη Ρώμη και πως θα τον έφεραν να τον θάψουν στον οικογενειακό του τάφο.

Την άλλη ημέρα η άδελφή Μαρία ήρθε όπως πάντα στην ύπηρεσία της. Δεν έκλαιε πιά, μα δεν ήθελε να της μιλήση κανείς: περπατούσε κιντώντας χάρω και φαινότανε πως με λησμώνησε.

Και όμως, μια μέρα μονάχα μου έμνε άκόμα. Η ήγουμένη μου είχε ελπί πως θα μ' έπαιρναν την παραμονή του 'Αϊ-Γιάννη, δηλαδή μεθαύριο.

Το βράδυ, στο τέλος της προσευχής, η άδελφή Μαρία είπε:

— Έλάτε να προσευχηθούμε για μια συντροφισά σας που θα μ'αξ φύγη.

Κατάλαβα άμέσως πως έπρόκειτο για μένα και ένιωσα τον έαυτό μου δυστυχισμένο.

Δεν μπόρεσα να κοιμηθώ εκείνο το βράδυ. Ήξερα πως άγριο φεύγω: μα δεν ήξερα τί ήταν η Σολόνη. Φανταζόμουν μια χώρα πολύ μακρονή, όπου δεν έβλεπες άλλο από κάμπους άνθισμένους. Εφύλαγα εγώ ένα κοπάδι από ώραία άσπρα πρόβατα, και δίπλα μου δύο σκυλιά περίμεναν να τους γνέψω να τα συμμασούν. Δεν θα τολμούσα να τό είπω της άδελφής Μαρίας, μα, τη στιγμή εκείνη προτιμούσα να ήμουν βοσκός παρά υπάλληλος σε κατάστημα.

Η Ίσηρία, που ροχάλιζε δυνατά στο πλάι μου, με ξανάφερε πίσω στις συμμαθήτριές μου.

Η νύχτα ήταν τόσο φωτεινή που ξεχώριζα καθαρά όλα τα κρεβάτια. Περπατούσα τα μάτια μου κατά σειράν σε όλα τα κρεβάτια και σταματούσα λίγο σ' εκείνες που μου ήταν άγαπημένες. Σχεδόν αντίκρυ μου έβλεπα τα ώραία μαλλιά της συμμαθήτριάς μου Σοφίας: χυμένα πάνω στο προσκέφαλο, έδιναν πιότερη άσπράδα στο κρεβάτι της. Λίγο παρακάτω ήταν το κρεβάτι της Σεμινώ της Περήφανης και της διδυμής άδελφής της, Σεμινώ το Ζώ. Η Σεμινώ η Περήφανη είχε μεγάλο λευκό και λείο μέτωπο και μεγάλα γλυκά μάτια. Ποτέ δεν έλεγε λέξη όταν την κατηγορούσαν για κάποιο σφάλμα: έσήκωνε τους ώμους κ' εκύταζε γύρω της με περιφρόνησι.

Η άδελφή Μαρία έλεγε πως η συνείδησίς της ήταν λευκή σαν το μέτωπό της.

Η Σεμινώ το Ζώ, ήταν στο άνάστημα μιάνιση φορά σαν την άδελφή της: τα χοντρά μαλλιά της έπεφταν πάνω στα φρύδια: οι ώμοι τετράγωνοι και η μέση χοντρή: την έλέγαμε: το μαντρόσκυλο της άδελφής της.

Και κάτω κάτω, στο τέλος του κοιτώνος, ήταν η Κολέττη.

Ένόμιζε άκόμα πως θα πήγαινα στην κυρία Μαξιμιλιανή. Ήταν βέβαιη πως θα παντρευόμουνα πολύ νέα και μου είπε να της ύποσχεθώ πως θ'άρθω να την ιδώ όταν θα παντρευόμουν.

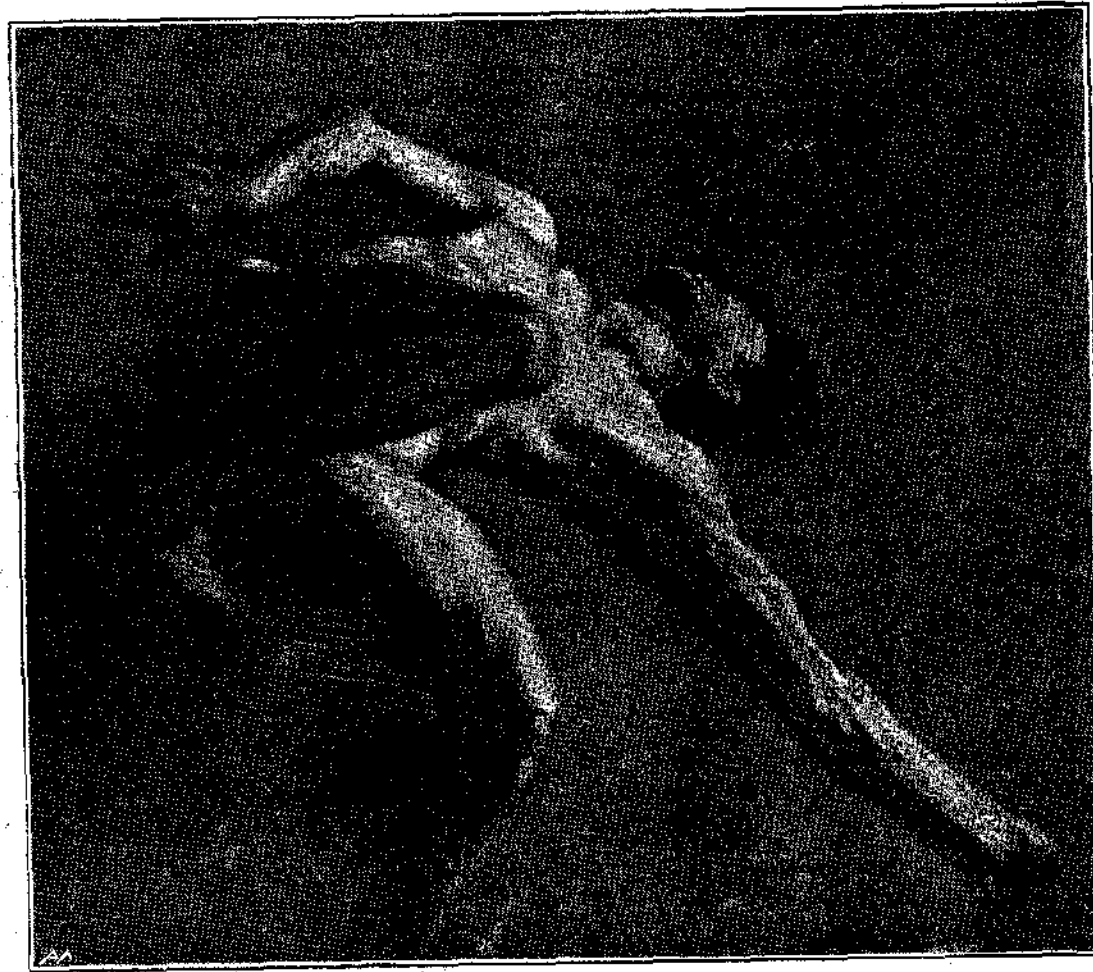
Ο νοός μου γύριζε πολλήν ώρα σ' αυτήν. Έπειτα εκύταξα προς το παράθυρο: οι φίλδρες έροίχναν τον ήσκιο τους προς το μέρος μου. Φαντάσθημα πως έρχόντανε να με άποχαιρετήσουν, και τους χαμογελούσα.

Από το άλλο μέρος έβλεπα το νοσηλευτήριο: νόμιζα πως άπομακρύνεται, και τα μικρά του παράθυρα μου θύμιζαν μάτια άρρωστημένα.

Σταμάτησα κ' έδω, που ήταν η άδελφή 'Αγάθη. Ήταν τόσο χαρούμενη και τόσο καλή που τα κορίτσια, πάντα γελοούσαν όταν τα μάλωνε.

Αυτή έκαμνε τους επιδέσμους.

Όταν επήγαινε καμιά να την ρωτήση για

ΕΠΟΥΔΗ Π. ΡΟΥΜΠΟΥ

κανένα στυρι που είχε βγάλει στο χέρι, μ'αξ δεχότανε με παραξένα λόγια: ήξερε την άδυναμία καθεμιάς και έλεγε πως θα μ'αξ δώση ένα γλυκό ή μια κορδελίτσα, κάμνοντας ένα άόριστο κίνημα με το κεφάλι: και τη στιγμή που προσπαθούσαμε να ιδούμε το γλυκό ή την κορδέλα, τρυπούσε το στυρι, το καθάριζε και τό έδενε.

Θυμούμαι, είχα μια χιονίστρα στο πόδι που δεν έννοούσε να περάση. Ένα πρωί η άδελφή 'Αγάθη μου είπε με σοβαρό ύφος:

— Θα σου βάλω κάτι θαυματουργό, όπου αν δεν γιατρευθής σε τρεις ημέρες, θα σου κόψουν το πόδι.

Για τρεις ημέρες δεν περπάτησα καθόλου, μην τύχη και μετακινήθής το θαυματουργό γιατρικό από το πόδι μου. Έλεγα πως θα ήταν κανένα κομματάκι Τιμό ξύλο.

Την τρίτη μέρα το πόδι μου ήταν καλά: όταν

ρωτήσα το όνομα του θαυματουργού γιατρού, η άδελφή 'Αγάθη γελώντας πονηρά, μου είπε: — Κουτή!

Πολύ άργα με πήρε ο ύπνος και πρωί πρωί περίμενα την κυρά μου. Ήθελα να έρθη, και πάλιν η ιδέα αυτή με φόβιζε.

Η άδελφή Μαρία έσήκωνε ξαφνικά το κεφάλι κάθε φορά που άνοιγε η πόρτα.

Όταν έτελείωσε το γεύμα, ήρθε η θυρωρός να ρωτήση αν ήμουν έτοιμη για να φύγω.

Η άδελφή Μαρία της είπε πως σε μια στιγμή θα είμαι έτοιμη.

Σηκώθηκε γνέφοντας μου να πάω μαζί της. Με βοήθησε να ντυθώ, μου έδωσε ένα μικρό δέμα άσπρόροχα και είπε:

— Θα τα φέρουν άγριο και σ' θα λείτσης.

Με κτύπαξε στά μάτια:

— Κάνε μου δοξο πώς θα λές κάθε βράδυ
μα προσευχή για κείνον.

Τό όρκισθήκα.

Τότε με έσφιξε με βία πάνω στο στήθος της
και έτρεξε στην κάμαρά της.

"Επειτα την άκουσα νά λέγη:

— Θεέ μου, δέν μπορώ πιά.

"Επέρασα την αύλη δλομόναχη, και η κυρά
μου, που με περιέμενε, με πήρε άμέσως.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Βρέθηκα σε λίγο ανάμεσα σε άδεια πανέτρια
μέσα σ' ένα άμαξι με τέντα, και όταν τό άλογο
σταμάτησε μοναχό του στο κτήμα, μέσα στην
αύλη, είχε πιά νυχτώσει άρκετά.

"Ο νοικοκύρης βγήκε από τό σπίτι μ' ένα
φανάρι που κρατούσε χαμηλά και που φώτιζε μο-
νάχα τά παπούτσια του. Πλησίασε και με βοή-
θησε νά κατέβω από τό άμαξι, έπειτα ανέβασε
τό φανάρι ως τό πρόσωπό μου και ειπε:

— Τί παράξενη μικρούλα.

"Η κυρά μου με πήρε σε μιá κάμαρα που
είχε δύο κρεβάτια. Μου έδειξε τό δικό μου
και μου ειπε πώς αύριο θα μείνω μονάχη με
τό βουκόλο γιατί όλοι θα πηγαιναν στον "Αϊ-
Γιάννη.

Εύθως που ξύπνησε τό πρωί ο βουκόλος με
πήρε στο κατώι νά τόν βοηθήσω νά ταύση τά
ζώα. Μου έδειξε τη μάντρα και μου ειπε πώς
θα βόσκα τά άρνιά που τά έβροσκε ως τώρα
ή κυρά Μπιμπή. Μου έξήγησε πώς μιá φορά
τό χρόνο χωρίζουν τά άρνιά από τίς μάνες τους
και πώς χρειάζεται μιá δεύτερη τσοπάνισσα νά
τά φυλάγη. Μου ειπε πώς τό κτήμα τό λέγανε
Παληόπαλη και πώς κανένas εδω δέν ήταν
δυστυχισμένος, γιατί ο κύρ Σιλβαίν και η κυρά
Παυλίνα ή γυναίκα του ήταν καλοί άνθρωποι.

"Αφού κνιάξαμε όλα τά ζώα, με καθίσε δίπλα
του κάτω από τίς καστανιές. Από κει έβλεπα
τό γύρισμα του δρόμου, που ανέβαινε στο με-
γάλο δρόμο, και όλη την περιοχή του κτήματος.
Τά σπίτια σχημάτιζαν ένα τετράγωνο, και μέσα
στη μέση τό φουσκί, πελώριο, σκορπούσε μιá
μυρωδιά ζεστή και έπνιγε τη μυρωδιά που
έβγανε τό μισοζεραμένο χορτό.

Βαθειά σιωπή άπλονότανε γύρω στο κτήμα,
και απ' όλα τά μέρη έβλεπες έλατα και χωρά-
φια με σιτάρι. Μου φαινότανε πώς μ' έφεραν
σ' έναν τόπο χαμένο και πώς πάντα ή άμενα
μονάχη με τόν βουκόλο και με τά ζώα που
τ' άκουα όλοένα μέσα στο κατώι. "Ηταν πολλή
ζέστη ήμουν σαν ναρκωμένη και ήθελα παρα-
πολύ νά κοιμηθώ, μά ο φόβος όλων αυτών

που έβλεπα γύρω μου, έπαιρνε τόν ύπνο. Χί-
λιον λογιών μυίγες στριφογύριζαν γύρω μου.
"Ο βουκόλος έπλεκε ένα πατέρι από βουρλα και
τά σκυλιά κοιμώντανε ήσυχα.

Στό βασίλειμα του ήλιου, φάνηκε στο γύρι-
σμα του δρόμου τό άμαξι με τούς νοικοκυ-
ραίους. "Ηταν πέντε στο άμαξι, δύο άνδρες και
τρεις γυναίκες. "Η κυρά περιώντας μπροστά
μου μου χαμογέλασε, και οι άλλοι έσκυψαν νά
με ιδούν. Σε λίγο ο τόπος γέμισε ζωή, και
επειδή ήταν πολύ άρχα για μαγείρεμα, έφαγαν
όλοι από ένα κομμάτι ψωμί και ήπιαν έναν
κασέ γάλα.

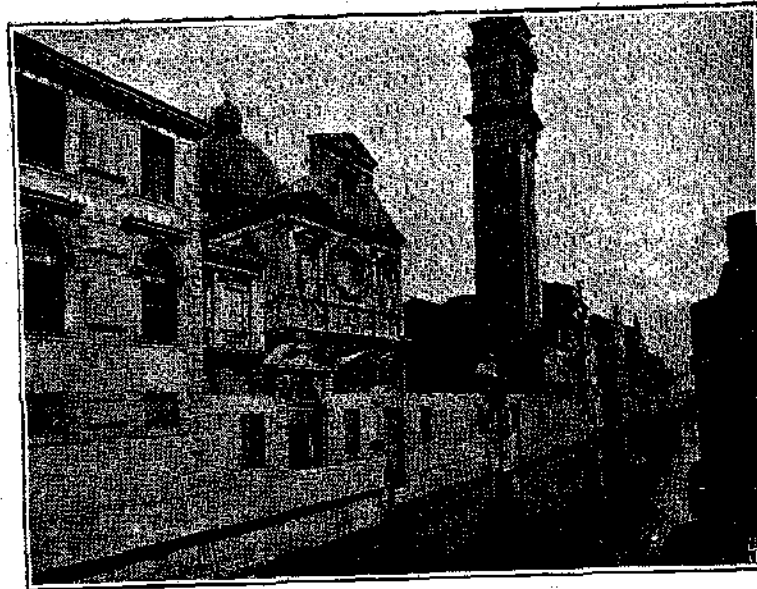
Την άλλη μέρα η κυρά μου μου έδωσε μιá
κάπα και άκολουθήσα την γρηά Μπιμπή για
νά μάθω νά φυλάγω τ' άρνιά.

"Η γρηά Μπιμπή και η σκύλα της Καστίλα,
τόσο πολύ έμοιαζαν, που πάντα νόμιζα πώς
ήταν απ' την ίδια οικογένεια. Φαινότανε νά
έχουν την ίδια ηλικία, και τά θολά τους μάτια
είχαν τό ίδιο χρώμα. Όταν τά άρνιά έπαιρναν
άλλο δρόμο, έλεγε η Μπιμπή: «Γάου, γάου,
Καστίλα». Τό έλεγε με τέτοιο τρόπο, όπου και
όταν ακόμα δέν έγαύγιζε η σκύλα, μαζονόντανε
τ' άρνιά τόσο έμοιαζε η φωνή της γρηάς με
της σκύλας τή φωνή.

"Όταν άρχισε τό θέρισμα, μου φάνηκε πώς
έβλεπα κάτι γεμάτο από μυστήριο. "Άλλοι σί-
μωναν κ' έστρωναν τό σιτάρι κατά γής με κτυ-
πήματα ρυθμικά, και άλλοι τό μάζευαν σε δεμά-
τια, άκουμπισμένα τό ένα πάνω στο άλλο. Οι
φωνές των θεριστάδων γόμιζσε κάποτε νάρχων-
ται από ψηλά, και σήκωνα τότε τό κεφάλι νά
ιδω στον άέρα νά περνούν τά κάρα γεμάτα
σιτάρι.

Τό βράδυ όλοι ήταν μαζωμένοι στο τραπέζι.
Καθόντανε όπως ήθελε κανένas, και η νοικο-
κυρά γέμιζε τά πιάτα ως άπάνω. Οι νέοι έκο-
βαν τό ψωμί με τά δόντια, οι γέροι με προφύ-
λαξι έτρώγαν μιá-μιá μπουκιά.

"Όταν είχαν αποφάγει, οι πιο ήλιωμένοι
μιλούσαν με τόν νοικοκύρη για τίς εισοδείες, και
τά παληκάρια μιλούσαν και γελοούσαν με τη
Μαρίνα, την πρώτη τσοπάνισσα. Αυτή έμοί-
ραζε τό ψωμί και κερνούσε τό κρασί. Δεχότανε
με γέλιο τά άστεία, μά όταν κανένas άπλωνε
τό χέρι άπάνω της, χανότανε μονομιάς και δέν
μπορούσαν νά την πιάσουν. Κανείς δέν πρόσχε
σ' έμένα καθόμουν πάνω στα κούτσουρα, λίγο
μοναχικά, και κτύπα τα πρόσωπά τους. "Ο κύρ
Σιλβαίν είχε μεγάλα μαύρα μάτια που σταματού-
σαν ήσυχά σε όλους, μιλούσε χωρίς φωνές, με τά
χέρια άκουμπισμένα κάτω στο τραπέζι. Τής νοι-
κοκυράς τό πρόσωπο ήταν σοβαρό και συλλο-

Η ΕΝ ΒΕΝΕΤΙΑ: ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
(*Από την "Ιστορίαν της Φραγκοκρατίας εν Ελλάδι", κλισό "ΕΛΛ. "Εκδ. "Εταιρείας)

γισμένο λές και πάντα φοβότανε κάποιο κακό,
και μόλις χαμογελούσε όταν έβαναν οι άλλοι
τά γέλια.

"Η γρηά Μπιμπή νόμιζε πάντα πώς ήμουν
άποκοιμισμένη. Με τραβούσε από τό μανίκι για
νά πάμε νά πλαγιάσωμε. Τό κρεβάτι της ήταν
δίπλα στο δικό μου, έλεγε ψιθυριστά την προ-
σευχή της την ώρα που γδυνότανε και φυσούσε
τή λάμπα χωρίς νά την μέλη για μένα.

"Όταν τελείωσε τό θέρισμα,
μ' άφησε νά πάω μονάχη μου
στο χωράφι μαζί με τη σκύλα
της. "Η Καστίλα δέν ήταν εύχα-
ριστημένη μαζί μου, μ' άφινε
πάντα και γύριζε στο σπίτι
στην παληά της άφέντισσα.

Πολύ δυσκολεύομουν νά μα-
ζώσω τ' άρνιά μου, που έτρε-
χαν δεξιά και άριστερά. Θυμό-
μουνα την αδελφή Μαρία που
έλεγε πώς τό μικρό της ποι-
μνιο ήταν δυσκολοκυβέρνητο
και όμως μās σόναζε με ένα
κουδουνάκι ή μās έκανε νά
σιωπήσωμε ανεβάζοντας λίγο
τη φωνή, μά εγώ όσο και
ν' ανεβαζα τή φωνή μου ή νά
φοβέριζα με τό καρτσίκι, τ' άρ-
νιά δέν άκουαν, και ήμουν
άναγκασμένη νά τρέχω σαν

τό σκύλο γύρω στο κοπάδι.

"Ένα βράδυ, βρέθηκαν δύο
λιγότερα. Κάθε βράδυ στεκό-
μουνα μπροστά στην πόρτα
για νά μπαίνουν ένα-ένα. "Ετσι
μπορούσα εύκολα νά τά μετρώ.

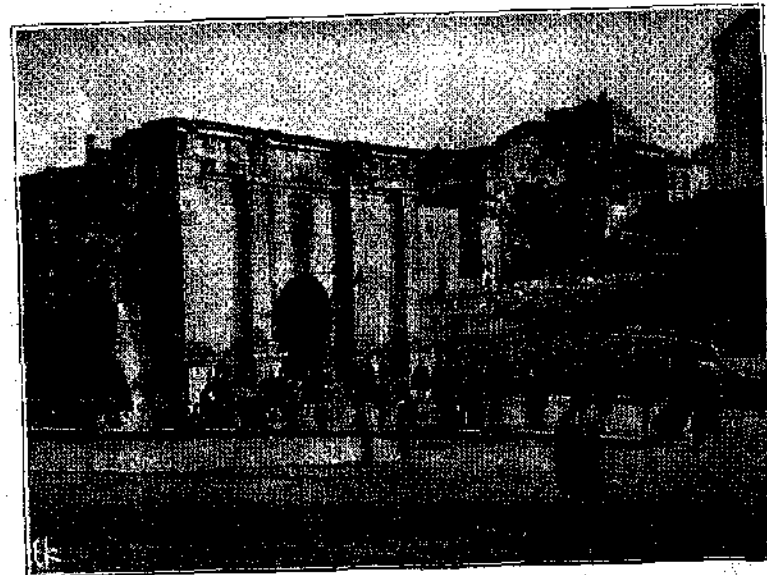
Μπήκα στη μάντρα και προσ-
πάθησα νά τά ξαναμετρήσω,
δέν ήταν εύκολο, και τά παρα-
τησα γιατί τά εύρισκα πάντα
περισσότερα.

"Επίσθηκα πώς είχα κάνει
λάθος την πρώτη φορά και
δέν είχα τίποτε σε κανέναν.
Την άλλη μέρα τά μέτρησα την
ώρα που βγαίναν από τη μάν-
τρα: έλειπαν δύο.

"Ημουν πολύ άνησυχη δλη
την ημέρα τά ζητούσα στα
χωράφια, και τό βράδυ, όταν
βεβαιώθηκα πώς έλειπαν, τό
είπα της κυράς μου. "Εφαξαν
άρκετες ημέρες, μά δέν ήμπού-
ρεσαν νά τά βρούν. Τότε οι

νοικοκυραίοι με πήραν χωριστά κανένas νά μου
μιλήσουν. "Ηθελαν νά τους ειπώ πώς μου είχαν
κλέψει τ' άρνιά και μου έλεγαν πώς δέν θα με
τιμωρούσαν αν όμολογούσα την άλήθεια. Του
κακον τούς έβεβαίονα πώς δέν ήξερα τί είχαν
γείνει, δέν με πίστευαν.

Τώρα φοβόμουνα στους άγρούς από τη στιγμή
που ήξερα πώς μπορούσε κανείς νά κρυφθή για
νά ψάξη τά πρόβατα θαρρούσα όλοένα πώς

Η ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΠΥΛΗ ΤΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ
(*Από την "Ιστορίαν της Φραγκοκρατίας εν Ελλάδι", κλισό "ΕΛΛ. "Εκδ. "Εταιρείας)

βλέπω κάποιον κρυμμένον πίσω από τους θάμνους.

Γλήγορα ξμαθα να τα μετρώ με το μάτι και η σκορπισμένα ή όλα μαζί, ήξερα, σ' ένα λεπτό, αν ήταν σωστά.

Ήρθε το φθινόπωρο και στενοχωριόμουν ακόμα περισσότερο. Αποζητούσα τα χέρια της αδελφής Μαρίας. Είχα τόση μεγάλη αποθυμιά να την ιδώ, που κλούσα κάποτε τα μάτια και φανταζόμουν πως έχομαι άκουα πραγματικώς το περπάτημά της και το θόρυβο που έκανε στο φουστάνι της πάνω στη χλόη όταν πιά την ένοιωθα κοντά μου, άνοιγα τα μάτια και άμέσως όλα έσβυναν.

Για πολλή καιρό συλλογιζόμουν να της γράψω, μα δεν τολμούσα να ζητήσω, τι χρειαζόμουν για το γράμμα. Η κυρά μου δεν ήξερε να γράψει, και κανείς δεν έλάβαινε γράμματα στο κτήμα.

Πήρα θάρρος και είπα του κύρ Σιλβαίν αν ήθελε να με πάρη μία μέρα στην πόλι. Δεν αποκρίθηκε άμέσως, έστήλωσε πάνω μου τα μεγάλα του ήρεμα μάτια και είπε πως μία βοσκοπούλα δεν πρέπει ποτέ ν' αφήνη το κοπάδι της. Είχε τη διάθεση να με παίρη, τότε και τότε στην εκκλησιά του χωριού, μα έπρεπε να βγάλω απ' το νού μου πως θα πήγαινα στη χώρα.

Αυτό μ' έκανε άνω κάτω, σαν ν' άκουσα κανένα μεγάλο κακό και κάθε φορά που το συλλογιζόμουν, έβλεπα την αδελφή Μαρία σαν κανένα πολύτιμο πράμα που το έσπασε άδελος ή αφέντης μου.

Το επόμενο Σάββατο είδα τους κυρίους μου να φεύγουν, όπως συνήθιζαν, από το πρωί μα, αντί να μένουν ως το βράδυ, γύρισαν το άπόγευμα μαζί με έναν έμπορο που ήρθε ν' αγοράση μερικά άρνια.

Ποτέ δεν έπίστευα πως μπορούσε να πάη κανείς τόσο γλήγορα στην πόλι, μου ήρθε ή ιδέα ν' αφήσω μία μέρα τα πρόβατα στο λειβάδι και να τρέξω να φιλήσω την αδελφή Μαρία. Είδα όμως πως αυτό δεν ήμπορούσε να γείνη και άποφάσισα να πάω τη νύχτα. "Ηλιτζα πως δεν θα χρειαζόμουν περισσότερη ώρα από το άλογο του αφεντικού μου και πως αν έφεινα άργα τη νύχτα, θα ήμουν πίσω στην ώρα μου για να πάρω τα άρνια να βοσκήσουν.

Εκείνο το βράδυ πλάγιασα ντυμένη, και άμα το ρολόι χτύπησε μεσάνυχτα, βγήκα σιγά σιγά με τα ύποδήματα στο χέρι. Έδωσα τα παπούτσια μου στα σκοτεινά, άκουμπώντας σ' ένα άροτρο, και βιαστικά έφυγα μέσα στο σκοτάδι.

Ευθύς που άφησα πίσω μου τα κτήρια του κτήματος, είδα πως ή νύχτα δεν ήταν πολύ σκο-

τεινή. Ο άνεμος φυσούσε μαλιασμένος, και κάτω από το φεγγάρι έτρεχαν πυκνά σύννεφα. Ο δρόμος ήταν μακριά και έπρεπε ως που να τον φθάσω να περάσω ένα ξύλινο γεφύρι μισοχαλασμένο με τις πρώτες βροχές είχε φουσκώσει το ποταμάκι και το νερό είχε καθαλίψει τα σανίδια.

Μ' έπιασε φόβος, γιατί ποτέ δεν είχα άκούσει το νερό και τον άνεμο να βουίζουν τόσο δυνατά. Μα δεν ήθελα και να φοβηθώ, και γλήγορα πέρασα τα γλιστερα σανίδια.

Έφθασα στο δρόμο πιο γρήγορα απ' ό,τι φανταζόμουν, γύρισα άριστερά όπως είχα ιδη τον αφέντη μου πηγαινόντας για την αγορά μέσα στη χώρα. Μα σε λίγο ο δρόμος χώριζε σε δυό. Δεν ήξερα ποιόν να πάρω. Πήγαινα τότε τον ένα, τότε τον άλλον. Ο δρόμος προς τ' άριστερά με τραβούσε περισσότερο, αυτόν ακολουθήσα και περπατούσα πολύ γλήγορα για να κερδίσω τον καιρό που έχασα.

Μακριά έβλεπα ένα μύρον όγκο που άπλονότανε παντού. Φαινότανε πως έχομαι όλοένα κατεπάνω μου, και για μία στιγμή έκανα να γυρίσω πίσω. Ένας σκύλος άρχισε να γαυγίζει και μούδωσε λίγο θάρρος, σε λίγο κατάλαβα πως ο μύρος όγκος ήταν ένα δάσος που τώκοβε ο δρόμος στη μέση. Μπαίνοντας στο δάσος, μου φάνηκε πως ο άνεμος ήταν ακόμα πιο δυνατός. Φυσούσε ξαφνικά, και τα δέντρα, που χτυπούσαν με βία το ένα τ άλλο, έλεγαν σαν παράπονο σούβοντας πολύ χαμηλά. "Ολοένα σφίριζαν ή έσπαζαν κ' έπεριαν χάμο κλαδιά, έπειτα κάποιος βάδιζε πίσω μου και μ' άγγιξε στον ώμο. Στράφηκα μονομιάς, μα δεν είδα κανένα. Όμως ήμουν βέβαιη πως κάποιος με είχε γγίξει, έπειτα τα βήματα ξανάρχιζαν σαν κάποιος, άόρατος σ' έμένα, να τριγύριζε κοντά μου, τότε άρχισα να τρέχω τόσο γλήγορα που δεν ένοιωθα πια αν τα πόδια μου άγγιζαν τη γης. Τα χάλικια πηδούσαν κάτω από τα πόδια μου και ξανακλωούσαν πίσω μου σαν χαλαζι. Μια σκέψη είχα: να τρέξω ως που να βγώ από το δάσος.

Σε λίγο έφθασα σ' ένα μεγάλο άνοιγμα. Το φεγγάρι το φώτιζε όλόκληρο και ο άνεμος που λυσομανούσε, σήκανε και ξανάρχιζε χάμο τα φύλλα και τα έκανε να τρέχουν και να στριφογυρίζουν.

Ηθελα να σταματήσω για να πάρω ανάσα, μα τα δέντρα κονιόντανε και βούιζαν φοβερά. Οι σκιές τους που έμοιαζαν με φαντάσματα, άπλωνότανε ξαφνικά πάνω στο δρόμο, έπειτα γλιστρούσαν κ' έφεγγαν να κρυφτούν πίσω από τα δέντρα. Μερικές δεν ήταν τέτοιες που να με τρομάζουν. Μα οι περισσότερες κονιόνταν και πηδούσαν μπροστά μου σαν να ήθελαν να μου κόψουν το δρόμο. Άλλες ήταν τόσο φοβερές που έπαιρνα δρόμο για να πηδήσω από πάνω

τους, τόσο φοβόμουν να τις γγίξω με τα πόδια μου.

Ο άνεμος έπαισε και άρχισαν να πέφτουν χοντρές στάλες. Το άνοιχτο μέρος είχε τελειώσει και περνώντας μπρος σ' ένα δρόμο που έμπαινε στο δάσος, μου φάνηκε πως είδα έναν άσπρο τοίχο στο βάθος. Προχώρησα λίγο και είδα πως ήταν ένα στενό και φιλό σπιτάκι άμέσως χτύπησα την πόρτα ήθελα να παρακαλέσω να μου άνοίξουν ως που να παύση ή βροχή. Χτύπησα και δεύτερη φορά και τότε άκουσα περπατησιές. Περίμενα να κατέβουν, μα είδα ν' άνοίγη ένα παράθυρο στο πρώτο πάτωμα. Ένας άνδρας με άσπρη σκούφια, ρώτησε:

— Ποιός;

— Άποκρίθηκα:

— Ένα κορίτσι.

Μου άπήνησε με φωνή παραξενη: « Ένα κορίτσι! » Έπειτα με ρώτησε από που έχομαι, που πηγαίνω και τί θέλω.

Δεν ήξευρα τί ν' άπαντήσω και είπα πως έχομαι από το τάδε κτήμα, είπα όμως ψέμα, πως πήγαινα να ιδώ τη μητέρα μου που ήταν άρρωστη και τον παρακάλεσα να μου άνοιξη ως που να παύση ή βροχή.

Μου είπε να περιμένο και άκουσα που μιλούσε με κάποιον άλλον, έπειτα ξαναφάνηκε στο παράθυρο και με ρώτησε αν ήμουν μονάχη. Με ρώτησε έπειτα την ηλικία μου και όταν του είπα πως ήμουν δεκατριών χρόνων, είπε πως ήμουν άρκετά γενναία να περάσω το δάσος τη νύχτα.

Έμεινε μία στιγμή σκυμμένος σαν να ήθελε να ιδη το πρόσωπό μου καθώς κύταξα επάνω, έπειτα έσκυψε δεξιά και άριστερά προσπαθώντας να ιδη μέσα στο δάσος και με συμβούλευσε να προχωρήσω ακόμα λίγο, λέγοντάς μου πως στην άκρη του δάσους ήταν ένα χωριό όπου θα εύρισκα κανένα σπίτι να στεγνώσω.

Ξαναγύρισα πίσω στο σκοτάδι. Το φεγγάρι τώρα είχε κρυφτη όλότεια και έπερτε ψιλή βροχή. Περπάτησα άκόμη πολλήν ώρα ως που να φθάσω στο χωριό. Τα σπίτια ήταν κατεκλειστα και μόλις φαινότανε μέσα στο σκοτάδι. Μονάχα ο γύφτος είχε ξυπνήσει. Περνώντας μπροστά στο σπίτι του ανέβηκα τα δύο του σκαλοπάτια για να ζητήσω φιλοξενία. Έβανε εκείνη τη στιγμή ένα χοντρό σίδερο στα κοκκινισμένα κάρβουνα και όταν έσήκωσε το χέρι να τραβήξη τη φυσούνα, μου φάνηκε μεγάλος σαν γίγας.

Σε κάθε φύσημα της φυσούνας τα κάρβουνα έβγαναν φλόγες και σπιδες ή λάμψη φώτιζε τους τοίχους όπου ήταν κρεμασμένα δρεπάνια, πριόνια και λεπίδια κάθε λογής. Το μέτωπο του γύφτου ήταν ρυτιδωμένο και είχε καρφωμένα τα μάτια του στη φωτιά.

Ένοιωσα πως δεν θα είχα το θάρρος να

του μιλήσω κ' έφυγα χωρίς να με καταλάβη.

Όταν πια ξεμέρωσε, είδα πως δεν ήμουν μακριά απ' την πόλι. Γνώρισα μάλιστα τα μέρη όπου ή αδελφή Μαρία μας πήγαινε περίπατο. Περπατούσα τώρα σιγά, σέροντας τα πόδια μου που με πουνούσαν. Ήμουν τόσο κουρασμένη που με βία κρατιόμουν να μην καθίσω πάνω στα χάλικια του δρόμου.

Άκουσα τον κρότο άμαξιού που πήγαινε τρεχάτα και γύρισα να ιδώ: έμεινα καέφωμένη και ή καρδιά μου χτυπούσε γνώρισα την άλλη φορά και τα μαύρα γενεια του κυρίου μου. Σταμάτησε το ζώ ίσα ίσα πάνω μου, έσκυψε λίγο εκείνος και μ' άρπαξε με το ένα χέρι από τη ζώνη του φουστανιού μου. Μ' έβαλε δίπλα του, έστριψε το χάλικαρι και το άμαξι έφυγε πάλι στα τέσσερα.

Όταν μπήκαμε στο δάσος ο κύρ Σιλβαίν έβαλε το άλογο στο βήμα. Γύρισε τότε και μου είπε:

— Νάσαι ευχαριστημένη που σε βρήκα, θα σ' έφερναν πίσω οι αστυφύλακες.

Έγώ δεν άπαντούσα, και ξαναείπε:

— Δεν ξέρεις άραγε πως υπάρχουν αστυφύλακες για να φέρουν πίσω τα κορίτσια που φεύγουν;

Άποκρίθηκα:

— Θέλω να ιδώ την αδελφή Μαρία.

Με ρώτησε:

— Είσαι λοιπόν δυστυχισμένη μαζί μας;

Άποκρίθηκα πάλι:

— Θέλω να ιδώ την αδελφή Μαρία.

Φαινότανε πως δεν καταλαβαίνει και έακουλούσε να με ρωτά για καθέναν χωριστά στο κτήμα, αν είχα παράπονο. Και κάθε φορά άπαντούσα το ίδιο.

Τέλος έχασε την ύπομονή και στηλώθηκε λέγοντας:

— Τι πεισματάρα!

Σήκωσα τα μάτια επάνω του για να του ειπώ πως θα ξανάφευγα αν δεν ήθελε να με πάη στην αδελφή Μαρία. Τον κύταξα περιμένονας άπάντησι και είδα πως ήταν στενοχωρημένος. Συλλογίστηκε άρκετά, έπειτα έβαλε το χέρι του στο γονατό μου και μου είπε:

— Άκουσε, μικρή μου, και κύταξε να καταλάβης αυτό που θα σου πώ.

Και όταν έτελείωσε, ξμαθα πως τον είχαν ύποχωρέσει να με κρατήση ως που να γείνω δεκαοχτώ χρόνων χωρίς ποτέ να με πάη στην πόλι. Έμαθα επίσης πως ή ήγουμένη είχε κάθε δικαίωμα επάνω μου και πως, αν έφευγα άλλη μια φορά, θα έλεγε να με περιορίσουν, επειδή έτρεχα όλομόναχη τη νύχτα στα δάση. Έπιτέλους είπε πως ήλιψε να ξεχάσω το μοναστήρι και να τους αγαπήσω αυτόν και την γυναίκα του, που ήθελαν το καλό μου.

Ἦμουν πολὺ ταραγμένη καὶ κρατιόμουν μὲ τὴ βία, νὰ μὴν κλάψω.

— Λοιπὸν, εἶπε, δίνοντάς μου τὸ χέρι, ἔλα νὰ φιλιωθοῦμε, νά;

Τοῦ ἔδωσα τὸ χέρι, πού τὸ ἔσφιξε δυνατά, καὶ ἀποκριθῆκα:

— Ναι.

Ἐγκύπησε τὸ καμτσάκι του καὶ γρήγορα περῶσαμε τὸ δάσος.

Ἡ βροχὴ ὀλοένα ξακολουθοῦσε, λεπτὴ σὰν δμίχλη καὶ ἡ ὀργωμένη γῆ φαινότανε ἀκόμα πῶς μαύρη.

Ἀπὸ ἓνα χωράφι, στὸ πλάι τοῦ δρόμου, ἓνας ἀνθρώπος ἐρχόταν ἀπάνω μας μὲ πολλὰ κινήματα. Γιὰ μιά στιγμὴ νόμισα πὼς μὲ φοβέριζε, μὰ ὅταν ἤλθε κοντά, εἶδα πὼς κρατοῦσε κάτ,

μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι, καὶ μὲ τὸ δεξιὸ φαινότανε νὰ θερῶνι πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του. Ἦμουν πολὺ περιέργη καὶ κύταξα τὸν κύρ Σιλβαίν. Τὴν ἴδια στιγμὴ μοῦ εἶπε σὰν νὰ μοῦ ἀπαντοῦσε:

— Εἶναι ὁ Γαβροῆς, καὶ σπέρνει.

Ἐπειτα ἀπὸ λίγο φθάσαμε στὸ κτῆμα.

Ἡ κυρὰ μᾶς περιμένε στὸ κατώφλι τῆς πόρτας. Βλέποντάς με, ἔμεινε μὲ στόμα ἀνοιχτό, σὰν νὰ μὴ μποροῦσε νὰ πάρῃ τὴν ἀναπνοή της, καὶ τὸ σοβαρὸ πρόσωπό της ἔχασε γιὰ μιά στιγμὴ τὴν ἀνήσυχη ὄψη του. Πέρασα μπροστὰ της γιὰ νὰ πάρω τὴν κάλα μου καὶ πῆγα ἴσα στὴ μάντρα.

Τὰ πρόβατα ἔτρεξαν νὰ βγοῦν σπρώχνοντας τὸ ἓνα τᾶλλο. Ἐπρεπε νὰ εἶχαν πάει στὴ βοσκή πολλὴν ὥρα πρὶν.

(Ἀκολουθεῖ)

[Μετάφρασις Κ. Μ.]

MARGARITA ONTOY

ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ — Η ΦΛΟΓΕΡΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΑ *

Σβυσμένες ὅλες οἱ φωτιές οἱ πλάστρες μέσ' στὴ Χώρα.

Στὴν ἐκκλησιά, στὸν κλίβανο, στὸ σπίτι, στὰργαστήρι, παντοῦ, στὸ κάστρο, στὴν καρδιά, τὰποκαΐδια, οἱ στάχτες.

Πάει κι ὁ ψωμάς, πάει κι ὁ χαλκιάς, πάει κ' ἡ γυναῖκα, πάνε τὰ παλληκάρια, οἱ λειτουργοί, καὶ τοῦ ρυθμοῦ οἱ τεχνίτες, τοῦ Λόγου καὶ οἱ προφῆτες.

Τὰ χέρια εἶναι παράλυτα, καὶ τὰ σφυριά παρμένα καὶ δὲ σφυροκοπᾷ κανεὶς τᾶρματα καὶ τάλετρια, κ' ἡ φοιχτα κάποιον ζυμωτὴ λίγο σιτάρι ἂν κλείσῃ, δὲ βρίσκει τὴν πυρὴ ψυχὴ ψωμί γιὰ νὰ τὸ κάμῃ.

Κι ἀπὸ κατάκρυα χόβολη μεστὴ ἡ γωνιά, κι ἀκόμα καὶ πῶς πολὺ ἀπὸ τὴ γωνιά πού τοῦ σπιτιοῦ ἡ καρδιά εἶναι, κακοκατάντησε ἡ καρδιά τοῦ ἀνθρώπου. Κρίμα. Κρίμα.

Σκοτεινὸ ρέπιο κ' ἡ ἐκκλησιά, καὶ δίχως πολεμηστρες τὸ κάστρο, καὶ χορτάρισε κ' ἔγινε βοσκοτόπι.

Κι ὁ μέγας Ἐρωτας μακριά, καὶ εἰν' ἄβουλος ὁ ἄντρας κι ἄπραχτος, καὶ στὸ πλάι τὸν χαμοσυρτὴ ἡ γυναῖκα κυρὰ της ἔχει τὴ σκλαβιά καὶ δοῦλο της τὸ ψέμα.

Σβυσμένες ὅλες οἱ φωτιές οἱ πλάστρες μέσ' στὴ Χώρα.

Τραγοῦδι τῶν ἡρώων! Ἐμπρός, τραγοῦδι τῶν ἡρώων!

Ἀπάνου ἀπὸ τὰπόσταχτα, ἀναψε, ὦ φλόγα, λάμψε.

* «Ὁ Πρόλογος» τοῦ ἐκδοθέντος νέου τόμου τοῦ κ. Κωστῆ Παλαμά

«Ἡ φλογέρα τοῦ Βασιλιά».

Κανένα χέρι δὲ θὰ διῆς ἀπάνου σου νάπλώσῃ, νὰ θερῶνι σε, νὰ ζεσταθῇ, νὰ πάρῃ ἀπ' τὸ θυμὸ σου, νὰ σπείρῃ σε στὴν ἐκκλησιά, στὸν κλίβανο, στὸ σπίτι, νὰ σὲ φωλιάσῃ στὴν καρδιά, στὸ κάστρο, στὰργαστήρι. Φλόγα, ἐσὺ τότε, ἀβόηθητη κ' ἔρημη ἐσὺ φλόγα, κρούσου, καὶ κάμε τὴ μνημοῦρι σου τὴ σιάχτη, καὶ μὴ σβύσῃς!

Γιατὶ θὰ ρθῇ κάποιος καιρός, καὶ κάποια αὐγὴ θὰ φέξῃ, καὶ θὰ φουρήξῃ μιά πνοὴ μεγαλοδύναμη ἄκου!

Ἀπὸ ποῦδ στόμα ἢ ἀπὸ ποῦδ χάος θὰ χυθῇ; Δὲν ξέρω.

Μπορεῖ ἀπὸ τὴν ἀνατολή, μπορεῖ κι ἀπὸ τὴ δύση, ποῖος ξέρει μὴν ἀπ' τὸ βοριά, μὴν ἀπ' τὰ μεσημέρια τάχα θὰ βγῇ ἀπ' τὰ τάρταρα, γιὰ θὰ ριχθῇ ἀπὸ τὰστρα; Δὲν ξέρω· ξέρω πὼς θὰ ρθῇ, καὶ μὲ τὸ πέρασμά της, μέγα καὶ θεῖο καὶ μυστικὸ κι ἀξήγητο, θὰ σαύσουν οἱ κορφές ὅλες, οἱ φωτιές θὰ ξαναδώσουν ὅλες.

Στὴν ἐκκλησιά, στὸν κλίβανο, στὸ σπίτι, στὰργαστήρι, στὸ κάστρο, στὴν καρδιά, παντοῦ, στὰποκαΐδια, ἀπρίλης!

Καὶ σὰ θεῶν ἀγάλματι θαματοργὰ πλασμένα νὰ ἠχολογᾶνε μουσικά, σὰν τὰ φίλῃ ὁ κύρ Ἥλιος, καὶ σὰ χλωρὰ ἰσπερόδεντρα πού δὲν τοὺς ἀπολείπουν ζαχαροστάλαχτοι καρποὶ χειμῶνα καλοκαίρι.

νά! νά! ὁ ψωμάς, καὶ νὰ ὁ χαλκιάς, νὰ καὶ ἡ γυναῖκα, νάτα, τὰ παλληκάρια, οἱ λειτουργοί, νὰ τοῦ ρυθμοῦ οἱ τεχνίτες, τοῦ Λόγου νὰ οἱ προφῆτες!

Κι ὅταν τριγύρο σου οἱ φωτιές ἀνάψουν πάλε οἱ πλάστρες, ξαναζωντάνεψε καὶ ἐσὺ καὶ ρέξου, ὦ φλόγα, ὦ φλόγα, καὶ κύλησε καὶ πέρασε στὰ διάπλατα τῆς χώρας, καὶ στής ψυχῆς τὰπόβαθα, καὶ πλάσε τα καὶ ζῆσ' τα, γιομάτα ροδοκόκκινα παιδιὰ τὰ καρδιοχτύπια, καὶ πλάσε τους καὶ ζῆσε τους κάποιους καημὸν πατέρες, καὶ κάποιες γνῶμες πλάσε τις καὶ ζῆσε τις μητέρες, καὶ κάμε ἀδέρφια τὰ ὄνειρα καὶ τὰ ἔργα! Ἐμπρός, τραγοῦδι!

Σβυσμένες ὅλες οἱ φωτιές, τραγοῦδι τῶν ἡρώων!

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

II

ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

3 Ιουλίου 19...

Του Κωστή Παλαμά

Ακούς τὸ χαιρετισμὸ τῶν μυρίων; «Θάλαττα! Θάλαττα!» Ἔναι ὁ παντοτεινὸς χαιρετισμὸς ποὺ θὰ βγαίνει θριαμβικὰ ἀπὸ τὰ στήθια τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὸ μεγάλο ἔμφυχο στοιχεῖο. Γιατί τίποτα δὲν εἶναι στὴ φύση τόσο ζωντανό, τόσο παθητικό, τόσο στοχαστικὸ μαζὶ καὶ τόσο ταιριασμένο μετὰ τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ σὰν τὴ θάλασσα. Ὁ σοφὸς ποὺ βρῆκε τὴν ἀρχὴ τῆς ζωῆς μέσα στὰ φάρμακα, θεοτικὰ τῆς βάρης, δὲν εἶχε ἀνάγκη νὰ ταραξῆ τὰ τρισεβάθα μυστήρια τῆς Δημιουργίας, γιὰ νὰ κλέψῃ τὸ μεγάλο μυστικὸ τῶν ὄντων. Τοῦφτανε μόνο νὰ γροικῆσῃ τὸ ἀνθρώπινο αἰσθημα, τὸν ἔρωτα τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὸ μεγάλο γενεσιουργὸ στοιχεῖο, τὴ νοσταλγία ποὺ τὸν δέρνει μακραίνοντας ἀπ' αὐτό, τὴν ἀνάπαψη καὶ τὴν παρηγοριὰ ποὺ βρίσκει στὴ θεωρίᾳ του τὸν ὁμορφὸ δρόμο ποὺ παίρνει ἡ σκέψη του ἀπολουθώντας τὸ ρυθμικὸ καὶ στοχαστικὸ δρόμο τῶν κυμάτων. Οὔτε τὸ βουνό, οὔτε ὁ λόγγος, οὔτε ὁ κάμπος εἶναι ἢ ψυχικῆ, ἢ ἀληθινὴ πατριδα τοῦ ἀνθρώπου. Ἔξενος μέσα τους καὶ μπροστὰ τους εἶναι ὁ ἀνθρώπος. Κι' ὁ οὐρανὸς ποὺ τὸν θέλει πρώτη καὶ ὑστερὴν του πατριδα, πὺξ ἕξενος ἀκόμα ἀπὸ τὸ κάθε ἄλλο. Μονάχα ἢ θάλασσα μᾶς μιλεῖ μετὰ τὴ γλυκειά, λησιμονημένη φωνὴ ποὺ πρωτακουσάμε ἀπ' τῆς μάννας μας τὰ χεῖλια. Ἐκεῖνοι ποὺ κοίτονται μέσα στὴ βαθειά, ἀτάραχη ἀγκαλιά τῆς, ἐκεῖνοι μονάχα κοιμούνται τὸν ἕξιον ὕπνο τοῦ ἀνθρώπου. Ἄν εἶναι νὰ ζηλέψῃς κάποιον τάφο, ζήλευσε τὸν τάφο τους.

4 Ιουλίου 191...

Ἄλιγαριές, ἀλιγαριές!

Ἄερα βγάζουν οἱ στεριές...

Τὸ γλυκόπνοο βραδινὸ ἀεράκι θαρρεῖς πῶς σοῦ φέρνει τὸν ὁμορφὸ παθητικὸ σκοπὸ. Κάθεσαι στὸ ἀκρογιάλι κι' ἐρωτεύεσαι τὰ κύματα ποὺ φεύγουν καὶ μακραίνουν κατὰ τὸ πέλαγο, μετὰ τὴν χαρὰ τοῦ ταξιδιοῦ, μετὰ τὸν ζήτησῆ τὸν πόνο. Ἡ ψυχὴ σου ταξιδεύει μαζὶ τους. Ποῦ πάει; Ὅπου τὴν προσδοῦν ὁ ἀνεμος, ὅπου τὴ φέρνει ἢ μοῖρα τῆς. Πάει νὰ βρῆ καὶ νὰ νταμώσῃ ὅ,τι ἔχασε κι' ὅ,τι δὲ βρῆκε ἀκόμα. Πάει

* «Παναθήναια» ἀπὸ τῆς 15 Σεπτεμβρίου.

ψάχνοντας μιὰν εὐτυχία, πᾶει γυρεύοντας μιὰ παρηγοριά. Κυνηγᾶει μιὰν ἀγάπη χαμένη, κυνηγᾶει ἕναν ἄγνωρον ἔρωτα, κυνηγᾶει μιὰ πατριδα, ἕν φιλί, ἕνα τραγούδι, ἕνα ὄνειρο, — ποῖος ξέρεῖ! — μιὰ σκέψη, ἕνα στίχο, μιὰν ἀλήθεια, ἕνα ψέμα, ἕναν παραδεισο. Στενόχωρη εἶναι ἢ στεριά, βουνὰ καὶ λόγγοι ἀντισκόβουν τὸν δρόμο, τειχὰ ψηλά σκλαβώνουν ὀλόγυρα τὸν ὁδοιπόρο. Κι' ἢ σκέψη ἀκόμα, ἢ φτερωτῆ, σταματᾶει κι' αὐτὴ τὸ δρόμο τῆς στὴ στεριά καὶ γυρίζει πίσω πληγωμένη. Ἐλεύθερος εἶναι μόνον τὸ κυμάτιο ὁ δρόμος. Μπροστὰ του τὸ πέλαγο, ὁ ὠκεανός, ἢ αἰωνιότητα. Ἀπαλός, ἀνέμπος, στρωτός ὁ δρόμος του. Τὸ πνεῦμα, καβαλάρης ἀπόκοτος, δὲν ἔχει καλύτερο ἄτι καὶ πὺξ περήφανο ἀπὸ τὸ κύμα. Καβάλλισέ το, ἀνήσυχη ψυχὴ, λύσε τὰ χαλινάρια του, κέντισέ του τὰ πλευρά μετὰ τὰ χρυσὰ σπερούνια, τύλιξε τὰ δάχτυλά σου στὴν ἀφρισμένη χαλῆ τῆς καὶ χύσου καὶ χύμησε στὸ γαλάζιο, τὸν ἀτέλειωτο κάμπο...

6 Ιουλίου 191...

Μετὰ τοῦ βόρῆ τὰ κύματα

σοῦ στέλνω χαιρετίσματα!

Τὰ κύματα ξαναγυρνῶν ἀπ' τὸ μεγάλο τὸ ταξίδι. Ζενητεμένοι νοσταλγοί, φιλοῦνε κι' ἀγκαλιάζουνε τρελλὰ τὰ γλυκὰ περιγιάλια. Τὸ ἕνα πλῖω ἀπὸ τ' ἄλλο, ἔρχονται, φτάνουν, κι' ὄλο ἔρχονται κι' ὄλο φτάνουν κι' ὄλο λαχταροῦν κι' ὄλο ἀναστενάζουν. Ποῦθε ἔρχονται; Ρώτησέ τα. Τί γυρεύουν; Γιατί βογγᾶνε; Γιατί λαχταροῦν; Γιατί φιλοῦνε τὴν ὀλόστρωτη ἀμμουδιά; Γιατί μαλώνουν μετὰ τὸν περήφανο τὸ βράχο; Γιατί ἀγκαλιάζει τὸ ἕνα τὸ ἄλλο; Γιατί φιλοῦνται στόμα μετὰ στόμα, χίλια στόματα, χίλια φιλιὰ; Τί λένε, τί τραγουδοῦν, τί κρυφομιλοῦνε μετὰ στὴν κουφάλα τοῦ βράχου; Ρώτησέ τα. Μιὰ ζωὴ νὰ τὰ ρωτᾶς δὲ θὰ χορτάσῃς νάκουξ τὰ μυστικὰ τους. Γιατί τίποτα δὲ σοῦ εἶναι ἕξενο ἀπὸ τὰ λόγια τῶν κυμάτων. Κι' ἂν περιμένῃς κάποια χαιρετίσματα, ἐκεῖνα σοῦ τὰ φέρουν. Κι' ἀπὸ τοὺς ζωντανούς κι' ἀπὸ τὰ πεθαμένα σου, τὰ δόλια πεθαμένα. Ἀπὸ τὰ χεῖλια ποὺ σ' ἀρνήθησαν, κι' ἀπὸ τὰ χεῖλια ποὺ σε λαχταροῦν, κι' ἀπὸ τὰ χεῖλια ποὺ τὰ μάρανε ὁ χαμός αὐτὰ σοῦ φέρουν τὰ φιλιὰ τὰ ταξιδιάρικα. Καὶ σὰν κινήσουν πάλι, ταξιδιώτες μυστικοὶ κι' ἀκούραστοι, μὴν τὰ ρωτᾶς ποὺ πᾶνε. Μιὰ ζωὴ νὰ τὰ ρωτᾶς δὲ θὰ χορτάσῃς νὰ τ' ἀκούξ. Δῶσ' τους τὰ πὺξ γλυκὰ σου χαιρετίσματα, δῶσ' τους

τὰ φιλιὰ σου, τίς λαχτάρους σου, τὰ μυστικὰ σου, τὴν καρδιά σου ἀλάετη ξεροζώσέ τὴν ἀπ' τὰ στήθια σου καὶ δῶσ' τους τὴ. Ποῦ θὰ τὴν πᾶνε; Ξέρουν. Ἐκεῖ ὅπου δὲ φτάνει τὸνειρο φτάνει τὸ κύμα.

8 Ιουλίου

Γέμισε ἀνήσυχα, χιονισμένα φτερά ὁ ἀέρας τοῦ πελάγου. Οἱ γλάροι στήσανε χορὸ ἀπάνω ἀπ' τὸ κύμα. Σὰ θαῦμα τὸ φανέρωμά τους. Τὸ μάτι δὲν εἶδε τὸν ἐρχομὸ τους. Σχίστηκε τὸ ἄσπρο σύννεφο καὶ τοὺς γέννησε; Σκόρπισε ὁ ἀφρὸς τοῦ κυμάτιο καὶ τοὺς ἔπλασε; Κατεβήκανε ἀπ' τὸν οὐρανὸ ἢ ἀνεβήκανε ἀπ' τὸ πέλαγο; Ἄπὸ ποῦ ἔρχονται; Ποῦ πᾶνε;... Χορεύουν. Ποτὲ ὁ ἀέρας δὲν πλημύρωσε ἀπὸ τόσο μεγάλη χαρὰ σὰν καὶ τώρα. Οὐρανός, ἀέρας καὶ θάλασσα πανηγυρίζουν μαζὶ τους. Καὶ καθὼς ζυγιάζουν τὰ λευκὰ φτερά καὶ καθὼς λάμνουν στὸν αἰθέρα, κυματιστὰ καὶ μαλακὰ κι' ἀνάλαφρα, σοῦ μαρτυροῦν πῶς εἰν' παιδιὰ τῆς θάλασσας, θρέμμα καὶ γέννημά τῆς. Ὁ χορὸς τους ἔχει τὸν ἀπαλὸ ρυθμὸ τῶν κυμάτων. Τὸ σάλμα τους τὴν ὑγρότη τοῦ νεροῦ. Τὸ σῆμα τους

ἀφρὸς. Μονάχα ἀφρὸς. Τὰ στεριανὰ πουλιὰ θῶν περνοῦν ἀπάνω ἀπὸ τὸ κύμα εἶναι βαρεῖα κι' ἄχαρα καὶ ξένα. Ὁ βασιληᾶς ὁ αἰετός ἀκόμα βαραίνει σὰν ἀγρίμι τὸ θαλασσινὸν ἀέρα, σὰν περὶ τῆς ταξιδιωτῆς ξαφνικός. Τίποτα δὲ σηκώνει ἀπάνω τῆς ἢ θάλασσα ποὺ νὰ μὴ μοιάζῃ μετὰ τὸ κύμα τῆς, μετὰ τὸν ἀφρὸ καὶ τὴ δροσιά τῆς. Ὁ χορὸς κρατεῖ ἀκόμα στὸν ἀέρα. Ἀκούραστοι οἱ χαροκόποι πλέκουν τὰνάερα παιγνίδια τους. Τὸ φῶς γίνεται πὺξ ἄσπρο ἀπάνω ἀπ' τὸ κύμα. Τὰ χιονάτα φτερά γαργαλοῦνε τὸ νερὸ κι' ἀνατριχιάζει, χαϊδεύουν τὸν ἀέρα καὶ λιγώνεται. Ἡ θάλασσα ἔχασε ὄλους τοὺς καύμους τῆς κι' ὁ οὐρανὸς γελάει χαμηλότερα καὶ πὺξ σιμὰ στὸ κύμα. Καὶ ὕστερα—γιὰ ἰδέξ—ἐρήμωσε ὁ ἀέρας, ἔσβυσε ὁ χορὸς, χαθῆσαν οἱ τρελλοὶ οἱ χαροκόποι. Θαῦμα ὁ χαμός τους. Σχίστηκε τὸ κύμα καὶ τοὺς ἔκρυψε ἢ ἀνοίξε ὁ οὐρανὸς καὶ τοὺς ἐπῆρε; Ὡ! ἄς ἦταν μιὰ στιγμή ἢ ψυχὴ σου πελάγο κι' ἄς εἶχε μιὰ στιγμή ἕνα πανηγύρι σὰν αὐτό, τέτοιο ἕνα θαῦμα, τέτοιο ἕνα ὄνειρό λευκὸ, γαλάζιο, θριαμβικὸ, στεφανωμένο μετὰ ἀμυρόν ἀφρὸ καὶ ἀνάερο χιόνι.

[Ἀκολουθεῖ]

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΟΙ ΣΟΥΗΔΟΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗΝ

Θαυμάστον παράδειγμα τῆς ἀλληλεπιδράσεως τῶν πλέον ἀπομακρυσμένων λαῶν καὶ τῶν ἀπροόπτων δρόμων τοὺς ὁποίους λαμβάνουσιν οἱ σπόροι τῶν ιδεῶν εἶναι ἢ ἐπικοινωνία τῶν Σουηδῶν πρὸς τὴν Ἀνατολήν.

Εἶναι γνωστοὶ οἱ μυθικοὶ ἄθλοι τῶν Νορμανδῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Βίκιγς, τῶν βασιλέων τῶν θηλασσῶν, οἱ ὁποῖοι, σὰν τυχοδιώκται καὶ σὰν πνεύματα ἀκόμητα, ἐστριφογύρισαν πολλὰς φορὰς τὴν γῆν ὡς νὰ ἦτο καριδόφλοιδον κατὰ τὸν 9^{ον} καὶ 10^{ον} αἰῶνα. Ὑπακούοντες εἰς ἀκάθεκτον ὄργανον διέσχισαν ἐπὶ ἐλαφρῶν πλοίων ὄλας τὰς θάλασσας τῆς Εὐρώπης λαφυραγωγῆσαντες ὄλους τοὺς λαούς, δούλους συνήνησαν. Ἐν μέρος τῶν Σκανδιναβικῶν αὐτῶν φύλων ἐτραπή πρὸς τὰ δυτικὰ τῆς Εὐρώπης λεηλατήσαν ὄλας τὰς στερεὰς τὰς ὁποίας ἐπλησίασεν. Ἐπιβαίνοντες μικρῶν πλοίων, μάλλον μεταγωγικῶν, μετὰ πληρωμα 40 ἕως 45 ἀνθρώπων προσήγγισαν τὴν Ἰσπανίαν (844), τὴν Ἰταλίαν (860), ἀνέβησαν τὸν Σηκουάναν μέχρι τῶν Παρισίων (844-855), κατέκτησαν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Ἰρλανδίας (840), μέρος τῆς Ἀγγλίας (866-875), ἔγιναν κύριοι τῆς Νορμανδίας, ἰδρυταὶ τοῦ βασιλείου

τῶν δύο Σικελιῶν, ἕκαμον ἀποβάσεις εἰς τὴν Ἠπειρὸν καὶ εἶναι γνωστὴ ἢ καταστροφὴ τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν ὡς καὶ ἢ ἱστορία τῶν δύο λεόντων τοῦ Πειραιῶς, ὀλίγες ἔφερον ἐπὶ τῆς ὀρθῆς αὐτῶν θουნიκῆν γραφὴν καὶ ὡς ἐκ τῶν ὁποίων ὁ Πειραιεύς ἀνομαζέτο ἀρχαιότερον πόρτο-λεόνε ἐπίσης πιστεύεται ὅτι εἰς τὸ δαιμόνιον θαλασσοπορικὸν πνεῦμα τῶν Νορμανδῶν ὀφείλεται καὶ ἢ πρώτη ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς. Καὶ ἔνω οἱ Δανοὶ καὶ οἱ Νορβηγοὶ ἐσοκοπίστησαν εἰς ὄλην τὴν Ἀσίαν, οἱ Σουηδοὶ ἐξώρησαν πρὸς τὴν Ἀνατολήν καὶ τὸν νότον κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ βασιλέως αὐτῶν Χάρολδ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν Βάρεγκ ἢ Ροῦν ἐπολέμησαν ἐναντίον τῶν Φινλανδῶν καὶ τῶν Σλαῶν, εἰς τοὺς τελευταίους μάλιστα ἔδωσαν καὶ ποιάν τινα δυναστείαν, ἐκ τοῦ Ροῦριχ. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἐπέστη μιάν προσβολὴν ἐξ αὐτῶν ὑπὸ τὸν βασιλέα τῶν Ἰγῶρ, ἀκολουθηθεῖσαν ἀπὸ νέας ἐπιδρομῆς, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων, οἱ στόλοι τῶν Βίκιγς ἐληλάτησαν τὰς ἀκτὰς τῆς Μάυρης θαλάσσης καὶ τῆς Κασπίας. Ὅμως αὐταὶ αἱ ἐπικοινωνίαι τῶν χριστιανισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν ὄργαν

νωμένην πειρατείαν και εις την ακμήν αυτών.

Οι κυριώτεροι δρόμοι τούς οποίους οι Σουηδοί ηκολούθησαν διά να επικοινωνήσουν προς την Ανατολήν είναι ο Βόλγας και ο Δνεύπερος δι' αυτών κατήλθον προς νότον μέχρι του Βυζαντίου και προς ανατολάς μέχρι της Κασπίας θαλάσσης. Εις το Βυζάντιον επί μακράν αιώνων έτων ή σωματοφυλακή των Βυζαντινών αυτοκρατόρων απετελείτο από Νορμανδούς. Εύρον μάλιστα τελευταίως ένα λίθον θουνικόν εις την νήσον Βερεζάν, παρά το στόμιον του Δνεύπερ, ο οποίος μαρτυρεί επίσης δι' αυτά τα ταξίδια. Είναι γνωστόν ότι οι έμποροι του Βορρά συνέλεγον μεταξύ των σλαβικών πληθυσμών γουναρικά και άλλα προϊόντα με τα οποία έπήγαιναν εις το Βυζάντιον. Ανευρίσκονται μαρτυρίαί τόσον ιστορικαί όσον και αρχαιολογικαί αποδεικνύουσai πόσον ενδιαφέρον ειχον αι σχέσεις των Σκανδιναμών προς την Ανατολήν. Έν Ρωσσία ανευρέθη μέγας αριθμός αντικειμένων σουηδικής καταγωγής. Ημπορεί να αναφέρη κανείς ως παράδειγμα τούς τύμβους του Κνέλζοφ, των οποίων αι άνασκαφαί έφερον εις φώς όπλα, εργαλεία, διάφορα αντικείμενα σιολισμού, ανήκοντα εις τύπους καθαρώς σουηδικούς, όπως μαρτυρεί ή διακοσμητική αυτών ή ζωομορφική, ιδιαίτιστα εις την Σκανδιναβίαν. Ήσαν συντροφωμένα με άλλα αντικείμενα, καταγωγής βυζαντιακής ή αραβικής, μαρτυρούντα τας σχέσεις, ως ειχον οι λαοί ούτοι άναμεταξύ των είναι γνωστόν ότι ή επιρροή των Αράβων κατά την εποχήν εκείνην έφθανε μέχρι της Κασπίας θαλάσσης. Εις την Σουηδίαν εύρον αντικείμενα πολυάριθμα προελεύσεως ανατολικής. Πρό παντός εις την νήσον Γότλανδ, εις την μεγάλην πεδιάδα της λίμνης Μέλαρ και εις μερικάς επαρχίας της βορείου Σουηδίας ανεύρον πολλά τοιαύτα εύρήματα. Οι Γοτλανδέζοι έκαμμον ένα εκτεταμένον έμπόριον, το όποιον έφθανεν μέχρι του Κανιάσον και έως εις τα σύνορα της Σιβηρίας. Ίδιως δέ οι κάτοικοι της πόλεως Βίρκα, ήτις εύρίσκειται εις μίαν νήσον της λίμνης Μέλαρ και ή οποία είναι ένδοξος διότι αυτήν πρώτην έπεσκέφθη ο πρώτος χριστιανός ιεραπόστολος, ο οποίος έπήγε εις αυτούς τούς τόπους, κάποιος Γάλλος Άνσγάρ, κατά τας αρχάς του 9^{ου} αιώνος.

Εύρον εις την Σουηδίαν 30,000 νομίσματα αραβικά, τα πλείστα από του 8^{ου} μέχρι του 10^{ου} αιώνος και γενικώς προερχόμενα εκ Περσίας, εκ Μεσοποταμίας και εκ άλλων τόπων κειμένων ανατολικώς της Κασπίας. Οι έμποροι των μερών τούτων οδηγούσαν, κατ' έτος, τα καριβάνια των εις τα μεγάλα έμπορικά κέντρα, πλησίον του ποταμού Βόλγα, εις το Ίτυλ, προς

νότον της πόλεως Άστραχάν, πρωτεύουσής των Χαζάρων, και εις το Βουλγάρ, προς νότον του Καζάν, την πρωτεύουσαν του βουλγαρικού λαού. Έδώ έγένητο συνάντησις αυτών και των Σουηδών εμπόρων και έλαβε χώραν μεταξύ των ανταλλαγών προϊόντων, προφανώς εις μεγάλην κλίμακα, εις τας αγοράς των πόλεων τούτων. Μαζί με τα νομίσματα εισήγαγον και διάφορα κοσμήματα άργυρά, τα όποια, συνήθως, επανέχυνον και εξειργάζοντο κατά το Σουηδικόν γούστο, άλλα από τα όποια έκρατούσαν και άλλα ως ειχον εις το πρωτότυπον, πρό παντός περιδέραια και βραχιόλια. Αύτα τα περιδέραια από πολλά σύματα στριμμένα εύρίσκονται άκόμη και εις την εποχήν μας εις τον μωαμεθανικόν κόσμον π. χ., και εις την νήσον Σουμάτραν άκόμη μέχρι της όποιας ή αραβική επιρροή έγινε αισθητή. Εύρον επίσης πολλά εις την Ρωσσίαν, πλησίον του Κιέβου και εις άλλας θέσεις, επίσης δε και άλλα κοσμήματα άργυρά ή μπρούτζινα. Είναι γνωστόν ότι ή αραβική τέχνη έχει προμηθευθή όλα τα στοιχεία της σχεδόν, από τον κλασσικόν ελληνικόν κόσμον και από την περσικήν τέχνην.

Εις την περσικήν τέχνην το δένδρον της ζωής έπαιξεν, ως μοτίβο, εξαιρετικόν ρόλον. Επανευρίσκειται λοιπόν εις τούς Άραβας και εις πολλά αντικείμενα ξελεθόντα της χώρας των. Εις την Βίρκαν π. χ. πάλιν προς νότον της Στοκχόλμης, εύρον μέσα εις ένα τάφον, μίαν κρεμαστήν άλυσιν άργυράν με το δένδρον της ζωής. Το ξαναευρίσκει κανείς εις μεγάλην αριθμόν εξαρτημάτων ζωνών εις την Βίρκαν και άλλαχού. Αι φυτικά παραστάσεις άφθονούν επάνω εις αυτά τα κοσμήματα των ζωνών, των οποίων το μεγαλύτερον μέρος προέρχεται από τα νότια ή από τα νοτιανατολικά της Ρωσσίας. Ένίοτε είναι δύσκολον να είπη κανείς αν ή φυτική αυτη διακοσμητική είναι βυζαντιακή ή αραβική. Η βυζαντιακή επίδρασις είναι φανερά εις την Σουηδίαν εκ της εισαγωγής πλήθους μικρών σταυρών και μεταλλίων, τα όποια μάλιστα δίδουν άφορμήν να πιστεύση κανείς ότι ο χριστιανισμός ήλθε το πρώτον έν Σουηδία από το Βυζάντιον.

Μεταξύ μεγάλου αριθμού κοσμημάτων άργυρών εύρεθέντων έν Βαρμπύ εις την Σούδερι μανλανδ υπάρχουν και μερικά νηματόμορφα με γλυφάς εγκυύστους εις άργυρον, τα όποια ανακαλούν εις την μνήμην τα κινέζικα κοσμήματα. Διόλου δέ άπίθανον, κοσμήματα της Άπω Ανατολής, να έχουν φθάση έως εις την Σουηδίαν κατά τον 9^{ον} και 10^{ον} αιώνα. Νομίσματα κινέζικα της δυναστείας των Τάνγκ (618-905) δέν είναι σπάνια εις την Δυτικήν Σιβηρίαν. βλέπει κανείς απ' αυτά, πολλά εις το μουσεϊον της Μινουσίρκ εύρεθέντα μαζί με νηματόμορφα σιο-

λίδια και με άλλα αντικείμενα. Εις την Σουηγούτ, πόλιν της Νοτίου Σιβηρίας, πλησίον του Όβ, ένας Σουηδός αρχαιολόγος άνέσκαφεν ένα κοιμητήρι χιλίων έτων, όπου οι σκελετοί φορούσαν δερματίνοους ζώνας αρκετά καλά διατηρωμένες. Μαζί με τα μπρούτζινα εξαρτήματα των ζωνών αυτών εύρίσκονται αντικείμενα έντελώς πανομοιότυπα προς άλλα καταγωγής Γοτλανδικής. Είναι δυνατόν, λοιπόν, όλα αυτά τα αντικείμενα να έχωσιν ως πρώτην πατρίδα γεννήσεως την Κίναν. άλλα είναι δυνατόν επίσης να είναι αραβικής καταγωγής. διότι εις την Σουηγούτ αι άνασκαφαί έφερον εις φώς ένα κύπελλον ορειχάλκινον με μίαν επιγραφην αραβικήν με κουφικόν χαρακτήρα, το όποιον αποδεικνύει ότι ή αραβική μόρφωσις δέν ήτο άγνωστος εις τα νότια της Σιβηρίας κατά τον 10^{ον} αιώνα. Έν μικρόν κύπελλον εκ όπτης γής σμαλτωμένης, εύρεθέν εις ένα τάφον της Γότλανδ, του όμοιάζει καταπληκτικά είναι πιθανόν ότι κατεσκευάσθη προς ανατολάς της Κασπίας θαλάσσης και ότι έφθασεν εις την Σουηδίαν μαζί με τα πολυάριθμα νομίσματα της Βάλκ, του Έλ-Σαάς και της Σαμαρκανδης.

Αι σχέσεις της Σουηδίας με την Ανατολήν εξηκολούθησαν άκόμη και μετά την εποχήν των Βίκινγκς. Τούτο μαρτυρεί μέγας αριθμός εύρημάτων εκ αντικειμένων ορειχάλκινων, κασιτερίνων και άργυρών, άρτι εύρεθέντων εις Γρατρεσκ, προς δυσμάς της Πέτας (άνω της 65^{ης} μοίρας γ. πλ.) Τα νομίσματα και οι σταυροί οι όποιοι εύρέθησαν μαζί, ως και τα πολύτιμα ένώτια οχήματος ήμισελήνου, ρόδας, σκύλων, πτηνών κ.τ.λ. χρονολογούνται από του 11^{ου} και

12^{ου} αιώνος. Το μεγαλύτερον μέρος αυτών των εύρημάτων απαντάται προς ανατολάς της Βαλτικής, εις τούς άνεσκαμμένους τάφους πλησίον της Πετροπόλεως. τα διάφορα αυτά αντικείμενα ήλθον προφανώς από την Φιλανδίαν. Αι σουηδικές κολυμβήθρες φέρουν συχνά παραστάσεις ζώων ή φυτών που έχων καταφανή τον ανατολικόν τύπον. Η εκτάκτως πλουσία συγκομιδή εύρημάτων της Δούνας εις την Γοτλάνδην, χρονολογούμενων από του 14^{ου} αιώνος, έμπεριέχει πολυάριθμα άγγεία άργυρά, των οποίων έν προφανέστατα έχει κατασκευασθή από τεχνίτην Κινέζον, φθασμένον εις την Περσίαν μετά την μογγολικήν επιδρομήν.

Έτσι εις αυτούς έμπιστευμένοι, ώσαν εις τούς δυνατόους άνέμους οι σπόροι των φυτών, μετεφέρθησαν άόρατοι έπιρροαί από τα άπώτατα της Ανατολικής και Νοτίου Άσίας εις τα βορειότατα και δυτικά άκρα της Ευρώπης. Ποίους μυστικούς και θαυμαστούς δρόμους ηκολούθησαν τάχα εις το παρελθόν οι σπόροι των ίδεών εκ των οποίων έβλάτησε το σημερινόν πνεύμα της Ευρώπης; ποία άόρατος πρόνοια έπεσιτάτησεν εις την γένεσιν των διαφόρων κατ' καιρούς ελληνικών πολιτισμών; εις ποίους άνέμους έμπιστευμένοι οι σπόροι των πολιτισμών τούτων, μέχρι ποίων άκρων της γής τάχα μετεφέρθησαν; ποία είναι ή άόρατος κολοσσιαία ζύμωσις ήτις έγένητο άνέκαθεν μεταξύ των διαφορωτάτων και των μάλλον άπομακρωμένων λαών μέσα εις το άτελείωτον μάκρος των αιώνων; όλον αυτό το δράμα ανοίγεται εις τούς όφθαλμούς του σκεπτομένου, από τον κόκκον αυτών της γνώσεως, τον ώσει κόκκον σινάπεως.

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΠΕΡΑΣΑΝ τρία χρόνια περίπου, όπου άφησε πίσω του την πρωτεύουσα, να ξαναγορίσει στη Σκιάθο, το νησί του. Απόνεμα έχει δύο του αδελφές και το πατρικό σπίτι — ύποθηκευμένο. Άρρωστος, κουρασμένος, άπογοητευμένος, άποζητήσει την ήσυχία και τη ζεστασιά την οικογενειακή. Μά δεν ήταν αρκετά ούτε αὐτὰ γιὰ μιὰ ζωὴ πού έβρινε και πού ήταν άναγκασιμένη να παλέψει ακόμα. Ξεκίνησε τώρα συντροφεμένος από την πίκρα του κόσμου και από την εκτίρησι όλγων ανθρώπων — αυτή ήταν η μοίρα του — γιὰ τὸ μακρινὸ ταξίδι πού τὸ μελετούσε φρονιόντας ἀπὸ δῶ — όπου πιά δεν θὰ ξαναφανη ανάμεσα μας ἡ άσπιλη, ἡ προφητικὴ μορφή.

Τὰ «Παναθηναία» πενθούν γιὰ τὸ χαμὸ μιᾶς ἀγνῆς ἑλληνικῆς ζωῆς, όπου γιὰ δέκα χρόνια τοὺς ἔδινε τὴν ἐκλεκτὴ καὶ εὐγενικὴ του ἐργασία, ἄξια νὰ θεμελιώσῃ ἕνα πλούσιο παλάτι, μὰ πού κατώρθωσε μονάχα νὰ χεῖσῃ, στὴν ἀχάριστη γῆ πού τῆς ἔδωκε τὴν ἀγάπη του, ἕναν τιμημένο τάφο.

Τὶ τὸν ἔμελε ἡ ζωὴ; Ἦταν γι' αὐτόν, τὸ μονοπάτι τοῦ ὄνειρου. Ἔτσι τὸ δέντρο δέχεται τὴ βροχὴ πού τοῦ στέλνει ὁ οὐρανός, ἀμέριμα, εὐχαριστημένο πού θὰ δέσῃ τὸν καρπὸ του. Σ' ἕνα του διήγημα, ἕνα φτωχὸ βοσκόπουλο δεκαοχτὸ χρόνων, ὄρατος ἐρηβος, διηγείται τὰ εὐτυχισμένα χρόνια πού πέραςσε πάνω στους βράχους: «Ὅλα ἦταν ἰδικὰ μου, οἱ λόγγοι, αἱ φάραγγες, αἱ κοιλάδες, ὄλος ὁ ἀγιαλὸς και τὰ βουνά». Καὶ ὁ Παπαδιαμάντης τὸ ἴδιο. «Ὅλη ἡ ζωὴ ἦταν δική του, και «κατώρθωσε» σάν τὸ φτωχὸ βοσκόπουλο «νὰ συλλάβῃ με τὰς χεῖρας του ἕν ὄνειρον, τὸ ἴδιον ὄνειρόν του...». Τὸ ὄνειρον αὐτὸ ἦτο προωρισμένον νὰ δοξάσῃ τὸν συγγραφέα και τὴν πατρίδα του.

Εἰς τὸ ἐρχόμενον τεύχος ὁ κ. Γρηγόριος Ξενόπουλος θὰ γράψῃ ἐκτεταμένα γιὰ τὸ ἔργον τοῦ Παπαδιαμάντη. Τὰ διηγήματά του εἶναι σκροπισμένα παντοῦ σὲ περιόδικα καὶ ἐφημερίδες. Δὲν ἦσαν δυνατόν γρηγόρας και βιαστικά νὰ μελετηθῆ, ὅπως τοῦ ἀξιῆζει, ἕνας τέτοιός ποιητής.

K. M

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Τὰ παράσημα

- Ο κ. ΑΣΟΦ. — Ἐπήρατε τὸ παράσημον;
- Ο ΜΑΘ. — Ὁχι. Εἶμαι πολὺ νέος και αἱ ὑπηρεσίαι μου πρὸς τὰ γράμματα δεν ἔφθασαν ἀκόμη τὸ ὄριον. Αἱ ὑπηρεσίαι μου δεν εἴμποροῦν ἀκόμη νὰ ὀνομασθοῦν «μακρὰ».
- Ο κ. ΑΣΟΦ. — Πόσους στίχους ἐγράψατε ἕως τώρα;
- Ο ΜΑΘ. — Ὅλιγας ἐκατοντάδας.
- Ο κ. ΑΣΟΦ. — Δεν θὰ ἠμπορούσατε νὰ ἔχετε γράψει περισσότερους;
- Ο ΜΑΘ. — Θὰ εἴμπορῃσα, ἐν ἔβραζα ὅλα τὰ πράγματα τοῦ κόσμου εἰς στίχους. Μοῦ φαίνεται ὁμως ὅτι ὑπάρχουν και πράγματα, τὰ ὁποῖα δεν ἔχουν κανένα λόγον νὰ χορεύουν τὸν καρσικισμὸν. Ὅσον προχωρῶ

εἰς τὴν ἡλικίαν, βλέπω ὅτι αὐτὰ εἶναι και τὰ περισσότερα.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Μὲ χιλίους στίχους παραπάνω θὰ ἐπαίρνατε ἄραγε τὸ παράσημον; Ἦ θὰ ἐχρηάζοντο περισσότεροι; Τὶ φρονεῖτε;

Ο ΜΑΘ. — Θὰ ἐχρηάζοντο χωρίς ἄλλο. Καὶ πρὸ πάντων στίχοι κακῆς ποιότητος. Ἄλλ' οὔτε αὐτὸ δεν θὰ ἔφθανε. Ἦ ἡλικία μου δεν μοῦ ἐπιτρέπει ἀκόμη νὰ φέρω παράσημον. Εἶμαι ἀνήλικος διὰ τὴν δόξαν τῆς ἱπποσύνης.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Πόσα χρόνια θὰ σᾶς ἐχρηάζοντο;

Ο ΜΑΘ. — Ἄλλα δεκαπέντε τοῦλάχιστον. Ἐπρεπε νὰ ἔχω ὑπερβῆ τὰ σαράντα.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Ὅστε ὁ Σολωμὸς ἂν ἔξοῦσε σήμερα και εἶχε γράσει τοὺς «Ἐλευθέρους Πολιορκημένους», ἀλλὰ δεν εἶχε μαζὶ και σαράντα χρόνια εἰς τὴν ῥάχην τοῦ Πηγιάσου του, θὰ ἔμενε νὰ περιμένη τὴν ἐνηλικίωσίν του;

Ο ΜΑΘ. — Φυσικώτατα. Αἱ ὑπηρεσίαι του δεν θὰ ἦσαν μακρὰ.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Περιέργον. Τὸ τυπικὸν τῆς ἀπονομῆς ὅλων τῶν ἄλλων παρασήμων ἀναγράφει «καλὰς ὑπηρεσίας» και ἐκεῖ ἀκόμη ὅπου ἡ μακρότης τῶν ὑπηρεσιῶν ἐπρεπε νὰ θεωρηθῆ ὡς τὸ κύριον στοιχείον. Εἴμπορεῖτε νὰ μοῦ ἐξηγήσετε, διὰ τί, ἐξαιρετικῶς διὰ τοὺς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων, ἐληφθῆσαν ὅτι ὄνιν μόνον αἱ μακρὰ, ἐνῶ ἐπρεπε νὰ ληφθοῦν ἀποκλειστικῶς αἱ καλαὶ;

Ο ΜΑΘ. — Ἦ σοφία μου εἶναι ἀνεπαρκῆς διὰ παραδομιον πρόβλημα. Βοηθήσατέ με νὰ τὸ λύσω.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Ἄς ἐπικαλεσθῶμεν τὸν «νόμον τῶν βολικότητων», ὁ ὁποῖος μᾶς ἐχρησίμευσε και ἄλλοτε και τὸν ὁποῖον ἐφευρεν ὁ Πουτυγκαρὸς, χωρίς νὰ εἶναι Ἕλλη.

Ο ΜΑΘ. — Ἄς τὸν ἐπικαλεσθῶμεν.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Δεν νομίζετε ὅτι θὰ ἦτο πολὺ δύσκολον νὰ ἐκτιμηθῆ ἀπὸ τοὺς ἀποδέχοντας ἡ ποιότητος τῶν φιλολογικῶν ὑπηρεσιῶν, ὥστε νὰ ἐξωρισθοῦν εἰς καλὰς και κακὰς;

Ο ΜΑΘ. — Ὑποθέτω.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Δεν φρονεῖτε ἐπομένως ὅτι ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, με ὄλην του τὴν καλὴν διάθεσιν νὰ τιμῆσῃ διὰ πρώτην φοράν τὰ γράμματα, θὰ εὐρίσκειτο εἰς δυσκολώτεραν θέσιν ἀπὸ τὸν Πάριν, προσφέροντα τὸ μῆλον εἰς τὴν καλὴν; Μόλις θὰ ἐπρόφερε τὴν φράσιν τοῦ Πάριδος, χιλία χέρια θ' ἀπλωναν νάρκασσον τὸ μῆλον. Τὸ παραδέχεσθε;

Ο ΜΑΘ. — Πληρέστατα.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Ἀπονέμων ὁμως τὸ μῆλον τῆς ἱπποσύνης εἰς τοὺς γεροντιότερους, δεν παραδέχεσθε ὅτι ἐβρόθη εἰς ἀσυγκρίτως ἐννοικιώτεραν θέσιν;

Ο ΜΑΘ. — Κατὰ τί;

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Κατὰ τὸ ἐξῆς. Οἱ γεροντιότεροι εἰς ἕνα ἐπάγγελμα ἡ μίαν τάξιν ἀνθρώπων εἶναι και οἱ ὀλιγώτεροι. Εἰς τὴν τάξιν τῶν λογίων και τῶν καλλιτεχνῶν ἀκόμη ὀλιγώτεροι. Ἄλλους ἐθέρωσεν ὁ θάνατος, ἄλλους ἀπεστόμωσεν ἡ πείνα και ἄλλοι ἐφρόντισαν ἀλλάξον ἐπάγγελμα Ἐμεῖναν ὅσοι εἶχαν τὴν μεγαλύτεραν ἀντοχὴν ἢ τὴν μεγαλύτεραν ἀναίδειαν. Διὰ τὸ ἕνα ἢ διὰ τὸ ἄλλο τοὺς ἄξιζε τὸ παράσημον. Ἄλλὰ πρὸ πάντων τοὺς ἄξιζε, διότι ἡ ἀριθμησίς των και τὸ ξεχώρισμά των ὑπῆρξε βολικώτερον. Ὁ νόμος τῶν βολικότητων! Δεν εἶπαμεν;

Ο ΜΑΘ. — Ἀκριβῶς.

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Ἐπειτα ὁ τίτλος τῆς πολυκαρίας εἶναι ἕνας τίτλος πού ἐπιβάλλεται εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐχομεν βαθμοφόρους τῆς πολυκαρίας, ἰατροὺς τῆς πολυκαρίας, σοφούς τῆς πολυκαρίας, ὑπαλλήλους τῆς πολυκαρίας, φέροντας ὑπερηφάνως τοὺς τίτλους των. Διατί νὰ μὴν ἔχομεν και φιλολογικὰς δόξας τῆς πολυκαρίας;

Ο ΜΑΘ. — Ἄλλα οἱ μεγαλοφρεῖς ἀνήλικοι; Αὐτοὶ δεν θ' ἀναγνωρισθοῦν ποτὲ ἀπὸ τὸ Κράτος;

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Πῶς θέλετε ν' ἀναγνωρισθοῦν; Τὸ Κράτος δεν εὐκαιρεῖ οὔτε εἴμπορεῖ νὰ κάμῃ κριτικὴν. Διαφορητικὰ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχη τμήμα κριτικῆς και ἐφημεριδάρχην τὸν κ. Ξενόπουλον ἢ τὸν κ. Χρηστομόνον.

Ο ΜΑΘ. — Διατί νὰ μὴν τὸ ἔχη;

Ο κ. ΑΣΟΦ. — Ἴσως δεν ἔχετε ἄδικον. Ἐάν ἦτο τμηματάρχης ἐπὶ τῆς κριτικῆς ὁ κ. Ξενόπουλος ὁ κ. Χρηστομόνος δεν θὰ ἔμενε χωρίς παράσημον και ἂν ἦτο πάλιν ὁ κ. Χρηστομόνος, ὁ κ. Ξενόπουλος θὰ ἔπαιρνε τὸν ταξίαρχην τοῦ λαμοῦ, ἀντὶ τοῦ εὐτελοῦς ἀργυροῦ πού ἔπρεπε. Τὸ οικονομικὸ ὅμως τοῦ Κράτους δεν ἐπιτρέποντα παρομοίαν πολυτέλειαν. Οἱ ἀνήλικοι μεγαλοφρεῖς ἄς περιμένουν ἐπομένως νὰ ἐνηλικιωθοῦν. Εἶναι μιὰ προσδοκία μακρὰ ἴσως, ἀλλ' ἀποράληξ.

Ο ΜΑΘ. — Ἄς περιμένουν, ἀφοῦ τὸ θέλετε.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΤΑ ΥΠΕΡ ΚΑΙ ΤΑ ΚΑΤΑ

ΦΙΛΟΙ τῶν «Παναθηναίων» εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν και τὸ Κάιρον μᾶς ἔλεγον πέρουσι και τελευταίως μᾶς ἔγραψαν ὅτι θὰ ἦτο μεγάλη χαρὰ διὰ τοὺς Ἑλλήνας τῆς Αἰγύπτου ν' ἀκούσουν εἰς τὴν πόλιν των τὰ ἔργα τοῦ Καλομοίρη και τὸ τραγῳδὸν τῆς κ. Φωκά. Τὰ «Παναθηναία» ἐνθαρρυνόμενα ἀπὸ τὴν τιμητικὴν ἐκδήλωσιν, διοργανώονυν διὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Φεβρουαρίου μουσικὴν ἐκδρομὴν εἰς τὴν Αἰγύπτον: Ἦ κ. Νίνα Φωκά, καθηγήτρια τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν, ὁ κ. Μανώλης Καλομοίρης, διορισθεὶς ἐπίσης καθηγητῆς τοῦ Ὁδείου, ἢ κ. Χαρίλεια Καλομοίρη, πιυχιούχος τοῦ Ὁδείου τῆς Βιέννης.

Οἱ καλλιτέχνη ἀπεδέχθησαν προθυμώτατα τὴν κολακευτικὴν πρόσκλησιν και ἐκφράζουν διὰ τῶν «Παναθηναίων» θερμὰς εὐχαριστίας πρὸς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι εἶχαν τὴν πρωτοβουλία. Τὸ πρόγραμμα τῶν συναυλιῶν, μία εἰς κάθε πόλιν, θὰ περιλάβῃ ἔργα τοῦ Καλομοίρη, τὰ ὁποῖα θὰ ἐκτελέσουν ὁ κ. και ἡ κ. Καλομοίρη και τραγῳδία τοῦ ἰδίου συνθέτου πού θὰ τραγουδήσῃ ἢ κ. Φωκά. Ἦ κ. Φωκά θὰ τραγουδήσῃ και ἔργα ξένων μουσουργῶν.

Οἱ καλλιτέχνη θὰ φθάσουν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Ἰανουαρίου. Εἰδικὰ προγράμματα θ' ἀναγγελοῦν τὴν τρώτην συναυλίαν.

Τὴ μοναδικὴ βραδεία τῆς συναυλίας τοῦ κ. Καλομοίρη εἰς τὸ Ὁδεῖον. Μέσα στις νότιες τῶν βιολίων ἐνοιαίδες τῆ σωπηλὴ φωνὴ τοῦ παραπόνου, πού κάθε ἄνθρωπος ἀγάπησε. Αἰσθάνεσαι νὰ ξαναρχῆ ἡ ζωὴ σὲ κάθε κομματι μουσικόν, και λυτᾶσαι ἐπειτα πού τὸ ἀποχωρίζεσαι. Ὅμως, τί βράβωρον πού εἴμεθα... Ἄν ἠμπορούσε ἡ ψυχὴ τοῦ ἔργου νὰ διαμαρτυρηθῆ γιὰ μερικὰ πράγματα... Πῶς θὰ τὴν στενοχωρῆ τὸ πλήθος ἐκείνο τῶν ἀνθρώπων πού τὸ καταδικάζουν σφιγμένον, καθισμένον, γεωμετρικῶς πάνω σὲ μιὰ καρτέλα, κυττάζοντας τραγῳδοὺς, εἰκόνας, ἀτελείωτες εἰκόνας, νὰ συγγινηθῆ, νὰ πονέσῃ μαζί με τὴν ψυχὴν τοῦ ἔργου. Καὶ πόσα ἄλλα πράγματα ἀκόμα... Νὰ ἦτο δυνατόν π. χ. νὰ παρατείνωμεν τὰς ὥρας στιγμὰς

τῆς τέχνης χωρίς τὴν συμμετοχὴν τοῦ διπλανοῦ μας, πού θὰ σκύβῃ σὺντε que coute νὰ μᾶς εἰπῆ τὰς ἐντυπώσεις του, ὁ εὐλογημένος.

ΑἴΤΤΑ τὰ παράσημα τῶν λογίων ἀναστάτωσαν τὸν κόσμον. Ἐστάλησαν συγχαρητήρια, ἀντηλλάγησαν ἀσπασμοὶ, και... ἀκόμη δεν ὑπεβλήθη τὸ σχετικὸν διάταγμα! Νὰ εἶναι τέχνασμα ὑπουργικόν διὰ νὰ ἰδῆ τί ἐντύπων θὰ ἔκρινε ἢ μύοματα και νὰ προλάβῃ ἐστὶ τὰς ἀδικίας; Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι εἰς τὸν κόσμον τίποτε δεν εἶναι τέλειον. Περισσότερον ἀπ' ὅλα ἡ δικαιοσύνη. Ὅσοις και νὰ παρασημοφορήσῃ ὁ κ. ὑπουργός, πάντα θὰ μέινουν ἀδικημένοι. Ἄς μὴ παραβλεπεται τοῦλάχιστον τὸ βασανιστήριον αὐτὸ τῆς ἀναβολῆς διὰ μερικῶς μερικῶς πού μετροῦν τις ὥρες ὡς πού νὰ ἰδοῦν πῶς, μὴ τυχόν και μετανοήσῃ ὁ κ. ὑπουργός... Σκληρότερη δικαιοσύνη δεν ἠμπορεῖ νὰ γείνη. Ὅσοι τοῦς ἔδωκεν ἡ ἀδικηθῆσαν, τὸ πῆραν ἀπόφασιν. Ἄλλ' ὅσοι δυστυχισμένοι φοβουδιτα μὴ μέινουν στὰ κρῖνα, ἐπειτα ἀπὸ τόσον θόρυβον...

ΔΕΝ εἶνε δυνατόν οἱ ποιῆται Ἀνδρούτσι πού ἀναλαμβάνουν κάθε τόσο νὰ διαφορίζουν τὸ νοήμον κοινὸν περὶ διαφορῶν φιλοσοφικῶν ζητημάτων, νὰ μιλῶν με κάπως περισσότερον σεβασμὸν διὰ μίαν προσωπικότητα ὡσαν τοῦ Τολστόη; Καὶ ἂν κολακεύονται ἀπὸ τὰ χειροκροτήματα τοῦ πλήθους πού τοῦ ἔχουν καταστρέφει ἐντελῶς τὸ γούστο οἱ περιήρητοι πατριωτικοβηρσοευτικοὶ ῥήτορες, ἄς μάθουν ὅτι εἶνε και ἀκριτὸς ἄλλος κόσμος, πού γελᾷ μέσα του ὅταν τοὺς ἀκούῃ νὰ ἐκτοξεῖουν τοὺς περφορητικῶς μῦθους διὰ τοὺς ποιητῶν Τολστόηδες, — κατὰ τὴν χειροτομητὴν φράσιν τοῦ κ. Ἀνδρούτσου, ἀνάλογον με τὸ περιήρητον «μὴ ἀνοηταίνετε» τοῦ κυρίου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου.

ΤΑ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΜΟΥΣΙΚΗ

Συναυλία Φωκά — Δευτέρα συμφωνικὴ συναυλία τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν — Πρῶτῃ συναυλία τῆς Ἀθηναϊκῆς Μανδολινάτας

Ὁ πολὺς κόσμος μοῦ φαίνεται πῶς περιμένει νὰ πετυχθῆ ἔξαφνα ἡ νέα Ἑλληνικὴ μουσικὴ πάνοπλος με δόξην και ἀσπίδι σάν τὴν Ἀθηναίαν ἀπὸ τὴν κεφαλὴν τοῦ Διός. Δυστυχῶς αὐτὰ τὰ θαύματα εἶναι ἀδύνατα στὴν ἐποχὴν μας τὸν σπόρον τῆς ἐθνικῆς μας Μουσικῆς ἠμπορεῖ νὰ σπείρῃ ἕνας ἄνθρωπος με κάποιαν δημιουργικὴν πνοὴν και δύναμιν, γιὰ νὰ φουτρώσῃ ὁμως και φωντῶσῃ σὲ δένδρο πολυφύλλο και καρπερὸ χρειάζεται στοργῆν, ἀγάπην, προσοχὴν και περιποίησιν ἀπὸ ὅλους μας, μουσικῶς και μὴ.

Καὶ πρὸ πάσης ἄλλης φροντίδος και προσοχῆς, ζήτημα ζωῆς και θανάτου διὰ τὴν μουσικὴν μας θεωροῦμεν τὴν παρουσίαν τῆς ἐνώπιον τοῦ πολλοῦ κοινοῦ.

Δι' αὐτὸ δεν ἠμποροῦμεν παρὰ νὰ ὀφειλωμεν χάριτας καὶ εὐγνωμοσύνην, ὅλοι ὅσοι καρδιοχτυποῦμεν γιὰ μιὰν Ἑθνικὴν μουσικὴν, εἰς τὴν κ. Νίναν Φωκά πού πάντοτε στὰς συναυλίας τῆς φυλάττει και μίαν τιμητικὴν θέσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Μοῦσαν. Πράγμα τὸ ὅποῖον συνεινούμενον μετὰ τῆς ὑποδοχῆς τῆς ὁποίας ἐτυχον αἱ ἑλληνικαὶ αὐταὶ συνθέσεις παρὰ τοῦ κοινοῦ, μᾶς κάνει νὰ ἐλπίζωμεν πολλὰ, πάρα πολλὰ.

Διὰ τὰ ἔξωσιως ἐκτελεσθέντα τραγῳδία τῶν κ. κ. Μιλανάκη, Λαμπελέτ και Καλομοίρη δεν θὰ γράψωμεν ἐδῶ κριτικὴν διότι φρονούμεν πῶς ἀπὸ ἕνα ἀπλό τραγουδάκι, ἀδύνατον νὰ κρίνωμεν μουσικῶς πού δεν ἐγνωρισάμεν τίποτε ἄλλο τοῦ ἔργου των καθὼς και ἄλλους περὶ τῶν ὁποίων ξεύρωμεν τάσα ὥστε νὰ περιτεῦσον αἱ κρίσεις γιὰ ἕν ἢ δύο τραγουδάκια.

Τώρα βέβαια θα περιμένετε να σας διηγήσω και διά την τέχνην της κυρίας Φωκᾶ· καὶ αὐτὸ δὲν θὰ τὸ κάμω διότι νομίζω πῶς μερικοὶ καλλιτέχνη ἀστέκονται τόσο ὑψηλὰ ὥστε κάθε κριτικὴ δι' αὐτοὺς περιττεύει καὶ πλεονάζει· τὸ πολὺ πολὺ ἠμποροῦμεν καὶ τοὺς ἐκπαύωμεν τὸν διάπυρον θαυμασμόν μας, καὶ νὰ δοξάζωμεν τὸν Θεὸν τοῦ μᾶς ἐγάρισεν ἕνα τόσο ἀνεκτίμητον ἠθασαυρόν, μέσ' στὸ βαθὺ σκοτάδι μίαν ἀχτίδα.

Τὸ Ὀρεινὸν μας προσοδεύει. Διὰ τὴν γενικὴν μόρφωσιν τοῦ κοινοῦ ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἐπέτελεσε ἀληθῶς θαύματα· εἰργάσθη καὶ ἐργάζεται μετὰ τὴν δύναμιν καὶ δὲν ἀπὸ τὰ μέσα καὶ τὸ πλέον εὐχάριστον εἶναι ὅτι ἡ ἐργασία τοῦ αὐτοῦ ἀρχίζει νὰ καρποφορῇ διότι, τί ἄλλο σημαίνει ἡ ἀθροία προσέλευσις τούτου κόσμου εἰς τὴν συναυλίαν Μπετόβεν καὶ ἡ μετὰ θρησκευτικοῦ σεβασμοῦ παρακολούθησις τοῦ πλουσιοῦ ἀλλὰ καὶ ἀρετὰ μακροῦ προγράμματός της; Βέβαια θὰ ὑπῆρχε καὶ μεγάλη δόσις στομπισμοῦ εἰς τὴν προθυμίαν αὐτῆν τοῦ κοινοῦ μας· μᾶς ἀποδεικνύει ὁμοῦ ἀναμφισβήτητα ὅτι περὶ τὸ Ὀρεινὸν ἐχομιματώθη ἡδὴ κύκλος μουσικολήτων παρακολούθων με κάποιον ἀληθινὸν ἐνδιαφέρον τὴν τέχνην.

Κ' εὐτυχῶς τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο ἠμειώθη αὐτὴν τὴν φοράν γενναυάτα· ἡ συναυλία Μπετόβεν ἦτο πραγματικῶς μία ἀληθινή ἀπόλαυσις τόσο διὰ τοὺς εἰδικούς ὅσον καὶ διὰ τοὺς ἀπλῶς φιλομούσους.

Τὸ κονσέρτο πιάνου εἰς ντὸ ἔλασσον ἐξετελέσθη ἀπὸ τὸν κ. Βάσσηνχόβεν ἀληθῶς ἀριστοτεχνικὰ (Meisterhaft) καθὼς θὰ ἔλεγαν οἱ Γερμανοὶ) μετὰ μεγίστην εὐλάβειαν καὶ ἀκριβείαν, γενικῶς μᾶλλον ἀντικειμενικὰ παρὰ ὑποκειμενικὰ.

Τὸ ἴδιο ἠμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν καὶ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ κονσέρτου βιολιῦ ἐκτελεσθέντος ὑπὸ τοῦ κ. Τόν Σοθλτσε.

Τὴν ἄλλην συναυλίαν ἔστειψε καὶ πάλιν τὸ ἀθάνατον τραγοῦδι τῆς κ. Φωκᾶ· ἡ ἀπόδοσις τοῦ Α' Ρεσίδο ἦτο μία ἀποκάλυψις καὶ διὰ τοὺς θαυμαστὰς τῆς ἀκόμῃ.

Ὁ κ. Λάβδος ἔχει μεγάλο τάλαντον ὀργανοεικὸν καὶ μουσικόν· ἡ Μανδολιναῖα τοῦ τελεία, οἱ χρωματισμοὶ τοῦ ἔξοχοι, καθὼς λεπτομέρεια μελετημένη, βασανισμένη, δὲν ἠμποροῦμεν παρὰ νὰ καμαρώνωμεν καὶ νὰ ὑπερηφανωμέθα καὶ ὁμοῦ... καὶ ὁμοῦ... δὲν θὰ τὸ κινήσωμεν· ὅταν βλέπωμεν τοιαύτην μουσικὴν ἰδιοφυίαν, τόσους κόπους καὶ μόχθους, ἐξοδευομένους διὰ τὸ κωνουποσιδιᾶ αὐτὰ ὀργανίδια, δὲν ἠμποροῦμεν παρὰ νὰ μελαγχολήσωμεν καὶ νὰ λυπηθῶμεν· διότι τί προσθέτουσιν τέλος πάντων τὰ μουσικὰ αὐτὰ ὄργανα εἰς τὴν Ἑλλάδα; Μουσικῶς τίποτε· διότι ὅσον καὶ ἂν φουσκώσουν τὰ μανδολινα καὶ οἱ μανδολες, δὲν θὰ φθάσουν ποτὲ τὰ βιολιά, ὅπως ὁ βάρβαρος τοῦ μῦθου δὲν ἔφθασε τὸν βοῖν· Ἐθνικῶς; ἀκόμη ὀλιγωτέρον, ἀφοῦ μετ' ἡθνικὴν μᾶς μουσικὴν οὐδεμίαν ὄσκειαν ἔχουν οὔτε ἱστορικῶς οὔτε τοπικῶς. Καθ' ἣν ἐποχὴν καὶ οἱ Ρῶσοι καὶ οἱ Οὐγγαροὶ καὶ αὐτοὶ οἱ Βλάχοι ἔχουν λαϊκὰς ὀρχήστρας ἀπὸ ἐθνικὰ τὸν ὄργανα, δὲν βλέπω τὸν λόγον διὰ τί ἡμεῖς, ἀντὶ νὰ σπουδάσωμεν τὰ ἰδικὰ μᾶς λαϊκὰ ὄργανα, νὰ ἐργαζώμεθα ὑπὲρ ὀργάνων ξένων πρὸς τὰς παραδόσεις μας, τὸν χαρακτήρα καὶ τὴν ἱστορίαν μας.

Τὰ γράφομεν αὐτὰ ἀκριβῶς διότι θαυμάζομεν καὶ ἐκτιμῶμεν τὸ τάλαντον καὶ τὴν ἰδιοφυίαν τοῦ κ. Λάβδα καὶ τὴν ἀκαταπόνητον ἐργασίαν τὴν περὶ αὐτὸν, ἡ ὁποία, ἐάν κατεβάλετο διὰ τὰ ἐθνικὰ μᾶς ὄργανα, θὰ ἀπετέλει ἀληθῶς σταθμὸν διὰ τὴν ἑλληνικὴν μουσικὴν, ἴσως δὲ καὶ τὴν μουσικὴν ἐν γένει.

ΛΥΡΑΣ ΦΛΟΓΕΡΟΣ

Ἡ συμφωνικὴ συναυλία τοῦ κ. Καλομοίρη

ἘΛΔ νὰ μὴ γράφω ἐνθουσιαστικά· Ὁ ἐνθουσιασμός εἰς τὴν τέχνην εἶναι ἐπικίνδυνος· καὶ ἡ ἀγάπη μου πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Καλομοίρη δὲν εἶναι τῆς στιγμῆς· Ἀπὸ πέρσι, ὅπου πρώτῃν φοράν τὸν ἄκουσα εἰς τὴν Εἰσαγωγὴν τῆς «Στέλλας Βιολάντη» καὶ εἰς τὰ τραγοῦδια του, ἐνοιῶσα μέσα εἰς τὴν μουσικὴν του νὰ πάλαι μίαν ζωὴν. Ἐδονεῖτο κάτι μέσα μου καὶ ὅταν δὲν ἄκουα πλέον τὸν ἦχον τοῦ ὄργανου. Μιά σκιά χαρούμενη ἢ θλιβερή, ἀλλοῦ ἐπιβλητικὴ ἢ δνειροπόλος, συνώδευε διὰ πολὺν καιρὸν τὴν σκέψιν μου. Ἡ σκιά μου ἦτον γνώριμη, ἐμένα ποὺ δὲν γινώριζο τὰ μυστικὰ τῆς τέχνης του. Ἐνοιῶσα μέσα της τὸ ὄραμα τοῦ ποιητοῦ, τὸν πόνον τῆς ζωῆς, πλαισιωμένα ἀπὸ χίλιες ἀποχωρέσεις, ποὺ θαυμάζομεν εἰς τὰ κράσπεδα τοῦ Ὑμηττοῦ καὶ πάνω ἀπὸ τὰς κορυφὰς τῆς Αἰγίνης.

Ἐφέτος, εἰς τὴν συμφωνικὴν συναυλίαν τοῦ «Ρωμαϊκῆ Σουίτα» ποὺ ἔδοξε εἰς τὸ Ὀρεινόν, ἀποκαλύπτεται πῶς σύνθετος, πῶς βαθύς. Ἡ σκέψις του, ἡ θρημμένη με ἀγνότητα αἰσθητικῆς καὶ φατισμένη μετ' ἄλλῃθειαν, τὸν φέρνει ὁλοένα εἰς τὸν μέγαστον δρόμον. Βλέπω τὸν τεχνίτην ποὺ ἔζησε μετὰ τὸ δημοτικὸν τραγοῦδι καὶ τὴν παράδοσιν, ποὺ ἐγγνώρισε τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν τέχνην τῆς πατρίδος του.

Τὰ ἑλληνικὰ μοτίβα ἤλθαν νὰ πλατύνουν τὸν ὄρθμον ἑνὸς παλμοῦ, τὸν παλμὸν μᾶς διανοίας. Ἀπλᾶ, ὅπως ἡ ποίησις ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐβγήκα, ἐπήρα τὸν πλοῦτον τῆς συνθέσεως. Ἀγνώριστα σχεδὸν τώρα, ἔχουν τὸ γινώρισμα τῆς τέχνης ἀπὸ ἀπλοῦν ὕλικὸν ποὺ ἦσαν πρὶν, μετὰ τὴν μονότονον καὶ πρωτογενῆ ἐμορφιά των. Ὅλην τὴν ἐπιβολὴν καὶ τὸ μεγαλεῖον, ποὺ θὰ ἔζωσεν ὁ φοβερός βράχος στῆς θάλασσαν ἀπάνω τὰ νερά, τὰ βλέπω μέσα στοὺς πολυσύνθετους ἦχους τοῦ Παλατιῶ. Νοιώθω τῆς φλόγας ποὺ πετοῦν ἀπὸ τοὺς ἦχους τοῦ κόρονου καὶ ἀκούω τὴν φωνὴν τῆς δημονογίας. Ἐνα χέρι γιγάντιον, Τιτάνος χέρι, δουλεῖται. Μοῦ φαίνεται νὰ εἶναι ἡ μακρὴν ἠχὴ τῆς γιγαντομαχίας, ποὺ σάν μοτίβο μεταχειρίσθηκε ὁ συνθέτης διὰ τὸ μεγάλο θεμελιωμα.

Γι' αὐτὸ εἶναι ἑλληνικὰ τὰ ἔργα τοῦ Καλομοίρη, διότι κλείνουν μέσα των ἕνα ὄραμα. Εἰς τὴν ἀποθέωσιν τῆς Βαναρίας, τὸ ἔχω εἶπει, ὁ Γύζης δραματίζεται τὴν ἀγαπημένην πατρίδα. Αἱ μορφὰι του εἶναι ἀδελφαὶ τῶν ἀναγλύφων τῆς Νίκης καὶ τῶν Μουσῶν. Καὶ τὸ Παλάτι τοῦ Καλομοίρη εἶναι ἕνα κομμάτι τῆς ἑλληνικῆς γῆς.

Ἡ τέχνην του εἶναι νεοτεριστικὴ. ἠμπορεῖ νὰ συγγενεῖ μετὰ τὴν τέχνην τοῦ Βάγγερ, —καὶ ὁ ἴδιος ὁ συνθέτης δὲν θὰ τὸ ἠνεῖτο— ὁμοῦ ἡ ἔμπνευσις του, ἡ ἑσώτερα ὑφὴ τῆς τέχνης του, δείχνουν τὸ εἶναι τὸ ἰδικόν του.

Κάτω ἀπὸ τὸν ἥμιον τῆς ζωῆς ἐργάζεται ὁ τεχνίτης τὸ ἔργον του. Πλαταίνει, ὅπως τὸ κύμα, ἡ τέχνη καὶ θέλει νὰ κλείσῃ καθεστὶ μέσα της· ὁμοῦ πάντα ἀπομένει ἀγαπημένον τὸ παραμῦθι ποὺ ἀκούσαμε ἀπὸ τὰ γεροντικὰ χεῖλη καὶ ἐξήσαμε νύχτες ὀλόκληρας μετὰ τὸ ναοῦρισμά του. Τὸ παραμῦθι ἔχει πᾶσαι βαθεῖες ρίζες εἰς τὴν ψυχὴν. Τὸ πῶς στερεὸ παλάτι στὸν κόσμον εἶναι ἡ πῶς μικρὴ καλύβα ποὺ κρύβει μίαν ζωὴν σκλαβωμένην ἀπὸ ἕνα δνειρον. Περασμένο ἢ μελλούμενον, ἀπομένει ὁ μόναδικὸς σύντροφος τοῦ ἀνθρώπου. Γιὰ τὸ ὄνειρον αὐτὸ, κρυμμένο μέσα εἰς ἕνα ἐμπετρον παραμῦθι τοῦ Παλατιῶ Ἡ Γενὰ ζωὴ, ἔχτισε μίαν καινούργια καλύβα ὁ Καλομοίρης, νὰ τὸ ξαναστεγάσῃ ἐμορφα καὶ γοητευτικά. Καὶ ὁ κόσμος τὸ ἀισθάνθηκε καὶ τὸ ἀγάπησε γιατί τὸ ἔζησε μέσα του.

Εἰς τὴν συμφωνικὴν του σύνθεσιν— ἐπανέρχομαι στὸ Παλάτι— ὁ στίχος του εἶναι ἐλευθερός, ὅπως εἶναι ὁ στίχος τοῦ Βάγγερ. Γινώρισμα ὁμοῦ τοῦ ἐλευθεροῦ στίχου δὲν εἶναι ἡ μὴ ὑποταγὴ· εἰς τὴν ὀμίαν· εἶναι ὁ

βαθὺς εἰρμός τῶν ἦχων ἢ τῶν ἐνοιῶν ὅπου καὶ δίδει τὴν ἐνότητα καὶ τὸ κάλλος. Ὁ εἰρμός αὐτός ὑπάρχει πρῶτα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ τεχνίτου καὶ μεταδίδεται εἰς τὸ καλλιτέχνημα χωρὶς κανόνας· αὐτοὶ γεννῶνται μαζὶ μετὰ τοῦ ἔργου τὴν γέννησιν. Ἡ «Ρωμαϊκῆ Σουίτα» δείχνει τὴν αἰσθητικὴν τοῦ συνθέτου, ποὺ βγαίνει ἀπὸ ἕνα ἐγὼ ἐλευθερόν καὶ τολμηρόν. Τὸ χέρι του ἀφίνει θαρραλέα τὰ ἦνια εἰς τὴν δημοσυγικὴν του φαντασίαν χωρὶς καὶ νὰ χαλαρώσῃ τὸ λεπτόν ἄσφατον νῆμα ποὺ συνδέει τὰς γραμμὰς εἰς ἕνα ὄλον, ὄραϊον καὶ ἀρμονικόν.

Ἀλλ' ὁ Καλομοίρης εἰς τὰ τραγοῦδια του εἶναι καὶ τυχερός. Ἐργὴ ἐρημνεύτρια τὴν τέχνην τῆς κ. Νίνο Φωκᾶ. Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά ποὺ γράφω διὰ τὸ τιμημένον ὄνομα τῆς καλλιτεχνίδος. Ἀπὸ ἐτῶν ἔχουν αἱ Ἀθηναὶ καμάρει τὸ ἀριστοτεχνικόν της τραγοῦδι. ἠμπορῶ νὰ εἰπῶ, ἡ φωνὴ της ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος, ἔφθασε τώρα τελευταία εἰς πλήρη ἄνθησιν. Ὁ θεός χρωματισμός, μαζὶ μετὰ τὴν μοναδικὴν, τὴν ἀφθαρτον καθαρότητα, ἀποδίδει τὰς λεπτοτέρας ἀποχωρέσεις τῆς σκέψεως τοῦ ποιητοῦ καὶ θίγει χίλιες χορδὰς, ποὺ γινύονταν τόσα σιωπηθώματα. Ἐπειτα, ὁ χορδὸς εἰκοσιπέντε περίπου κοριτσιῶν, ἔργον ἰδικόν της, ἦτο κάτι τέλειον. Σάν μιὰ πνοή, σάν ψυχὴ μία, μιλοῦσε πάνω στὰ χεῖλη τους τὸ τραγοῦδι.

KIMON MIKHALIΔHS

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1909 ΚΑΙ 1910

A. ΚΝΩΣΟΣ

1) Θολωταὶ δεξαμεναὶ ὕδατος

Μετὰ διετείς ἐπιπόνους καὶ ἐπικινδύνους ἐργασίας εἰς τὴν νοτιῶς τοῦ Ἀνακτόρου μεγάλην λαξευτὴ ὑπόγειον θόλον ἀπεδείχθη, ὅτι αὐτὴ δὲν ἦτο τάφος, ὡς ὑπετίθετο, ἀλλὰ δεξαμενὴ ὕδατος πρωτομινωικῆς ἐποχῆς. Ἐίχε βάθος 17 μέτρων καὶ περιέφερεν 29. Κλίμαξ λαξευτὴ εἰς τὸν βράχον σπειροειδῶς κατήρχετο μέχρι βάθους τριῶν μέτρων ὑπὲρ τὸν πυθμένα· ἦτοι πιθανῶς μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος.

Ἡ θόλος ἐπληρώθη διὰ χωμάτων τῆς πρώτης μεσομινωικῆς ἐποχῆς, τὸ ὅποιον δεικνύει, ὅτι ἦτο ἀρχαιότερα τῆς ἐποχῆς ταύτης, καὶ ὅτι ἄνηκεν εἰς οἰκοδομημα ἀρχαιότερον τοῦ πρώτου Ἀνακτόρου, ἐπεχώσθη δὲ κατὰ τὴν οἰκοδομίαν τοῦ μεσομινωικοῦ Ἀνακτόρου, ἵνα θεμελιωθῇ ἐπ' αὐτῆς ἡ νοτία αὐτοῦ πτέρυξ. Τὰ χῶματα ἐλήφθησαν πιθανῶς διὰ τῆς Ἰσοπεδάσεως τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου Κεφάλας, ἵνα κερδίσειεν τὸν χώρον διὰ τὴν κεντρικὴν αὐλὴν τοῦ Ἀνακτόρου.

Ὁμοίω λαξευτὴ δεξαμενὴ παρατηρήθη καὶ κατὰ τὴν ΝΑ γωνίαν τοῦ Ἀνακτόρου. Δύο ἴσως τοῦλάχιστον δεξαμεναὶ ἐπῆρχον ἐναυθα κατὰ τὴν πρωτομινωικὴν ἐποχὴν, καὶ τοῦτο πρὸς τοὺς εὐρήμασι τοῦ Μόχλου καὶ ἄλλων θέσεων μᾶς φανερώσει τὴν μεγάλην ἀνάπτυξιν τοῦ πρωτομινωικοῦ πολιτισμοῦ, τὰ δὲ εὐρισκόμενα τεμάχια τῶν ἐξ Αἰγύπτου εἰσαγομένων λιθίνων ἀγγείων μαρτυροῦσι τὴν ἐπικοινωνίαν τῶν Κρητῶν τῆς ἐποχῆς ταύτης πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους.

2) Στερεώσεις καὶ ἀνακαινίσεις ἐν τῷ Ἀνακτόρῳ

Ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ μηχανικοῦ κ. Doll ἐγένοντο νέα ἀνακαινιστικὰ καὶ στερεωτικὰ ἔργα εἰς τὸ οἰκογενειακὸν διαμέρισμα τοῦ Κνωσίου Ἀνακτόρου. Τὰ βλαβέντα ξύλινα ὑποστηρίγματα ἀντικατέστησαν λιθινὰ καὶ αἰδηρὰ, ἀνευρέθησαν δὲ καὶ ἐτοποθετήθησαν εἰς τὴν οἰκίαν θεσιν τέσσαρες ἀκόμη ἀναβαθμοὶ τῆς

τετάτης πτέρυγος τῆς μεγάλης κλίμακος, ἀνημώθησαν δὲ καὶ ἀνεκτίσθησαν μετὰ πολὺν κόπον οἱ κυβικοὶ ἐκ γύψου ὀγκόλιθοι (landing blocks) τῆς πέμπτης πτέρυγος, ἐφ' ὧν ἐστηρίζετο ἡ κλίμαξ, οὗτω δὲ ἀνεπλάσθη καὶ ἐστερεώθη καὶ τὸ ἀνώτερον αὐτοῦ μέρος τῆς μεγαλοπεποῦς κλίμακος· κατεδείχθη ἡ ὑπαρξίς καὶ τετάρτου ὁρόφου εἰς τὸ διαμέρισμα τοῦτο. Πρὸς τοῦτοις ἀνεκτίσθη διὰ τῶν ἀρχαίων ὕλικῶν καὶ τὸ ἐκ γυψίνων πλακῶν δάπεδον τοῦ δευτέρου κατώματος, καὶ ἀνεξωγραφῆθησαν τὸ διαμέρισμα τῆς Βασιλείσεως καὶ ἡ αἰθουσα τοῦ θρόνου κατὰ τὰ σωζόμενα ἀρχαία πρότυπα.

3) Τοιχογραφία. Μινωικὴ καὶ Μυκηναϊκὴ τέχνη

Ἐξ ἐπιτοπίου μελέτης γενομένης ὑπὸ τοῦ εἰδικοῦ περὶ τὰς ἀρχαίας τοιχογραφίας Ἀγγλοῦ χημικοῦ Noel Heaton καὶ ἐκ συμπληρωματικῶν ἐρευνῶν τοῦ κ. Evans κατεδείχθη ἡ ἐκτακτοὺς σπουδαίουτης τὴν ὁποίαν ἔχεν ἡ γραπτὴ διακόσμεις ἐν τῇ ἀρχαιολογικῇ τοῦ Ἀνακτόρου Κνωσοῦ. Ὅχι μόνον οἱ τοῖχοι τῶν δωματίων καὶ τῶν διαδρόμων, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐξωτερικοὶ τοῖχοι καὶ οἱ τῶν φωταγωγῶν ἀλλά καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ πλακόστρωτα δάπεδα ἐκαλύπτοντο διὰ κονιάματος ἀσβέστου διαφόρου πάχους κατὰ τὰς περιστάσεις, καὶ ἐχρωματίζοντο μετὰ λαμπρὰ χρώματα.

Ἐμελετήθη τελευταίον καὶ κατενοήθη ἡ περιφέρεια ἑλλειπτικῆς τοιχογραφίας τῆς πομπῆς, ἡ εἰκονίζουσα τὴν Μητέρα Θεάν μετὰ τῶν λατρευτῶν καὶ δορυφόρων της.

Τὰ νέα τεμάχια τοιχογραφικῶν τὰ εὐρεθέντα ἐσχάτως ἐν Τίρονθι ὑπὸ τοῦ κ. Kurt Müller ἀνήκοντα εἰς ἐποχὴν σύγχρονον πρὸς τὸ ὑστερομινωικόν Ἀνάκτορον Κνωσοῦ, παραβλήθησαν πρὸς τὰ Κνώσια κατεδείξαν ὁμοιώσεις διαφορὰς εἰς τὴν ἐνδυμασίαν. Ἐπίσης τὰ γράμματα τὰ ἐπὶ τῶν ἀγγείων τῆς Τίρονθος παρουσιάζουσιν ἐπαισηθῆς διαφορὰς ἀπὸ τὰ Κρητικὰ. Ἐκ τούτων ὁ κ. Evans ἐξάγει ὡς βέβαιον συμπέρασμα, ὅτι οἱ Μυκηναῖοι τῆς Πελοποννήσου ἀντεπροσώπευον συγγενῆς μὲν πρὸς τὸ Κρητικόν ἀλλ' αὐτοτελεῖς στοιχεῖον διακρινόμενον αὐτοῦ διὰ τινῶν χαρακτηρισθῶν ἐθνικῶν. Ὡστε ἡ θεωρία ὅτι ὁ ὑστερομινωικός πολιτισμός τῆς Κρήτης προῆλθεν ἐκ τῶν Μυκηναίων ἢ Ἀχαιῶν κατακτητῶν ἀποβάλλει πλέον πᾶσαν πιθανότητος βάσιν.

4) Μικρὸν Ἀνάκτορον. Γλυπτὰ ἑλληνικῶν καὶ δωρμαϊκῶν χρόνων

Εἰς τὸ πρὸς Δ. τοῦ μεγάλου Ἀνακτόρου ἀποκαλυφθέν κατὰ τὰ προηγουμένα ἔτη οἰκοδόμημα τὸ καλούμενον Μικρὸν Ἀνάκτορον ἀνεσκάφη ἐφέτος νέον μέρος πρὸς νότον χαμηλότερον, καὶ ἐκαθαρίσθησαν δύο νέα δωμάτια ἐπιμήκη. Ἐκαστον τούτων φέρει δύο λιθίνους τετραγώνους στύλους, μεταξὺ δὲ ἐκάστου τεύγους τῶν στύλων τούτων εὐρίσκειται λιθινὴ τετράγωνος ἀβαθῆς πύελος, ὅπως φησὶ εὐρέθησαν καὶ εἰς ἄλλα στύλωτά δωμάτια, φαίνεται δὲ ὅτι ἐχρησίμευον διὰ θρησκευτικῶν τινα σκοπῶν. Δύο μικρὰ λιθινὰ κλίμακες ἔφερον ἐκ τῶν δωματίων τούτων εἰς τὸ ἄνω πάτωμα, τὸ δάπεδον τοῦ ὁποίου εὐρίσκειτο εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιφανείαν μετὰ τὴν αὐλὴν τοῦ μικροῦ Ἀνακτόρου. Ἐτεργάσθη καὶ τὸ περιεργον μικρὸν ἱερὸν τοῦ οἰκοδομηματος τούτου, εἰς τὸ ὅποιον εὐρέθησαν τὰ ἐκ φυσικοῦ κροκαλοπαγούς λιθῶν ἀνθρώπινα ὁμοιώματα (fetiches), διὰ νὰ προσφυλαχθῇ τὸ χροῖσμα ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔχει ἀποτυπωθῇ ὁ ἀδελκωτός ξύλινος κίων. Παρὰ τὸ μικρὸν Ἀνάκτορον ἀπεκαλύφθησαν μέρη λιθοστρώτου ὁδοῦ, εἰς τὰ ὁποία παρατηροῦνται αἱ τροχιοὶ τῶν Μινωικῶν ἀρμάτων.

Ἐν ᾧ εἶτε ἐκ δεισιδαιμόνου σεβασμοῦ ἢ ἄλλης αἰτίας τὸ Μέγα Ἀνάκτορον οὐδέποτε εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα

χρόνους κατελήφθη, τούταντίον ο χώρος του μικρού 'Ανακτόρου κατείχετο υπό Έλληνα και Θωμαίο οικοδομήν. Πράτ το ανατολικόν αυτού άκρον εύρέθη πλάξ λευκού μαρμάρου, έφ' ης εικονίζεται έν αναγλύφω νέος ήρωας έφιππος, τον όποιον υποδέχεται άλλος νέος. Πιθανώς ύπήρχεν έδώ ήφρον τι. Πέρσων εύρέθη έν τη παρακείμενη άμπέλω μικρόν άλλ' ώφαίον μαρμάρινον άγαλμα πωγωνοφόρου Διονύσου των πρώτων αυτοκρατορικόν χρόνων, αλλά διατηρούν την έλληνικήν παράδοσιν. Σημαντικώτερον εύρημα είναι μετόπη δωρική εκ πόρου λίθου φέρουσα έν αναγλύφω τον 'Ηρακλέα αίροντα τον Καλυδώνιον κάπρον ύπεράνω του περιφύβου Εύρουσθέως προκύπτοντος εκ πίθου. Τό πρόσωπον του ήρώος είναι άποκεκρουσμένον έπειδή η πλάξ έχρησιμοποίηθη κατόπιν ως καλυπτήρ ύδραγωγείου έλληνορωμαϊκού, άλλα το έργον είναι της καλλίστης έλληνικής έποχής και σύγχρονον των γλυπτών του Παρθενώος. Είναι πιθανόν ότι μικρός ιστορικός ναός θά έκειτο ένταυθά πον μή εύρεθείς άκόμη.

5) Τάφοι εις τα Σόπατα

Έπί του λόφου Σόπατα του δεσποζόντος του λιμένου Κνωσού άπεκαλύφθη κατά τας περυσιάς έργασίας τάφος κτιστός έχων ως στέγην ήμισυκυλινδρικήν θόλον, όπως δηλ. και ο άλλον νοτιώτερον εύρεθείς πρό τιμών ένών βασιλικός τάφος. Χρυσούς λαμπρός σφραγιστικός δακτύλιος εύρεθείς έν αύτῷ εικονίζει λατρευτικής άρχονίνας όργαστικόν χορόν πρός τιμήν της Μεγάλης Θεάς. Πλησίον εύρέθησαν έφετος έξ θαλαμοειδείς λαξευτοί τάφοι ύπερέχοντες κατά τό μέγεθος και την σημασίαν πάντας τους όμοίως τάφους. Είναι αρχαιότεροι των τάφων της Ζαφθ Παπούρας, και άνήκουσιν εις την άνθηράν έποχην του νεώτερου 'Ανακτόρου ήτοι τό βραδυτέρον εις τό δεύτερον ήμισον της 15 εκατονταετηριδος π. Χ. Οι τάφοι έχον συληθή αρχαιοθεν, ίσως υπό των Έλλήνων έπιδρομέων της γεωμετρικής έποχής, δι' ο έχον άραιραθή τά εκ πολυτιμου ύλικού πτερίσματα, άλλα και τά διασωθέντα μαρτυρούσι τό αξίωμα και την τάξιν των έν αύτοις ταφέντων. Τό μοναδικόν διαφέρον των τάφων τούτων έγκειται εις την θρησκευτικήν σημασίαν, την όποιαν παρουσιάζουσιν. Χρυσός σφραγιστικός δακτύλιος φέρεται παράστασι δύο θεανών, αι όποια δεξιόνται άλλήλας έν θεία όμονοία δίχην δύο μοναρχών επί συμμαχικών νομισμάτων των μεταγενεστέρων χρόνων. 'Οπισθεν έκάτερας θεάς εδριόκεται τό ιερόν αύτης. Παράδοχος φαινόμενον εις τους τάφους τούτους είναι ή έμφάνισι νέας τάξεως χρωματιστών άγγείων προωρισμένων μόνον διά νεκρικήν χρήσιν. Είναι αντίτυπα μεταλλικών με βάση και λαβράς εκ δύο έπαλλήλων κύκλων, καλύπτονται δέ με σπειροειδή και άλλα κοσμήματα εκ στιλπνῷ ροδοειδίω χρώματος και Αιγυπτιακού κινανού.

Είς των νεκρικών θαλάμων έχων πλάτος και μήκος έξ μέτρων δύναται να όνομισθῆ ο τάφος των διπλῶν πελέκειων. Η διάταξις αύτου είναι έντελής νέα. Δεξιὰ της εισόδου ύπάρχει λαξευτόν βήθρον, έντός του όποιου έχει σκαφή ή νεκρική θήκη. Κατά μήκος της έξωτερικής πλευράς του βήθρου τούτου και των άλλων πλευρών του θαλάμου περιθέουσι λαξευτά έν τῷ βήθῳ θρανία προφανῶς διά να καθίζωσι τά μέλη της οικογενείας. Άξιοσημείωτος είναι και λαξευτή παραστάς προέχουσα εις τό βάθος του θαλάμου, τό έμπροσθεν μέρος της όποιας έχει κοπή εις ήμισυμόνον έν χαμηλῷ αναγλύφω. Η παραστάς έχρησίμευε διά να ύποβασιάζῃ την βραχώδη στέγην, ο δέ ήμισυών προσέδιδεν εις τον νεκρικόν θάλαμον όμοιότητα πρός αίδουσιν εύκόρου Μινωικής οικίας. Τά πτερίσματα του τάφου ελχθ' συληθή πλην άλλων, διαφυγόντων

την προσοχήν των τυμβωρύχων ήτοι χρυσοῶν ψήφων έν σχήματι διπλοῦ ναυτίλου, έγγεγλυμμένων λίθων (γαλοπετρῶν) και λαβής άγυρου άγγείου. Αι εύρεθείσαι επίχρυσοι κεφαλαί ήλων έίρους και μακρόν έγγειρίδιον μαρτυροῦσιν, ότι ο νεκρός ήτο πολεμιστής.

Είς τό έδαφος του τάφου τούτου παρά την παραστάδα και πιθανώς πεσόντες εκ του βήθρου, έντός του όποιου εύρίσκετο ή νεκρική θήκη έκειντο δύο λεπτοί διπλοί πελέκεις της λατρευτικής τάξεως των Μινωικών ιερών, πλησίον δέ εύρέθη και κεφαλή τούρου εκ στεατίτου. Πρέπει όθεν να υποθέσωμεν, ότι τό μέρος τούτο του βήθρου τό παρά την κεφαλήν του νεκρού ήτο διασκευασμένον εις είδος Μινωικού 'Ιερού, οι δέ πελέκεις ήσαν γομφωμένοι επί ιερών εκ ηλητόν κεράτων. Ο τάφος άρα ήτο ταύτοχρόνως και ιερόν, όπου έπεκαλοήντο την θείαν προστασίαν της Μεγάλης Μητρός ύπερ του θανόντος πολεμιστού.

Είς τους τάφους τούτους εύρέθησαν τά συνήθη πήλινα θυμιατήρια διά την θρησκευτικήν θυμίασιν του νεκρικού θαλάμου, εύρέθησαν μάλιστα και τεμάχια πραγματικού λιβανωτού, ο όποιος καιόμενος σήμερον μετά πάροδον 35 αιώων αναδίδει την χαρακτηριστικήν αύτου όσμην! (Α. J. Evans «Times» 16 September 1910).

Β. ΤΥΛΙΣΟΣ

Παρά τό χωρίον Τύλισον και την έλληνικήν πόλιν Τύλισον έξ περίπου μίλια πρός δυσμάς του 'Ηρακλείου και της Κνωσού ενεργεί από του παρελθόντος έτους άνασκαφάς ο έφορος των αρχαιοτήτων κ. I. Χατζιδάκις, εις τον όποιον όφειλονται και αι ακόλουθοι περι τούτων πληροφοροί.

«Εύρέθη 'Ανάκτορον και άλλα οικήματα περίξ σύγχρονα πρός τά άλλα έν Κρήτη εύρεθέντα Μινωικά άνάκτορα.

Η καταστροφή του 'Ανακτόρου Τυλίσου έγινετο βιαιώς και διά του πυρός, όπως και εις τας άλλας Μινωικάς πόλεις. Η ήλυστις δέ και καταστροφή των κινήτων πραγμάτων είναι μεγαλυτέρα ή άλλου. Έν τούτοις και τά λείψανα των κτιρίων και τά κινήτα εύρήματα μαρτυροῦσι πολύ προηγμένον πολιτισμόν.

Τό μέρος του 'Ανακτόρου, τό όποιον έξεχωσθη μέχρι σήμερον, καταλαμβάνει έκτασιν 600 περίπου τετραγωνικών μέτρων, έν ῶ πιθανώς ουτε τό ήμισυ τούτου τέχει άποκαλυφθή έως τώρα.

Πρός δυσμάς του 'Ανακτόρου χωριζόμενον από τούτου διά δρόμου έξ μέτρων εύρέθη άλλο μέγα οικοδόμημα 25x15 μέτρα εις πέντε δωμάτια, περίξ δέ δοκιμαστικοί λάκκοι έδειξαν τοίχους οικιών εις μεγάλην έκτασιν. Τό 'Ανάκτορον ως και ή μεγάλη οικία έχον δύο ή τρείς όρόφους, ως εικάζεται εκ των κλιμάκων, αι όποια εύρέθησαν, και έξ άλλων τεκμηρίων. Τά ανακαλυφθέντα οικοδομήματα άνήκουσιν εις τους πρώτους χρόνους της Ύστερομινωικής έποχής, φαινονται δέ πολλαχού κτήρια υποκείμενα άνήκοντα εις την Μεσομινωικήν έποχην.

Κινήτα εύρήματα εύρέθησαν σπουδαιοτάτα και αντικείμενα τέχνης πολυτίμου ανάλογα πρός τά της Κνωσού Φαιστού και 'Αγ. Τριάδας, πολλά όμως πράγματα της Τυλίσου μαρτυροῦσι πλοῦτον και τέχνην ανώτεραν των άλλων αρχαιολ. τόπων της Κρήτης.

Εύρέθησαν πελώριοι χαλκοί λέβητες τουλάχιστον τριπλάσιοι τό μέγεθος των τώες εύρεθέντων της έποχής ταύτης επίσης εύρέθη χαλκοῦν τάλαντον όμοιον πρός τά έξ 'Αγ. Τριάδας και άλλουθεν, και σιλεγγίς χαλκή επίχρυσος και λεκανή χαλκή.

Τό σπουδαιοτερον όμως πάντων των χαλκῶν εύρημάτων είναι άγαλμάτιον ύψους 0,31 πολύ ανώτερον κατά την τέχνην οιδυδήποτε άλλου τώες γνωστού της

έποχής ταύτης. Η πλαστικότης των μελών του άγαλματίου, και ή ανατομική ακρίβεια άμιλλάται πρός τά τελειοτάτα πλαστικά έργα της κλασικής τέχνης.

Η συγκομιδή των πήλινων άγγείων είναι πλουσιωτάτη και παρουσιάζει νέους τινάς τύπους σχημάτων, τά γραπτά επί τούτων κοσμήματα μαρτυροῦσι δεξιότητα και λεπτότητα αισθήματος ανώτερον των της Κνωσού. Δυστυχώς τά πλείστα εύρέθησαν εις μυρία τεμάχια και μετά κόπου συνεπληρώσαμεν δεκάδας τινάς άγγείων.

Δέν είναι όλίγα και τά εύρεθέντα εκ στεατίτου άγγεία και άλλα αντικείμενα ίδίως δύο μεγάλα βάρβα λαμπτήρων πρωτοφανή. Εύρέθη και κομψότατον αυτόν έξ όφιδιανού.

Εύρέθησαν και δύο πινακίδες του Κρητικού γραμμικού συστήματος και σφραγίσματα πήλινα. Πλην τούτων τεμάχια τοιχογραφιών μαρτυροῦντα ότι τό έν Τύλισω 'Ανάκτορον είχε ζωγραφώσασιν ανώτερου των της Κνωσού.

Όλίγα μόνον μέτρα μακράν του 'Ανακτόρου εύρέθη λάκκος έξβολάδων με άφθονα πρωτοιμν. και μεσομιν. τεμάχια: έλις άρα ύπάρχει να εύρεθῶσι πράγματα και των εποχῶν τούτων.

Πρός βορράν της Τυλίσου παρά τον ποταμόν Γάζην εύρέθη νεκροταφείον Μεσομινωικών και παρά τον αιγυλιόν συνοικισμό Μινωικός. Ταῦτα θά έξερσνηθῶσι τό έπίον έτος, ότε θά έξακολουθήσῃ και ή άνασκαφή Τυλίσου».

Έν 'Ηρακλείῳ Κρήτης κατά μήνα Νοέμβριον 1910.

[Τό τέλος εις τό προσεχές] ΣΤ. Α. ΣΑΝΘΟΥΔΙΑΗΣ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΜΕΝ ολόκληρον τό τετράστιχον του κ. Μαλακάση που εις τό τελευταίον τεύχος ήτον λανθασμένον:

Μ' άρέσει έσύ να με χτυπῆς, νυχτερινή βροχή,
Και να δροσίξῃς κάποτε τό μέτωπό μου,
Σάν μέσα από μιάν άβυσσο ε' άργῶ μου βήμα ν' άνή-

[τηχει

Και να διαλυέμαι στο νερό του φωτισμένου δρόμου...

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

Ο κ. Στέφανος Ραμῆς, από τους ιδρυτάς του «Έκπαιδευτικού Όμίλου», άμίλησε πρό τριών έβδομάδων εις τά γραφεία του σωματείου.

Τό θέμα της διαλέξεως ήμπορεί να χωρισθῆ εις τέσσαρα μέρη:

Είς τό πρώτον μέρος άφου ειπε, ότι ή ιδιωτική πρωτοβουλία έπρωτοστάτησε εις όλας τας έποχάς και εις όλους τους λαούς ύπερ της προόδου της εκπαίδευσεως (παράδειγμα ή Βουλγαρία και ή Σερβία) όπου σωματεία έφθασαν εις τό σημειον να καταγιώνται με την έπιστήμησ αγνώστου ίσως εις την Ελλάδα) κατέληξεν εις τό ότι δέν είναι δυνατόν να κριθῆ πρόωρος ή ίδρυσις σωματείου σκοποῦντος να ζητήσῃ την εφαρμογήν επί τέλους εις τον τόπον των δεδομένων της πρακτικής παιδαγωγικής, ή όποια επιδιώκει υπό τον όρον να μη καταστρέφῃ την υγείαν του παιδιου, α) να του δώσῃ την καθαρῷ ανατροφήν, β) να γυμνάσῃ τό πνεῦμα του παιδιου, και γ) να του χορηγήσῃ χρησίμους εις τον βίον γνώσεις.

Ο Όμιλος, συνεπέρανε, είναι τό σωματειον τό όποιον έμπνέεται από τον ευγενή σκοπόν και φιλοδοξεί να χάρισῃ εις την Πολιτείαν υπόδειγμα του Λαϊκού Σχολείου, τό Πρότυπον Δημότικόν του Σχολείου.

Έθεσε κατόπιν τας βάσεις επί των όποιων θά στη-

Ειδώλια — Παῦλος Γενετῆς υπό Θ. Θωμοπούλου

οιχθῶν τό πρόγραμμα του Σχολείου και αι μέθοδοι της διδασκαλίας. Και ειπε ότι συμφώνως με την άρχην «ότι τό Σχολείον δέν πρέπει να βλάπη την υγείαν του παιδιου και την ανάπτυξιν του» θά κανονισθῶν ή σειρά των μαθημάτων, αι ώραι της διδασκαλίας, τά διαλείμματα χάριν αναπαυσεως, ο χρόνος και τό είδος των παιγνιδιών και των έκδρομῶν, αι άρμονικαι κινήσεις και ή πειθαρχία και πάσα υγιεινή μέριμνα.

Μετά τούτο δεχθείς κατ' άρχην ότι εις τό σχολείον τό παιδι πρέπει να μαθῇ να μεθαίνῃ, ανέλυσε τό πῶς κανονίζεται ή μεθοδική μετάβασις από τό αισθητόν εις τό πνευματικόν διά της πραγματογνωσίας, ή όποια εάξει πρό πάντων διότι συνειδηζει τό παιδι να έξετάξῃ τά πράγματα με ύπομονήν και κατά βάθος. Έπέμεινε δέ συγχρόνως εις τό ότι ο διδάσκαλος έν τῷ μεταξύ όφείλει και δύναται να επιμείνη εις τό γύμνασμα, ή τό ξερίζωμα των ένστίκτων, την ανάπτυξιν καλῶν συνηθειῶν και την καλλιέργειαν ιδανικών.

Είς τό Σχολείον ύπολείπεται επίσης να δώσῃ εις τό παιδι και γνώσεις. (Δηλαδή μηνιαίων φορτίων). Διά συντόμου ανάλυσεως επί της παιδαγωγικώτερας ιδιότητος του πνεύματος (της μνήμης) έφανέρωσεν όλον τον κίνδυνον τον μοιραϊον να όλισθῆσῃ ή διδασκαλία, χάριν της καλλιέργειας και του πλουτισμου της μνήμης, εις παθητικῶς μεθόδους. Κίνδυνον ανηθησάτον διότι διά του φορτίωματος της μνήμης και ο διδάσκαλος εύκόλυνεται και μία κοινωμία άμόρφωτη ικανοποιείται.

Συμπεραίνων επί του δευτέρου μέρους έξέφρασε την πεποιθησιν ότι εις τό Πρότυπον Σχολείον θά επιτευχθῆ και ή μνήμη των παιδιῶν να καλλιεργηθῆ και τας χρησίμους γνώσεις ν' άποκτήσῃ τό παιδι δι' ευεργητικῶν μεθόδων διδασκαλίας.

Είς τό τρίτον μέρος της διαλέξεως του επελήφθη του προβλήματος, τό όποιον τίθεται ειδικῶς ένόπιον της Έλληνικής παιδαγωγικής περι του τρόπου δηλ. της διδασκαλίας της μητρικής γλώσσης.

Έπί του σημείου αύτου ο κ. Ραμῆς έχει την γνώμη ότι ο Όμιλος και κατά θεωρίαν πρέπει να διαφωνήσῃ

μέ την επίσημον παιδαγωγικήν της πολιτείας, ή οποία χαρακτηρίζεται εις γνωστήν πρόληψιν, μεταβάλλει τὴν ὅλην διδασκαλίαν εἰς ἀγονον καὶ ἀπονεκρωτικὴν τοῦ παιδικοῦ μυαλοῦ.

Εἰς τὸ τέταρτον καὶ τελευταῖον μέρος ἐξέφερον, ὡς ἀτομικὴν τοῦ γνώμην καὶ ἐλπίδα, ὅτι ὁ Νεοελληνικὸς γραπτὸς λόγος, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ εἶναι ἡ Νεοδημοτικὴ, ἤτοι ὁ ἀβίαστος προφορικὸς λόγος τῶν Ἀθηναίων, θὰ δοθῇ καθαρὸς διὰ τῶν παιδιῶν εἰς τὸ Σχολεῖον διου καὶ θὰ κανονισθῇ. Καὶ ἐπιρόσθεσον εἶπε οὕτω θ' ἀποκτήσωμεν γραπτὸν λόγον, ὁ ὁποῖος ἐκτὸς τῶν ἄλλων προτερημάτων θὰ ἔχη τὸ πολὺ μέγαν, ὅτι θὰ εἶναι ἐγγύτερος πρὸς τὴν λογίαν παράδοσιν καὶ οὕτω θὰ χρησιμεύσῃ ὡς γέφυρα ἡρέμου μεταβάσεως ἀπὸ τὸν λόγον τῆς λογίας παραδόσεως εἰς τὸν γραπτὸν λόγον μετὰ τὸ τυπικὸν τοῦ περιθώριος τῆς γλώσσης, πρὸς τὸν ὁποῖον μᾶς ὁδηγεῖ ἀσφαλῶς ἡ παντοδύναμος ἀσυνείδητος τάσις τοῦ προφορικοῦ λόγου.

Ἀναπτύξας, τέλος, τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους θεωρεῖ ὅτι τὸ Πρότυπον Σχολεῖον θὰ ἔχη 4·5 τάξεις διὰ τὰ παιδιά τὰ ὁποῖα θ' ἀκολουθήσουν τὴν μέσιν ἐκπαίδευσιν καὶ ἄλλας δύο δι' ὅσα θὰ εἰσελθῶν εἰς τὴν ζωνὴν ἀπόφοιτος τῆς μὴ δευτείας νὰ ἐνονηθῇ εἰμὴ ὡς ἀδύνατον Λαϊκῆς Παιδείας, ἐξέφρασε τὴν βεβαιότητα ὅτι ὅλα τ' ἀνωτέρω θὰ κανονισθῶν συμφωνῶν μετὰ τὰ φατεῖνα συμπέρασμα τῆς εὐρυτάτης μεταξὺ τῶν ἐιδικῶν συζητήσεως, τὴν ὁποῖαν θὰ ἐπιζητήσῃ ὁ Ὁμιλος, τοῦ ὁποῖου τὰ μέλη, καὶ τὴν πρόσοδον ἀγαποῦν καὶ τὴν συζήτησιν σέβονται ὡς ὄργανον τῆς προόδου. «Διότι ἡ συνήθεια νὰ διορθῶνται καὶ συμπληρῶνται τὴν γνώμην μᾶς διὰ τῆς συγκρισεως τῆς μετὰ τὴν γνώμην τῶν ἄλλων ἀποτελεῖ (κατὰ τὸν J. S. Mill) τὴν σταθερὰν βάση τῆς δικαίας ἐμπιστοσύνης πρὸς τὴν γνώμην μᾶς».

Τὸ ἔργον τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου εἶναι ἔργον πατριωτικόν. Πρέπει ὅλοι νὰ τὸ υποβοηθήσωμεν. Ὑπάρχουν βέβαια καὶ οἱ ἐναντίοι ὅπως ὁ κ. Ψυχῆρας, ὁ ὁποῖος ἐπετέθη κατὰ τοῦ σωματείου εἰς τὸν «Νουμῶν». Ὁ καιρὸς θὰ δείξῃ ποῖοι ἔχουν δίκαιον.

ΠΡΟ ἐνός περιπτου ἔτους ἀνηγγείλαμεν τὴν ἰδρύσιν τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου μετὰ πρόγραμμα: νὰ ἠμπορήσῃ τοῦ Δημοτικῶν Σχολείων νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν μέγαν σκοπὸν του. Διὰ τὸ ἐφαρμόσῃ τὸ πρόγραμμά του, ὁ Ὁμιλος μελετᾷ νὰ ἰδρύσῃ Πρότυπον Δημοτικὸν Σχολεῖον τετρατάξιον κατ' ἀρχάς, ἔπειτα ἑξατάξιον, ὅπου τὸ παιδί θὰ βγαίῃ ἀπ' αὐτὸ μετὰ χρησίμους πρακτικὰς γνώσεις εἰς τὴν ζωνὴν καὶ οὐχὶ μετὰ τὰς ξηρὰς γνώσεις τῆς παλαιᾶς ἀγόνου διδασκαλίας. Τὸ Πρότυπον Δημοτικὸν Σχολεῖον θὰ ἀρχίσῃ νὰ λειτουργῇ τὸν ἐρχόμενον Σεπτέμβριον. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἐκπαιδευτικὸς Ὁμιλος μετὰ τὸ τριμήνιον δελεῖτο τοῦ θὰ δημοσιεύσῃ μελέτας σχετικὰς μετὰ ἐκπαιδευτικὰ ζήτημματα καὶ προπάτων μετὰ τὸ Δημοτικῶν Σχολείων, ὅστε οἱ γονεῖς νὰ ἠμπορήσωσιν νὰ ἔχουν ἀκριβῆ ἰδέαν τοῦ Προτύπου Δημοτικοῦ Σχολείου.

Μία τέτοια ἀφეთρία δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἔχη ἄλλο μέσον ἔξω ἀπὸ τὴν κοινὴν γλῶσσαν. Τὸ παιδί θὰ ἐξοικονομήσῃ νὰ χάνῃ τὰ χρόνια του νὰ μανθάνῃ τύπου καὶ λέξεις ἕνα πρὸς τὴν μητρικὴν γλῶσσαν του, πού ἦκουσε στὸ σπίτι. Τὸ ζήτημα δὲν εἶναι ζήτημα διόγαν γραμμῶν πού γράφωμεν ἔδω διὰ τὸ Δελτίον τοῦ Ὁμίλου. Σὰς παραπέμπομεν εἰς τὴν μελέτην τοῦ κ. Δελμούζου πού δημοσιεύει εἰς τὸν Ἄον ἀριθμὸν τοῦ Δελτίου. Εἶναι γεμάτη φῶς καὶ γραμμικὴ ἔτσι πού νὰ μὴ μὲν ἀμφιβολία εἰς ἐκείνους πού διατάξουν ἀκόμη.

Ἄλλα διὰ νὰ ἐνονηθῇ καλὰ τὸ πρόγραμμα τοῦ Προτύπου Δημοτικοῦ Σχολείου καὶ διὰ νὰ μὴ ὑπάρξουν παρεξηγήσεις, θὰ δημοσιεύσωμεν εἰς τὸ ἐρχόμενον τεύχος ἕνα μέρος τῆς μελέτης τοῦ κ. Δελμούζου «Ὁ σκο-

πὸς καὶ τὸ πρόγραμμα». Ἔτσι νομίζομεν ὅτι διευκολύνουμ τὸ ἔργον τοῦ Ὁμίλου. Καθένας θὰ ἴδῃ μόνος του ὅτι δὲν πρόκειται νὰ γκρεμίσουν ἀλλὰ νὰ στερεώσουν, νὰ θεμελιώσουν.

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ ΝΕΑ

15 Δεκεμβρίου. — Ἀνησυχία διὰ τὰ πολιτικὰ τῆς Κρήτης ἢ κυβερνήσεως ἀπασχολεῖται μετὰ τὸ προσεχὲς αὐτῆς ἐπὶ τῶν ἀναθεωρητέων διατάξεων τοῦ συντάγματος καὶ μετὰ τὸ νομοθετικὸν ἔργον τῆς προσηκούσης Βουλῆς. — Οἱ Κρητικὲς κατόπιν τῆς τελευταίας διακοινώσεως τῶν Δυνάμεων πρὸς τὴν Τουρκίαν καθ' ἣν ἀναγνωρίζονται αὐτῇ κυριαρχικὰ δικαιώματα, ἐνίσχονται εἰς ἐρεθισμὸν ἐμφύλιον ὑπὸ τῆς Κρητικῆς Βουλῆς παγκρητικὸς ἐξοπλισμὸς καὶ ταμεῖον ἐκουσίαν εἰσφορῶν. — Ἡ Κυβέρνησις διαπραγματεύεται τὴν ἀγορὰν δύο ἀμερικανικῶν θωρηκτῶν. — Σεισμοὶ καταστρεπτικοὶ εἰς τὴν Ἡλείαν καὶ ἀποστολὴ βοθημάτων εἰς τοὺς σεισμοπαθεῖς. — Ταραχῶδης συνεδρίασις τῆς Κρητικῆς συνέλευσεως ὑψημῆς τοῦ στρατολογικοῦ νόμου τῆς γενικῆς στρατολογίας, καθ' ὃν τρόπον ἰσχύει καὶ ἐν Ἑλλάδι ζῶνται ἀντιεγκλήσεις Χριστιανῶν καὶ Τούρκων πληρεξουσίων, μετ' ὧν οἱ Τούρκοι ἀπεχώρησαν τῶν συνεδριῶσεων καὶ διαμαρτυρήθησαν πρὸς τοὺς προξένους τῶν Μ. Δυνάμεων προβλέπονται νέα διαμαρτυρία τῆς Πύλης. — Νεῖα σεισμικὰ δονήσεις ἐν Ἡλείᾳ. — Ἐγκύκλιος τοῦ Πάπα, εἰς ἀπάντησιν τοῦ δημοσιεύματος τοῦ κρίκρητος Μαξιμιλιανού, ἀποδίδει εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ὅλας τὰς δογματικὰς πλάνας καὶ δηλοῖ ὅτι ἀνευ τῆς ἄρσεως αὐτῶν ἡ μεταξὺ τῶν δύο ἐκκλησιῶν ἔνωσις εἶναι ἀδύνατος. — Ὑπουργικὴ κρίσις ἐν Τουρκίᾳ, ἣτις ἀποσβεθεῖται προσκαιρῶς. — Νέα ἐπίτασις τοῦ μπουιντάτ' σφοδρὰ διαμαρτυρία τῆς Πύλης πρὸς τὰς Δυνάμεις διὰ τὴν ψήφισιν τοῦ στρατολογικοῦ νόμου ἐν Κρήτῃ.

27 Δεκεμβρίου. — Ἐγνωσθῆ Γερμανο-Ρωσικὴ συνεννόησις γενομένη εἰς τὴν συνάντησιν τοῦ Πότσδαμ, καθ' ἣν ἀναγνωρίζονται εἰς τὴν Ρωσίαν πολιτικὰ καὶ οικονομικὰ βλέψεις ἐπὶ τῆς βορείου Περωσίας καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν δικαιώματα οικονομικῶν ἐπιχειρήσεων ἐπὶ τῆς Ν. Περωσίας καὶ ἐπέκτασις τοῦ γερμανικοῦ σιδηροδρόμου Βαγδάτης διὰ τῶν νοτιῶν τῆς Περωσίας μέχρις Ἀφγανιστάν καὶ ἀμοιβαία τῶν δύο συμβαλλομένων υποστήριξις. Ὁ διεθνὴς τύπος, ὡς ἐκ τούτου, εἶναι ἀνάστατος.

28 Δεκεμβρίου. — Θόρυβος τῶν τουρκικῶν ἐφημερίδων διὰ τὴν γνωσθεῖσαν σύμβασιν, ἣτις ζημιώνει σπουδαίως τὰ τουρκικὰ συμφέροντα ἐν Περωσίᾳ. Ἐπίσης ὁ ἀγγλικὸς τύπος εἶναι χολωμένος διὰ τὴν ἐπελθούσαν συνεννόησιν καθ' ἣν παρωράθησαν τὰ ἀναμφισβήτητα δικαιώματα τῆς Ἀγγλίας ἐν Περωσίᾳ καὶ ἀπέλει ἄμεσον ἐπέμβασις. — Δηλώσεις τοῦ Πισσῶν ἐν τῇ γαλλικῇ Βουλῇ, αἰτινες, ὡς τηλεγραφοῦν, εἶναι δυσμενεῖς διὰ τὴν Κρήτην καὶ τὴν Ἑλλάδα.

29 Δεκεμβρίου. — Ποικίλα σχόλια τοῦ Ἑδωπαϊκοῦ τύπου διὰ τὴν συνεννόησιν τοῦ Πότσδαμ μεταξὺ ἄλλων ἀναγράφουσιν ὅτι ἡ συνεννόησις ἐπεξετάθη καὶ διὰ τὰ πράγματα τῆς ἐγγύς Ἀνατολῆς μετὰ πνεῦμα δυσμενεῖς πρὸς τὴν Τουρκίαν.

30 Δεκεμβρίου. — Τηλεγραφοῦνται ἀπόπειρα τῶν Μουσουλμάνων ἐν Κρήτῃ πρὸς δημιουργίαν ταραχῶν καὶ ἐπεμβάσεων. — Ἐπιθυμία ἐκδηλοῦνται μεταξὺ τῶν Ἀρμενίων πρὸς συγχώνυσιν τοῦ Πατριαρχείου τῶν μετὰ τὸ ἑλληνικὸν Πατριαρχεῖον.

31 Δεκεμβρίου. — Συγκίνησις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων τῆς Πρωτευούσης καὶ τῶν περιγύρων ἐδημοσιεύθη πρότασις τοῦ κυρίου Ἀλεξάνδρου ἀποβλέπουσα εἰς τὴν παρασημοφορίαν τριμηνιαίου λογίου.

γενικῶς ἡ παρασημοφορία αὐτῇ κρίνεται δικαία, διὰ τοὺς πλείστους τοῦλάχιστον ἐξ αὐτῶν.

2 Ἰανουαρίου. — Ἐδημοσιεύθη τὸ ἐπίσημον κείμενον τῶν δηλώσεων τοῦ Πισσῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἐμφαίνεται ὅτι, ἡ πρόθεσις τῶν Δυνάμεων περὶ διατηρήσεως ἐν Κρήτῃ τοῦ πρὸ τῆς ἔκκενώσεως καθεστώτος παραμένει ἀγαθὴ πάντοτε καὶ εἰς τὴν χεῖρσιν τοῦ ὄρου «ἐπικυριαρχικὰ δικαιώματα» δὲν πρέπει νὰ ἀποδοθῇ ὑπερβάλλουσα σημασία. — Ὁρμημοσία τοῦ νέου ὑπουργοῦ κ. Μπενάκη καὶ παραλαβὴ τοῦ καταρτισθέντος ὑπουργείου τῆς Γεωργίας καὶ Βιομηχανίας.

3 Ἰανουαρίου. — Αἱ ἐντυπώσεις κατὰ τοὺς Τουρκοὺς κύκλους διὰ τὰς δηλώσεις τοῦ κ. Πισσῶν εἶναι ἐνθουσιάζουσαι, ἀπ' ἑτέρου καὶ παρὰ τοῖς ἡμετέροις πολιτικοῖς εἶναι εὐχάριστοι. Ὁ καταρισμὸς τοῦ κυβερνητικοῦ προσεδίου τῶν ἀναθεωρητέων διατάξεων τοῦ συντάγματος εἶναι ἐν τῷ τελειοῦσθαι ἢ οὐκ εἰς περὶ ἀνασυστάσεως τοῦ θεσμοῦ τῆς Γερουσίας ἐγκατελήθη δριστηκῶς. Ἡ Κυβέρνησις ἀποκλίει ὑπὲρ τῆς συστάσεως συμβουλίου ἐπικρατείας. Διὰ τὴν μεταβολὴν τοῦ ἐκλογικοῦ συστήματος δὲν ἐλήφθη δριστηκῶς ἀπόφασις φαίνεται ὅτι τὰ πράγματα θὰ μείνουν ὡς ἔχουν καὶ ἐν ἡ περιπτώσει ἀκόμη τροποποιηθῇ τὸ σύστημα τῆς διοικητικῆς διαρρέσεως θεωρεῖται βέβαιον ὅτι τὸ ζήτημα τῆς ἐκλογικῆς περιφέρειας θὰ παραπεμφθῇ εἰς τὴν τακτικὴν Βουλὴν. — Χειμῶν βαρῶς καθ' ὅλην τὴν Ἑδωσίην. — Ἡ ἔνωσις τῶν ἐλληνοτουρκικῶν σιδηροδρόμων θεωρεῖται καὶ πάλιν ἀδύνατος ἐπὶ τοῦ παρόντος. — Ἐνοπλῆ συλλαλητήρια ἐν Κρήτῃ φόνος Τουρκοκρητῶν.

4 Ἰανουαρίου. — Σήμερον τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐσημείωσαν μίαν τῶν μεγαλύτερων τῶν ἀπολειῶν τὸ τυπικὸν καὶ βασανισμένον πνεῦμα τοῦ Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμαντῆ ἐξέλειπε διαπαντός χεῖρες ἐπὶ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐν τῇ νήσῳ Σκιάθῳ. — Οἱ Χριστιανοὶ βουλευταὶ ἤλθον εἰς συνεννόησιν καὶ συνεργασίαν ἐν τῇ Τουρκικῇ Βουλῇ. — Ἡ συνάντησις τοῦ Πότσδαμ κυριαρχεῖ εἰς τὴν διεθνή πολιτικὴν κίνησιν γενικῶς θεωρεῖται καφεῖσα πλέον ἐν αὐτῇ ἡ λεγομένη τριπλῆ συνεννόησις. — Καὶ πάλιν ἡ ὑπουργικὴ κρίσις ἐν Τουρκίᾳ. — Ὁ «Ἀβέρωφ» παραλαμβάνεται κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου.

5 Ἰανουαρίου. — Ἡ Τουρκία σκεπτεται νὰ ἀλλάξῃ προανατολισμὸν ἐξ αἰτίας τῆς συκώσεως τοῦ Πότσδαμ: αἱ δηλώσεις τοῦ Ριφαὰτ διὰ τὰ ἀφορῶντα τὴν συνεννόησιν δὲν ἐθωρήθησαν εὐχάριστοι. — Θεωρεῖται πλέον ἐξησφαλισμένη ἡ κἀθοδος τῆς ἀγγλικῆς ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς διὰ τὸν στόλον μας. — Ἡ ἐπανάστασις μαινεῖται ἐν Ἀραβίᾳ, οἱ Τούρκοι στέλλουν 40 τάγματα στρατοῦ.

6 Ἰανουαρίου. — Ἐναυγάθη ἡ ἀγορὰ τῶν Ἀμερικανικῶν θωρηκτῶν κριθέντων ὡς ἀκαταλλήλων. — Ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἠττήθη ἐν Ὑεμένῃ: ἐπίσης πολιορκεῖται εἰς Χοδεΐδαν. — Ἡ Γερμανία ἔδωκεν ἐγγράφους καθυποχυστικὰς δηλώσεις εἰς τὴν Τουρκίαν ὅσον ἀφορᾷ τὴν Περωσίαν. — Ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Βουλγαρίας Μαλίνκοφ εἰς συνέντευξιν αὐτοῦ πρὸς τὸν «Ν. Ἑλ. Τύπος» εἶπεν ὅτι ἡ Βουλγαρία εὐρίσκειται εἰς φιλικωτάτας σχέσεις μετὰ τῆς Ἑλλάδος, δὲν συνήρην διμῶς σύμβασιν τινα οὐδὲν ποτε μετ' αὐτῆς.

7 Ἰανουαρίου. — Ἀθρῖον ἢ ἐναρξῆς τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς ὁ προϋπολογισμὸς θὰ καταρτισθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κειμένων νόμων: μέχρι τῆς χεῖρας ἀφίχθησαν 160 βουλευτὰ ὀργανιστικῶν ἀντικαταστάσεων δὲν θὰ ὑπάρξῃ. — Ἡ Τουρκία ἀπέλει ὅτι ἐτοιμάζεται διὰ διμῶστον πόλεμον καλεῖ 60,000 ἐφ' ἑδρῶν.

8 Ἰανουαρίου. — Σήμερινὴ τυπικὴ ἐναρξῆς τῆς Βουλῆς. — Ἡ Τουρκία ἐνισχύει τὰ σύνορα Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας φῶροι ἐκφορῶνται μῆπως κατὰ τὸ ἔαρ μᾶς παρασῶρῃ εἰς πόλεμον. — Τεσσαράκοντα ἐν ὄφ

Χριστιανοὶ βουλευταὶ παρεκάθησαν εἰς κοινὸν εἶον ἐν τῇ ἑλληνικῇ λέσχῃ Κωνσταντινουπόλεως. — Ὁλόκληρος ἡ Νότιος Ἀραβία ἐν ἐπαναστάσει Ὁ Σεῖδ Ἴδρις πολιορκεῖ τὴν πρωτευούσαν Ἀσὺρ καὶ ὁ ἱμάτης Γιαχιά τὴν Σεαάν κηρύττει ἱερὸν πόλεμον κατὰ τῶν Τούρκων λέγεται ὅτι ἡ Ἀγγλία υποβάλλει τὴν ἐπανάστασιν. — Οἱ Τουρκοκρητικὲς ζητοῦν παρὰ τῆς Τουρκίας ναυτικὴν ἐπίδειξιν. — Ἡ σύνοδος ἐκρηγύθη ὑπὲρ τῆς συμφιλίωσης μετὰ τὴν ἑξαρχίαν. ΑΒΓ.

Ο ΛΙΓΟΣ ΤΙΧΑ

Σημ. Εἰδικαὶ βιβλιοκρίσεις δημοσιεύονται διὰ τὰ βιβλία, τῶν ὁποίων δύο ἀντίτυπα στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα μας. Τῶν ἄλλων ἀπλῶς, ἀγγέλλεται ἡ ἐκδοσις.

Τὴν ἐκδοσὴν τῆς «Οικονομικῆς Ἑλλάδος» μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κατσελίδου, ἀνέλαβεν ὁ κ. Μινεττας.

Ἡ «Ἔρευνα» τοῦ κ. Δρακοῦλη θὰ ἐκδίδεται εἰς τὸ μέλλον ὡς ἐβδομαδιαία ἐφημερίς τετρασέλιδος εἰς μέγαν σχῆμα ἀποβλέπουσα εἰς τὴν «κατάλυσιν τῆς πλουτοκρατίας διὰ τῆς ἀφωπνίσεως καὶ ὀργανώσεως τῶν ἐργατικῶν τάξεων».

Εἰς τὸ θέατρον τῆς Ὁράγγης θὰ παιχθῇ ἐφέτος ἕνα νέον δράμα *Περὶ ἀνδρὸς ὁ ἔρανος τῆς Κορίνθου* τοῦ γάλλου κ. Πουαζῆ καὶ τοῦ Ἑλλήνου κ. Ἀθανασοῦ, γινώσκου εἰς τοὺς ἀναγνώστους τῶν «Παναθηναίων».

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν «Παναθηναίων» — ἀδεία τοῦ Ὑπουργείου —

Ἐκ προηγουμένων εἰσφορῶν.	Δρ. 2,682.10
Π. Σουλιᾶδης	» 4.50
Ν. Ι. Διαμαντόπουλος ἱατρός	» 5.—
	Δρ. 2,691.60

Τὸ ἀπαιτούμενον ὀλίγον ποσὸν εἶναι 3,500 περίπου. Ὑπολείπονται περὶ τὰς 900. Καὶ τὸ ὑπερθυμίζομεν εἰς ὄλους. Ὅλοι ἔζησαν καὶ ζοῦν μετὰ τοὺς στίχους τοῦ θνητοῦ τῆς ἐλευθερίας.

Αἱ εἰσφοραὶ στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα τῶν «Παναθηναίων», ὁδὸς Ἀριστοτέλους 35.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Τὸ *Ἡρῶν τοῦ Ἀγῶνος* τεύχος Α': Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, Ἡ κατάληξις τῶν Πατρῶν, Σταϊκόπουλος, Ἡ παράδοσις τοῦ Νεοκαστρου, Ἀθήναι, Ἑλλ. Ἐκδοτ. Ἐταιρία Τυπογρ. «Ἐστία» Μάϊσνερ καὶ Καργαδούρη.

Ἱστορία τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι 1204-1566 Οὐίλλιαμ Μίλλερ, μεταφρασίς Ἐντρ. Λαμπροῦ τεύχος 19-20. Ἀθήναι, Ἑλλ. Ἐκδοτ. Ἐταιρία δρ. 2. Τυπογρ. «Ἐστία» Μάϊσνερ καὶ Καργαδούρη.

Ἡ Φλόγα τοῦ Βασιλῆ, Κοστῆ Παλαμά, Ἀθήναι, Τυπογρ. «Ἐστία» Μάϊσνερ καὶ Καργαδούρη, δρ. 3.

Φήμιος καὶ Δαμασκηνὸς ἦτοι Συλλογὴ Ἑλλ. Δημοτικῶν καὶ Ἐκκλησι. ἁσμαίων ἐν μονοφωνίᾳ καὶ πολυφωνίᾳ, I. Πρωΐου. Λεψία, τυπ. Breitkopf & Härtel.

Δελτίον Συλλόγου Ἑλλήνων Ἠθοποιῶν 1910 φύλλον 11ον. [Ὅλα τὰ περασμένα φύλλα τοῦ Δελτίου δέματα εἰς τεύχος μετὰ καλλιτεχνικῶν ἐξώφυλλον δρ. 1.20 ἐλευθέρα ταχ. τελὸν παρὰ τῇ κ. Ν. Ζάνου ταμίᾳ τοῦ Συλλόγου, Ἀθήναι]. Τυπογραφεῖον «Ἐστία» Μάϊσνερ καὶ Καργαδούρη.

Ἑγκόλιον μουσικῶν λεξικῶν Α. Garras διασκευασθὲν ἐκ τῆς ρωσικῆς μεταφράσεως ὑπὸ Ἰ. Πρωτοῦ. Λευκίαν, τυπ. Breitkopf & Härtel.

Θεσσαλικαὶ προελληνικαὶ ἐπιγραφαὶ ἐπὶ βράχων, λίθων, σφραγίδων καὶ ἀγγείων ὑπὸ Νικολάου Ἰ. Γιαννοπούλου. Ἀθήναι 1908, τυπ. Σακελλαρίου.

Χῶραι καὶ Λαοὶ τῆς Εὐρώπης, Γεωγρ. Στοιχηάδου. Ἀθήναι, Ἐκδόσεις Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων, ὁδὸς Ἀκαδημίας 42, δρ. 0.80. Τυπογραφεῖον «Ἐστία» Μάισονερ καὶ Καργαδούρη.

Ἡ Νεοελληνικὴ Ποίηση. Ἀνάγνωσμα Μ. Α. Φραγκοῦδῃ στὸ Λαϊκὸ Σύνδεσμο τὰ «Πάτρια» τῆς Λεμεσοῦ. Τυπογρ. «Ἀλήθειας». Λεμεσὸς 1911.

Ὁ Ἀρρωστος, Μίλτου Κοντοῦρᾶ. Ὀνειρώδραμα σὲ μιὰ πράξι. Ἀθήναι 1911.

Δελτίο τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὀμίλου. Ἀριθ. Α'. Ἰανουάριος 1911. Περιεχόμενα: Προκηρυκτικὴ ἐργασία τοῦ Ὀμίλου. Σὲ εἰδικούς καὶ μὴ. Τὸ πρότυπον δημοτικῶν σχολείων καὶ οἱ ἐπικριταὶ του (Μελέτη Α. Δελμούζου). Πῶς πρέπει νὰ ἐννοηθῇ καὶ ποῖαν μέθοδον νὰ ἀκολουθήσῃ ἡ μεταρρυθμιστικὴ μας κίνησις (Ἄρθρο Α. Μπούτουρα). Κατάλογος βιβλίων σχετικῶν μὲ τὸ ἐκπαιδευτικὸν καὶ γλωσσικὸ ζήτημα. Ἀναγκαστικὴ δήλωσις τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὀμίλου. Ὅδὸς Ὀφθαλμιατρῶν 12. Τιμὴ κάθε ἀριθμοῦ δρ. 1.50. Τυπογραφεῖον «Ἐστία» Μάισονερ καὶ Καργαδούρη.

Περὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τῆς περὶ τὰ Ἑλλ. Γράμματα Φιλολ. Ἐπιστήμης Ἀνδρέου Ν. Σιδῆ. Λόγος ἐναρκτήριος. (Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Ε' τόμου τοῦ Παιδαγωγικοῦ Δελτίου). Ἐν Ἀθήναις, Βασιλικὴ Τυπογραφία Ραφτάνη-Παπαγεωργίου 1910.

Λουμιανὸν Ἄπαντα, μετάφρασις Ἰω. Κονδυλάκη, τόμος Α' καὶ Β' Ἀθήναι, Βιβλιοθήκη Γ. Φέξη ἀρχ. Ἑλλ. συγγραφέων ἑκάστος τόμος δρ. 3.

Εὐριπίδου Ἰσπάλυτος Στεφανηφόρος, μετάφρασις Ἀγγέλου Τανάγρα Ἀθήναι, Βιβλιοθήκη Γ. Φέξη ἀρχ. Ἑλλ. συγγραφέων δρ. 1.50.

Εὐριπίδου Ἠλέκτρα, μετάφρασις Ἀγγέλου Τανάγρα Ἀθήναι, Βιβλιοθήκη Γ. Φέξη ἀρχ. Ἑλλ. συγγραφέων δρ. 1.50.

Δημοσθένους, ὁ περὶ Στεφάνου λόγος. Μετάφρασις Νικ. Σ. Γκινοπούλου Ἀθήναι, Βιβλιοθήκη Γ. Φέξη ἀρχ. Ἑλλ. συγγραφέων δρ. 2.

Ἐπικτήτου Ἐγχειρίδιον. Μετάφρασις Ἀρ. Καμπάνη Ἀθήναι, Βιβλιοθήκη Γ. Φέξη ἀρχ. Ἑλλ. συγγραφέων δρ. 0.80.

Δημοσθένους, οἱ τρεῖς Ὀλυμπιακοὶ μετάφρ. Ν. Σ. Γκινοπούλου. Ἀθήναι, Βιβλιοθήκη Γ. Φέξη ἀρχ. Ἑλλ. συγγραφέων δρ. 1.

Témoignages Marcel Coulon Paris, Mercure de France, frs. 3.50.

L'Assemblée Notionale Poème patriotique en deux chants par Gerasime D. Cangellaris. Avec Illustrations de l'Auteur. Alexandrie. Imprimerie A. Mourés & Cie.

Phèdre, Dessins de Rouveyre Paris. Editions du Mercure de France frs. 5.

Das Griechische Unterrichtswesen Leipzig. Verlag der Dürr'schen Buchhandlung Druck von Metzger & Wittig in Leipzig.

Moeurs et Coutumes de Madagascar par Georges Scopéllitis. Ἀναδημοσίευσις τοῦ Δελτίου τῆς Λογογραφικῆς Ἑταιρείας. Ἀθήναι.

Byzantinische Zeitschrift 3 καὶ 4 (διαλοῦν) τεύχος 22 Δεκεμβρίου 1910. Leipzig B. G. Teubner.

La Turquie banqueroutière, par Allen Upward, trad. de l'anglais. Paris, éd. Ernest Leroux.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Καν. .; Σμύρνη — Δελτάριόν σας ἀνυπόγραφον. Γράφετέ μας καὶ πάλιν νὰ στελωμεν τὰ τεύχη ποὺ σὰς λείπουν. Εὐχαριστοῦμεν γιὰ τὰ δνόματα τῶν φίλων σας.

Κον Α. Κέρκυρα. — Θὰ σὰς ἐλέγαμε φιλικῶς νὰ λησμονήσετε ὅτι τὰ ἐγράφατε.

Διόρθωσις: Εἰς τὸ τεύχος τοῦ Ἰουλίου 1910 σελ. 180 β' στήλη στίχος 38 ἐδημοσιεύθη «... τὸ ὁποῖον ἐκαταργούσε τὴν ἠητορικὴν καὶ ὅλα τὰ πανεπιστήμια τῆς Ἰταλίας» ἀντὶ εἰς ὅλα κλπ.

Εἰς τὸ τεύχος 245-246 σελ. 144, β' στήλη, στίχος 22 ἀντὶ παρακαλοῦσε νὰ διαβαθῆ: παραλοῦσε. — Σελ. 145, στίχ. 10 ἀντὶ κατὶ ὄννεφα ὁμοία: κατὶ ὁμοία. — Σελ. 145 στίχ. 15 ἀντὶ ροικίε: ρουνιέε.

ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΟΙ ἡ ἀρχίον πολὺ γλήγορα τὸ τύπωμα τῶν ἔργων τοῦ Σπήλιου Πασαγιάννη, παρακαλοῦνται θερμᾶ, δοσὶ ἐνεχε νὰ κατέχουν χειρόγραφα του ἀνέκδοτα, νὰ ἐνδιαφερθοῦν καὶ ἵ ἀποστείλουν: συστημένα πρὸς τὸν ἀδελφὸν τοῦ ποιητοῦ κ. Κωστ. Πασαγιάννη εἰς Ζάκυνθον.

